

K 77.520
3

გ. ვ. წითლანაძე

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

პურორტო
წყალმცხეთა

საქმედგამი
თბილისი
1956

614.213(022/2)

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბ. ფითლანაძე

ფელოგონი

K 77.570
3

სამეცნიერო
კოვულარული
ნარკვევი

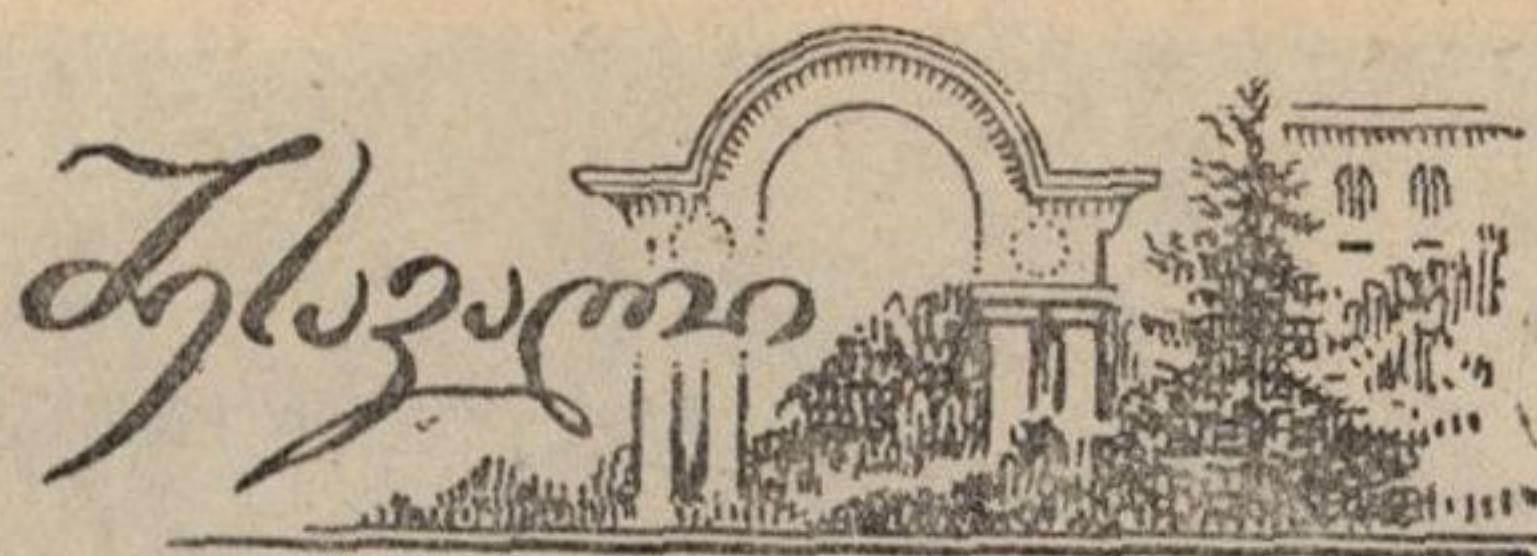
სკებ-2000
შემოწმებულია

სამედიკამი

თბილისი

1958

მინერალური წყაროების, სამთო-კლიმატური და ზღვისპირა სადგურების, აგრეთვე ტურისტული მარშრუტების სიუხვითა და მრავალფეროვნებით საქართველოს ერთ-ერთი პირველი ადგილი უჭირავს საბჭოთა კავშირში.

საქართველოს მართებულად უწოდებენ კურორტების ქვეყანას. შედარებით მცირე ტერიტორიაზე აქ განლაგებულია რესპუბლიკური, საკავშირო და მსოფლიო მნიშვნელობის კურორტები, სამკურნალო ადგილები და მინერალური წყაროები.

უკანასკნელ ჯგუფს მიეკუთვნება წყალტუბოც — საქართველოს ერთ-ერთი პოპულარული კურორტი, რომელიც განთქმულია კავშირის სხვა რესპუბლიკებში და აგრეთვე მის საზღვრებს გარეთაც.

დაჭაობებულ ადგილზე, სადაც უხვად იღვრებოდა წყალტუბოს სამკურნალო წყლები, პარტიისა და მთავრობის მზრუნველობით 25—30 წელიწადში გაშენდა შესანიშნავი ბალნეოლოგიური კურორტი.

უკანასკნელი წლების განმავლობაში აიგო შესანიშნავი სააბაზანო შენობები, კეთილმოწყობილი სანატორიუმები, სასტუმრო, გაშენდა პარკები, სკვერები, გაყვანილ იქნა ხეივანში მოქცეული გზატკეცილები.

კურორტზე ყოველწლიურად იზრდება სამკურნალოდ ჩამოსულ ავადმყოფთა რიცხვი, რაც ნათლად ჩანს ქვემოთ მოყვანილი ციფრებიდან: 1922 წელს წყალტუბოში მკურნალობდა 4200 ავადმყოფი, 1931 წ.—19,367, 1946 წ.—25.272, 1949 წ.—34.054, 1954 წ.—55.570, 1955 წ.—59.775. ამრიგად, ავადმყოფების რიცხვი, 1922 წელთან შედარებით, 14-ჯერ გაიზარდა, რაც აიხსნება წყალტუბოს მზარდი პოპულარობით და კურორტის გამტარუნარიანობის გაძლიერებით.

მრავალწლიურმა დაკვირვებებმა გვიჩვენა, რომ რევმატიზმით, სახსართა, გულ-სისხლძარღვთა და ნერვული სისტემის სნეულებით დაავადებულთა მკურნალობა წყალტუბოში მეტად ეფექტურია.

წყალტუბოში ჩამოდიან ავადმყოფები საბჭოთა კავშირის ყო-
ველი კუთხიდან და სახალხო დემოკრატიული ქვეყნებიდან. კუ-
რორტი ჩქარი ტემპით იზრდება და კეთილმოწყობილი ხდება. სის-
ტემატურად ტარდება წყალტუბოს წყაროების სამკურნალო თვისე-
ბების შესასწავლი სამუშაოები.

ეს ბროშურა შედგენილია არსებული ლიტერატურის, ავტორის
პირადი გამოცდილების და სამეცნიერო კვლევის საფუძველზე. ჩვენ
შევეცადეთ მისაწვდომ ფორმაში გადმოგვეცა ძირითადი ცნობები
კურორტ წყალტუბოს შესახებ: წყლების სამკურნალო თვისებათა,
ავადმყოფთა მკურნალობის მეთოდების, მკურნალობის ჩვენებათა
და წინააღმდეგჩვენებათა და სხვ. შესახებ.

ვიმედოვნებთ, რომ ბროშურა სარგებლობას მოუტანს წყალტუ-
ბოთი დაინტერესებულ ქართველ მკითხველს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბოს საერთო ხედი (1935 წ.).

მედიცინის დოქტორი დიმიტრი ალექსანდრეს-ძე
ნაზარიშვილი (1854 — 1927).

წყალტუბოს სახელი გაუთქვა მინერალურმა წყაროებმა, რომლებიც საქართველოში ცნობილი იყო უძველესი დროიდან.

წყალტუბოს წყაროების აღმოჩენას ხალხური გადმოცემა მიაწერს მწყემსს, რომელსაც ფეხები სტკიოდა. ერთხელ, მწყემსი თავისი სოფლიდან მეზობელ სოფელში გაემგზავრა; გზაში დასასვენებლად ჩამოჯდა წყაროს მახლობლად წაქცეულ ხეზე და შემთხვევით ჩაყო ფეხები წყალში. მან სასიამოვნო სითბო იგრძნო და შემდეგ — ტკივილის შემსუბუქებაც. მწყემსი სოფელში მოყვა ამ ამბავს და სასწაულმოქმედი წყაროს ამბავი მალე გავრცელდა ამ სოფლის გარეთაც. ამ პერიოდში სამეგრელოში ცხოვრობდა ავადმყოფი დედოფალი, რომელსაც არავითარი წამალი არ შველოდა. გაიგო თუ არა მან ამ შესანიშნავი წყაროს ამბავი, გაემგზავრა იქ და მალე განიკურნა კიდევ. მაშინ, მეფემ ბრძანა, გაეჩეხათ მუხის ულრანი ტყე, რომელიც ამ ადგილს ფარავდა. აიგო სახლები, მოეწყო აბანო და გაშენდა სოფელი, რომელსაც წყალტუბო დაერქვა, რაც ნიშნავს „თბილ წყალს“. ასეთია მოკლე ხალხური გადმოცემის შინაარსი. სხვა ცნობებით წყალტუბოს სახელწოდება წარმოიშვა სიტყვისაგან „წყალ-უბანი“, რაც ნიშნავს წყალუხვ ადგილს.

წყალტუბო ფართოდ იყო ცნობილი უკვე რამდენიმე საუკუნის წინათ და მახლობელი სოფლების მცხოვრებნი, უმთავრესად გლეხობა, ძველი დროიდან სარგებლობდნენ სამკურნალო წყლებით. პროფ. ნ. ბერძენიშვილის გამოკვლევით, პირველი ცნობები წყალტუბოს შესახებ ეკუთვნის მე-XII საუკუნეს.

წყალტუბოში მკურნალობდნენ სახსრებისა და კუნთების სნეულებით, რევმატიზმით, ნევრალგიით, ქალთა დაავადებით და საყმაწვილოთი შეპყრობილ ავადმყოფებს. მკურნალობის სეზონი იწყებოდა მაისიდან და გრძელდებოდა ოქტომბრის დამლევამდე, სიცხეების გამო 15 ივლისიდან 15 აგვისტომდე მკურნალობა წყდებოდა. წყალტუბოს მინერალური წყლები მეტად პოპულარული იყო.

ექიმ ე. აბულაძის ცნობებით, 1913 წლის ზაფხულისა და შემოდგომის სეზონის განმავლობაში წყალტუბოში მკურნალობდა 40000-მდე ავადმყოფი, რაც ქარბობდა კავკასიის მინერალურ წყლებზე ჩასულ ავადმყოფთა რიცხვს.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე (1921 წ.) წყალტუბოს წყაროების ექსპლოატაცია წარმოებდა ყოველგვარ პიგიური პირობების დაცვის გარეშე: „აბანოები“, სადაც ავადმყოფები ბანაობდნენ, მოუწყობელ ხის ქოხებს წარმოადგენდა, აუზებს უსწორმასწორო ფსკერი ჰქონდა, შიგ არ იყო დასაჯდომები, წყალი იცვლებოდა მხოლოდ მაშინ, როცა შესახედავად მეტად ჭუჭყიანი გახდებოდა, აუზები თვეობით არ ირეცხებოდა, ავადმყოფები იქვე — აუზებთან იხდიდნენ ტანსაცმელს.

სამკურნალოდ ჩამოსული გლეხობა, საცხოვრებელი ბინების უქონლობის გამო, თავის ურმებზე აწყობდა ფარდაგის ფარდულს, სადაც ატარებდა მკურნალობის მთელ პერიოდს, მიუხედავად ამინდისა.

ავადმყოფები მკურნალობდნენ წყაროების მფლობელთა მითითებით ან თავისი შეხედულების მიხედვით. მათი საექიმო გასინჯვა და დაკვირვება არ წარმოებდა. ავადმყოფები ბანაობდნენ დღეში 2—3-ჯერ და აუზებში საათობით რჩებოდნენ. მკურნალობის კურსი 3—4 დღე გრძელდებოდა, იშვიათად იგი აღწევდა ერთ კვირას.

ზოგიერთ ღია წყალსატევში (ახლანდელი მე-5 და მე-6 წყაროები) ავადმყოფები რჩებოდნენ მთელი ღამე, თოკით მიემაგრებოდნენ ნაპირს, რათა არ დამხრჩვალყვნენ; ეს აუზები მაშინ ძალიან ღრმა იყო (რამდენიმე მეტრი).

რევოლუციამდელ ლიტერატურაში წყალტუბოს წყაროების შესახებ მხოლოდ ცალკეული ცნობები მოიპოვება.

შერეოი XIX საუკუნეში პირველი იძლევა ცნობებს წყალტუბოს შესახებ (1830 წ.). 1885 წ. წყაროების შედარებით ვრცელ აღწერას იძლევა გრუმი, რომელმაც ისინი შეცდომით მიაკუთვნა ტუტთან წყლებს. მას მოჰყავს ამ წყლების ქიმიური ანალიზი, რაც პირველად შეასრულა აფთიაქარმა ვილემსმა 1849 წ.

წყალტუბოს წყაროების აღწერილობა მოყვანილია აგრეთვე გეოლოგიურ ანგარიშებში (სიმონოვიჩი, ბაცევიჩი, სოროკინი, სკოროვი, კონშინი და სხვ.).

ქუთაისში მომუშავე ექიმების დაყენებითი მოთხოვნით, გუბერნიის ექიმმა სერგეენკომ 1889 წ. სპეციალური მოხსენება წარუდგინა ქუთაისის გუბერნატორს, სადაც აღნიშნა წყალტუბოს წყაროების უდიდესი პოპულარობა, ავადმყოფთა რიცხვის მნიშვნე-

ლოვანი ზრდა ამ წყლებზე და მათი სრული მოუწყობლობა. ის მიუთითებდა მთელ რიგ ღონისძიებებზე, რომლებიც აუცილებელი იყო წყაროების რაციონალური გამოყენებისა და მათ ბაზაზე კურორტის გაშენებისათვის. იგი წინადადებას იძლეოდა, რომ წყალტუბოს წყაროები გამოცხადებულიყო „საზოგადოებრივი მნიშვნელობის“ წყაროებად.

მათი დეტალური გამოკვლევისა და წყლის ანალიზისათვის გამოყოფილი იქნა კომისია ექსპერტ სტრუვესა და ექიმ სერგეენკოს შემადგენლობით, მაგრამ, როგორც მოსალოდნელი იყო, კომისიის დასკვნის შემდეგ წყალტუბოს წყაროების კეთილმოწყობისათვის არავითარი რეალური ღონისძიებები არ ჩატარებულა.

ადგილობრივმა ხელისუფლებამ ამის შემდეგ სრულიად დაივიწყა წყალტუბოს არსებობის შესახებ, მაგრამ იქ სამკურნალოდ ჩასულ ავადმყოფთა რიცხვი ყოველწლიურად მატულობდა და წყაროების სახელი საქართველოს გარეთაც ვრცელდებოდა.

წყალტუბოს პოპულარიზაციაში დიდი როლი შეასრულა ქუთაისელმა ექიმმა, მედიცინის დოქტორმა დ. ა. ნაზარიშვილმა (ნაზაროვმა).

ქუთაისის სამედიცინო საზოგადოების არაერთგზისი მოთხოვნით, წყალტუბოს დეტალური შესწავლისათვის თბილისიდან გაიგზავნა კომისია, რომლის შემადგენლობაში შედიოდნენ: ქიმიკოსები, გეოლოგები, ექიმები და ინჟინრები.

1913 წ. რ. დ. კუბცისმა გამოიკვლია წყაროების ქიმიური შემადგენლობა და აღმოაჩინა მათში რადიუმის ემანაცია 3—6—8 მაზეს ერთეულის რაოდენობით.

წყალტუბოს წყლებით მკურნალობის ბრწყინვალე შედეგი ზოგიერთი დაავადების დროს ექიმებმა რადიუმის ემანაციას მიაწერეს.

1915 წ. დოქტ. დ. ნაზარიშვილმა სპეციალური მოხსენება დაწერა წყალტუბოს მინერალური წყლების შესახებ და წარუდგინა იგი სამკურნალო ადგილების გაუმჯობესების საკითხისადმი მიძღვნილ სრულიად რუსეთის ყრილობას პეტერბურგში. მოხსენებაში ფართოდ იყო გაშუქებული საკითხი წყალტუბოს უხვდებიტიანი წყაროების ბალნეოლოგიური მნიშვნელობის შესახებ, იქ აღნიშნული იყო წყალტუბოს სრული მოუწყობლობის, მისასვლელი გზების უქონლობისა და საერთოდ, ამ სამკურნალო ადგილის უმწეო მდგომარეობის შესახებ.

იმავე დროს, დ. ნაზარიშვილი გამოჩენილი ქირურგის ს. პ. ფედოროვის დახმარებით ცდილობდა, პეტერბურგის გავლენიანი პი-

რების ხელშეწყობით მიღებული ყოფილიყო ღონისძიება წყაროების იძულებითი შეყიდვის შესახებ მათი მფლობელი იოსელიანებისაგან, რომელნიც 7.500.000 მანეთს მოითხოვდნენ. ისევ შედგა კომისია, ხარჯთაღრიცხვები, მაგრამ მეფის მთავრობის გულგრილმა დამოკიდებულებამ „ადგილობრივი მოსახლეობის“ საჭიროებისადმი ხელი შეუშალა ნაზარიშვილის პროექტის განხორციელებას.

მენშევიკების გამგებლობას (1918—20 წ.) წყალტუბოს წყაროების კეთილმოწყობის საქმეში არავითარი ცვლილება არ შეუტანია. მხოლოდ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ (1921 წ.), როცა წყაროები ნაციონალიზირებულ იქნა და საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის კომისარიატს გადაეცა, დაიწყო წყალტუბოს კეთილმოწყობა. კურორტზე გაიგზავნა ექიმები: ნ. ანდრიაძე, ლ. ელიაშვილი, თ. მამალაძე, მ. მგალობელი, ლ. ხასკინი, გ. მიქელაძე და სხვ. აიგო სანატორიუმი, სასტუმრო, პოლიკლინიკა, კეთილმოწყობილ იქნა სააბაზანო შენობები და თვით წყაროები, გაყვანილ იქნა შიდასაკურორტო და მისასვლელი გზები, ამოწრობილ იქნა ჭაობები და სხვ.

ამ პერიოდიდან დაიწყო დაკვირვება წყალტუბოს აბაზანების მოქმედებაზე სხვადასხვა დაავადების დროს. მაგალითად, ლ. ელიაშვილმა (1926 წ.) და მ. მგალობელმა (1929 წ.) ჩაატარეს ექსპერიმენტული გამოკვლევები ცხოველებზე, რათა გამოერკვიათ მექანიზმი წყალტუბოს წყლების მოქმედებისა ქალის ორგანიზმზე. ს. ვირსალაძემ, ს. ყიფშიძემ და სხვ. შეისწავლეს რა წყლის მოქმედება ადამიანის ორგანიზმზე, კარგი შეფასება მისცეს წყალტუბოს აბაზანების სამკურნალო თვისებებს. ვირსალაძე ამტკიცებდა, რომ წყალტუბო შეიძლება და უნდა გადაიქცეს კიდევ გულ-სისხლძარღვთა სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფთა სამკურნალო კურორტად.

კურორტის რეკონსტრუქციისა და განვითარების საქმეში ძირითადი გარდატეხა დაიწყო 1931 წლის შემდეგ. თანახმად საკავშირო კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1931 წლის 31 ოქტომბრის დადგენილებისა საქართველოს კურორტების — წყალტუბოს, ბორჯომის და აბასთუმნის — შემდგომი განვითარების შესახებ, შედგენილ იქნა წყალტუბოს პერსპექტიული გეგმა, კურორტის გენერალური დაგეგმვის ხარჯთაღრიცხვა, გაიშალა დიდი სამუშაოები წყალტუბოს კეთილმოწყობისა და გამწვანებისათვის. 1935 წ. ექსპლოატაციაში შევიდა ბროწეულა-წყალტუბოს რკინიგზის შტოც, დაიწყო პროფესიულ კავშირთა სრულიად საკავშირო ცენტრალური საბჭოს 500-საწოლიანი სანატორიუმის კორპუსების, სასტუმროს, საქარ-

წყალტუბო. წყარო „კუჭისწყალი“ (1923 წ). ცენტრში - ექიმი ნ. ი. ანდრიაძე.

თველოს სსრ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მთავარი სა-
კურორტო სამმართველოს სანატორიუმების და საცხოვრებელი
სახლების მშენებლობა, გაყვანილ იქნა გზატკეცილები და შიდასა-
კურორტო გზები.

საქართველოს სსრ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს კუ-
რორტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა კურორტო-
ლოგიის ცენტრალური ინსტიტუტის და კავკასიის მინერალური
წყლების ბალნეოლოგიური ინსტიტუტის დახმარებით 1932 წლიდან
ფართოდ გაშალა კომპლექსური სამეცნიერო-კვლევითი და ჰიდრო-
ლოგიური სამუშაო, რომლის მსგავსიც თავისი დიდი მასშტაბით არ
აღინიშნება დასავლეთ ევროპის კურორტების პრაქტიკაში.

წყალტუბოში, ერთდროულად, კურორტოლოგიის სხვადასხვა
დარგში მუშაობდა 80 მეცნიერ მუშაკზე მეტი.

ამ სამუშაოთა ჩატარებაზე დაიხარჯა ერთი მილიონი მანეთი.
აღნიშნული კვლევითი მუშაობის შედეგები გამოქვეყნებული იყო
საქართველოს კურორტოლოგიის ინსტიტუტის შრომებში 1934,
1938, 1947 წლებში, აგრეთვე წაკითხულ იქნა მოხსენებები სხვა-
დასხვა კონფერენციებსა და კონგრესებზე თბილისში, ოდესაში,
მოსკოვში და საბჭოთა კავშირის სხვა ქალაქებში.

ამის შემდეგ წყალტუბოს კურორტული ფაქტორების შესწავლა
განაგრძო საქართველოს კურორტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითმა
ინსტიტუტმა და მისმა ფილიალმა წყალტუბოში, რომელიც დაარს-
და 1950 წ. ყოფილი კლინიკური სანატორიუმის ბაზაზე.

აღმოსავლეთი კურორტები და ჯიოქერო პარკები

კურორტი მდებარეობს ქუთაისიდან ჩრდილო-დასავლეთით 12 კილომეტრის მანძილზე, ზღვის დონიდან 100 მეტრის სიმაღლეზე. მისი კოორდინატებია: ჩრდილოეთის განედის $40^{\circ} 20'$ და აღმოსავლეთი გრძედის $42^{\circ} 36'$.

წყალტუბო წარმოადგენს კუთხეა, ფართო დაბლობი შემორტყმულია მწვანეში ჩაფლული 60—100 მეტრი სიმაღლის ბორცვებით. ჰორიზონტზე მოსჩანს ფირუზისფერ ფონზე გაშლილი მთების ჯაჭვი, რომელიც განსაკუთრებით მშვენიერია ჩამავალი მზის სხივების შუქზე.

წყალტუბოს ჩრდილო-აღმოსავლეთით, 4—6 კილომეტრის მანძილზე აღმართულია სამგურალის ქედი, რომლის სიმაღლე 2000 მეტრამდეა; შემდეგ დაახლოებით 80 კილომეტრის მანძილზე, სამგურალის ქედის ჩრდილოეთით მდებარეობს კავკასიონის ქედის ერთერთი დიდი შტო — ლეჩხუმის ქედი; სამხრეთით, 60 კილომეტრის მანძილზე მოჩანს აჭარა-აბაღციხის მთები. სამხრეთ-დასავლეთით დაბლობი გაშლილია შავი ზღვისაკენ, რომელიც პირდაპირი ხაზით დაშორებულია წყალტუბოს დაახლოებით 70 კილომეტრით.

კურორტს უშუალოდ ემიჯნება პატარა ლამაზი სოფლები: წყალტუბო, ქვილიშორი, ცხუნკური, გვიშტიბი და ხომული. წინათ კურორტის ტერიტორიაზე გადიოდა მდინარე წყალტუბო, რომლის სათავე იწყებოდა კურორტთან ახლოს მდებარე ორი პატარა ტბიდან. დღეს მდინარე გადაყვანილია ბეტონის ორ არხში, რომლებიც ირგვლივ უვლის კურორტს და ერთდება წყალტუბოს რკინიგზის სადგურის მახლობლად, ხოლო შემდეგ ერთვის გუბის-წყალს, ეს უკანასკნელი კი — რიონს.

ორივე ტბა მოქცეულია საერთო წყალსაცავში (4—5 ჰექტ. ფართ.) მდინარე წყალტუბოს სათავეში. აგებული დიდი კაშხალის საშუალებით, რომელიც აწესრიგებს ტბის წყლის გაშვებას.

წყალტუბოს კლიმატი თბილია, ზომიერად ტენიანი.

კლიმატოლოგ გ. ი. ჭირაქაძის მონაცემებით, კურორტის კლიმატური და მიკროკლიმატური პირობების განმსაზღვრელ ფიზიკურ-გეოგრაფიულ ფაქტორებს წარმოადგენს რელიეფის შემდეგი ელემენტები:

ა) ფართო, ოვალური ფორმის ჩაღრმავება — ქვაბური მინერალური წყაროების გამოსავლით, რომელიც ყოველი მხრიდან შემოსაზღვრულია მთაგრეხილების შტოებით და გახსნილია მხოლოდ კოლხეთის დაბლობისაკენ მდინარე წყალტუბოს და გუბის-წყლის ხეობათა მიერ წარმოქმნილი ფართო კარებით.

ბ) ქვაბულის გარშემო მდებარე ფერდობებით, რომელთაც სხვადასხვა სიმაღლე და ექსპოზიცია აქვთ.

ნ ა ლ ე ქ ი. წყალტუბოში შედარებით მშრალია პერიოდი ნოემბრიდან მაისამდე, ჩათვლით. მაქსიმალური ტენიანობა წლის განმავლობაში მოდის პერიოდზე — ივნისიდან ივლისამდე, ჩათვლით. ხოლო მინიმალური — მარტსა და ოქტომბერზე.

ქ ა რ ე ბ ი. ატმოსფერული დინებიდან წყალტუბოში გაბატონებულია აღმოსავლეთის და დასავლეთის ქარები. პირველი უფრო ინტენსიურია ცივ პერიოდში, ხოლო მეორე — ზაფხულში.

აღმოსავლეთის ქარები წყალტუბოს პირობებში ხასიათდება ტემპერატურის მაღალი მაჩვენებლებით და სიმშრალით.

დასავლეთი ქარები, განსაკუთრებით ზღვის ბრიზით¹ განპირობებული, ანელებენ სიცხეს და უახლოვებენ წყალტუბოს კლიმატურ კომპლექსს კომფორტულ ზონას.

კურორტის კლიმატური მაჩვენებლები საერთოდ ხასიათდება სითბოს მნიშვნელოვანი დადებითი ბალანსით, ზომიერად თბილი ზამთრით, შედარებით ცხელი ზაფხულით, საშუალო ტენიანობით, ზომიერი ვენტილაციით, ფენული² ქარების მკვეთრად გამოხატული მოქმედებით და შავი ზღვიდან მქროლავი ადგილობრივი დასავლეთი ქარების სუსტი მოქმედებით.

ჰაერის ტემპერატურით წყალტუბო ერთ-ერთი ყველაზე თბილი ადგილია მთელ საბჭოთა კავშირში. ყველაზე მშრალი თვეებია — მაისი და ივნისის პირველი ნახევარი. ყველაზე ცივი თვეებია — იანვარი და თებერვალი, მაგრამ მაინც საკმარისად მაღალი ტემპერატურით (საშუალო თვიური t უდრის $+5^{\circ}+6^{\circ}$). ზაფხული შედარებით ცხელია.

* ზღვის სანაპირო ქარი, რომელიც დღისით უბერავს ხმელეთიდან ზღვისაკენ, ღამით — პირიქით.

** ასე ეწოდება მთიდან მონაბერ თბილ ქარს.

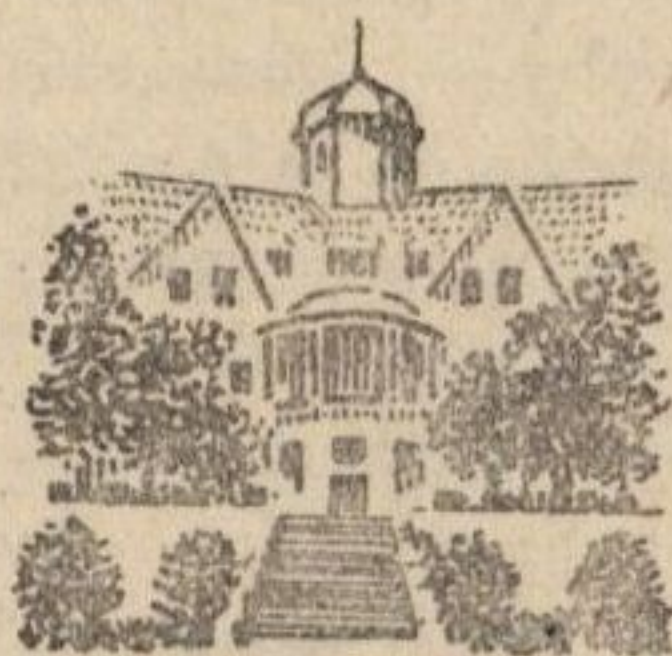

შემოდგომის თვეებიდან ტემპერატურისა და ტენიანობის მხრივ
უველაზე მეტად ზომიერია ოქტომბერი.

ნალექების რაოდენობა ჭარბობს ზაფხულისა და შემოდგომის
პერიოდში; მათი თვიური რაოდენობა მერყეობს თვიური ნორმის
20—300% ფარგლებში.

უმეტესი ღრუბლიანობა აღინიშნება დეკემბრიდან აპრილამდე;
ჩათვლით, უმცირესი — გაზაფხულის მეორე ნახევარში და შე-
მოდგომაზე.

ამრიგად, კლიმატური პირობების მიხედვით მკურნალობის სე-
ზონი წყალტუბოში მთელი წლის განმავლობაში გრძელდება.

წყალტუბო. პარკის ერთი კუთხე.

ქართული
ენების
საქართველო

წყალტუბო. კურორტის ერთი ნაწილის ხედი.

წყალტუბოს რაიონში გავრცელებული კიროვანი, თიხა-კირის და თიხნარი ქანები წარმოადგენს ზღვის ფსკერზე წარმოქმნილ ნალექს, რომელიც წარსულ გეოლოგიურ ეპოქებში (ძირითადად — ცარცისა და იურის) ფარავდა მთელი ამიერკავკასიის ტერიტორიას.

მთების წარმოქმნის პროცესში ეს ზღვის ნალექები ნაოჭებად იქცა და ზედაპირზე ამოიბურცა. კურორტის რაიონი წარმოადგენს ოკრიბის ეგრეთ წოდებული დიდი ანტიკლინალური ნაოჭის გადარეცხილ ფრთას. ამავე პროცესებმა განაპირობა ვულკანური ნიაღვრის ამოხეთქვა ბაზალტის სახით, რომელმაც ძარღვების ან ცალკეული პირღია მალღობების (ფასის თავი) ფორმა მიიღო.

კურორტი გაშენებულია ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან სამხრეთ-დასავლეთისაკენ მიმართული მოგრძო ქვაბულის ფსკერზე და ფერდობებზე. მის ჩრდილო ნაწილში მდინარე წყალტუბოს ორივე ნაპირზე მდებარეობს სამკურნალო თბილი წყლის უამრავი გრიფონები.* ეს ქვაბული წარმოიშვა მდინარე წყალტუბოს მოქმედებით, რომელიც თანდათანობით რეცხდა ნაპირებს და ავსებდა წყლით მოტანილი ქვიშისა და თიხის ფენებით, რომლებიც დაახლოებით 5—8 მეტრი სისქისაა. მინერალური წყალი ამოდის დაახლოებით 500 მეტრი სიღრმიდან კირნარი ქანების ვერტიკალური ნაპრალების გზით და შედის ქვიშნარ შრეში, რომლის სისქე 1-დან 5 მეტრამდეა. ამ შრეში მინერალური წყალი ჰიდროდინამიკურ წნევას განიცდის და იმ ადგილებში, სადაც თიხნარი შრე გადარეცხილია მდინარე წყალტუბოს მიერ, ამოდის მინერალური წყლის გრიფონებიდან. გრიფონების რაოდენობა ძნელი აღსარიცხავია, იგი აღწევს რამდენიმე ასეულს. ამჟამად მინერალური წყალი, გარდა ბუ-

* გრიფონი — მინერალური წყლის ბუნებრივი გამოსავალი.

ნებრივი გამოსასვლელებისა, მოდის ძირითადი შრეებიდანაც, ჭაბურღილების საშუალებით. ცალკეული ჭაბურღილების სიღრმე 200 მეტრს აღწევს.

მინერალური წყლის წყაროებიდან ყველაზე მეტი მნიშვნელობა აქვს: № 1, 2, 3, 4-ა, 5, 6, და 7 წყაროებს (ჭაბურღილები 48 და 49).

წყალტუბოს მინერალური წყლის წარმოშობის და მისი ცირკულაციის მექანიზმი შემდეგია: სამგურალოს ქედის რაიონის ატმოსფერული წყლები კირნარი ფენის ნაპრალების გზით იჭრებიან 500 მეტრ სიღრმეში და ფენის დაქანებათა გზით მიემართებიან კურორტის ტერიტორიისაკენ. აქ ისინი აღიან ზევით ვერტიკალური ნაპრალების საშუალებით და შედიან ქვიშნარ შრეში. მტკნარი წყლის ნიაღვრებს გზას უღობავს ბაზალტი. აქამდე ფიქრობდნენ, რომ ძირითადი მინერალური წყალი სუსტი რადიოაქტიურია და მისი გამდიდრება რადიუმის ემანაციით*) ხდება ზემოთ — ქვიშის ფენაში, მაგრამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში ძირითადი ჭაბურღიდან მიღებულ იქნა ისეთივე რადიოაქტივობის მინერალური წყალი, როგორიც ქვიშის ფენიდან.

*) ამ სიტყვების აზრსა ძეგლთა თავში — წყალტუბოს წყლების რადიოაქტივობა,

წყალტუბოს წყლის ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები

რას წარმოადგენს წყალტუბოს წყალი?

იმისათვის, რომ სწორი პასუხი გავცეთ ამ კითხვას, აუცილებელია ვიცოდეთ, რას გულისხმობს მედიცინა მინერალური ანუ სამკურნალო წყლის ცნებაში.

სამკურნალო მინერალური წყალი ეწოდება ისეთ წყალს, რომლის 1 ლიტრი შეიცავს მინერალურ ნივთიერებებს (მარილებს) არანაკლებ ერთი გრამისა ან აირებს — CO_2 (ნახშირმჟავა), H_2S (გოგირდწყალბადი), ან ისეთ წყალს, რომელიც საკმარისი მინერალიზაციის გარეშე მცირე რაოდენობით შეიცავს (ერთ ლიტრზე რამდენიმე მილიგრამს) ბიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებებს (რკინას, დარიშხანს, იოდს, ბრომს, ლითიუმს და სხვ.), რადიუმის ემანაციას ან რადიოაქტიურ მარილებს. ბოლოს, თუ წყალი ბუნებრივად მაღალი ტემპერატურისაა (20° მეტი), ითვლება სამკურნალო თერმალურ წყლად ჩამოთვლილი თვისებებისა და მარილების მნიშვნელოვანი რაოდენობის გარეშეც.

წყალტუბოს წყლების მინერალიზაცია სუსტია — 1 ლიტრი შეიცავს 0,7 გრამ მარილებს (ერთ გრამზე ნაკლებს) მაშინ, როცა ბორჯომის წყლების მინერალიზაცია შეადგენს 6,2 გრამს, ხოლო მაცესტისა — 12,0 გრამს. წყალტუბოს წყლების ქიმიური შემადგენლობა თითქოს არაფრით არ არის ღირსშესანიშნავი და ავადმყოფის მკურნალობის საქმეში დიდი მნიშვნელობის მქონე. მაგრამ ცნობილი ქიმიკოსის ს. ა. შჩუკარევის აზრით, წყალტუბოს წყალი წარმოადგენს მეტად რთულ და იშვიათ მოვლენას.

შჩუკარევი, რომელიც წყალტუბოში მუშაობდა 1932 წელს, აღნიშნავს, რომ წყალტუბოს წყლების ანალოგი მას არ შეხვედრია არც საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკებში, არც საზღვარგარეთ, და რომ ასეთი შემადგენლობის წყალი ბუნებაში მეტად იშვიათი მოვლენაა.

წყალტუბოს მინერალური წყლები მიეკუთვნება თერმალურ რადონოვან სულფატ-ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდ-ნატრიუმ-კალციუმ-მაგნიუმიან წყლებს. იგი შეიცავს კაჟმანს კოლოიდურ

მდგომარეობაში, რომელიც ხელს უწყობს რადიუმის ემანაციის დაშლის პროდუქტების დაღეჭვას კანზე. კათიონებიდან კარბობს Ca (კალციუმ-იონი) ანიონებიდან — SO_4 (სულფატ-იონი). მათი კომბინაცია იძლევა გოგირდმჟავა კალციუმს.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ წყალტუბოს წყლების ქიმიურ შემადგენლობაში არ შედის ძლიერ მოქმედი ტოქსიკური ნივთიერებანი.

წყალტუბოს ტერიტორიაზე გამოდის მრავალი მინერალური წყარო, რომელთა ნაწილი ექსპლოატაციაშია, ხოლო დანარჩენი გამოყენებულ იქნება ახლო მომავალში.

ბუნებრივად ისმის კითხვა, განირჩევიან თუ არა ეს წყლები ერთმანეთისაგან ქიმიურად ან ფიზიკურ-ქიმიურად?

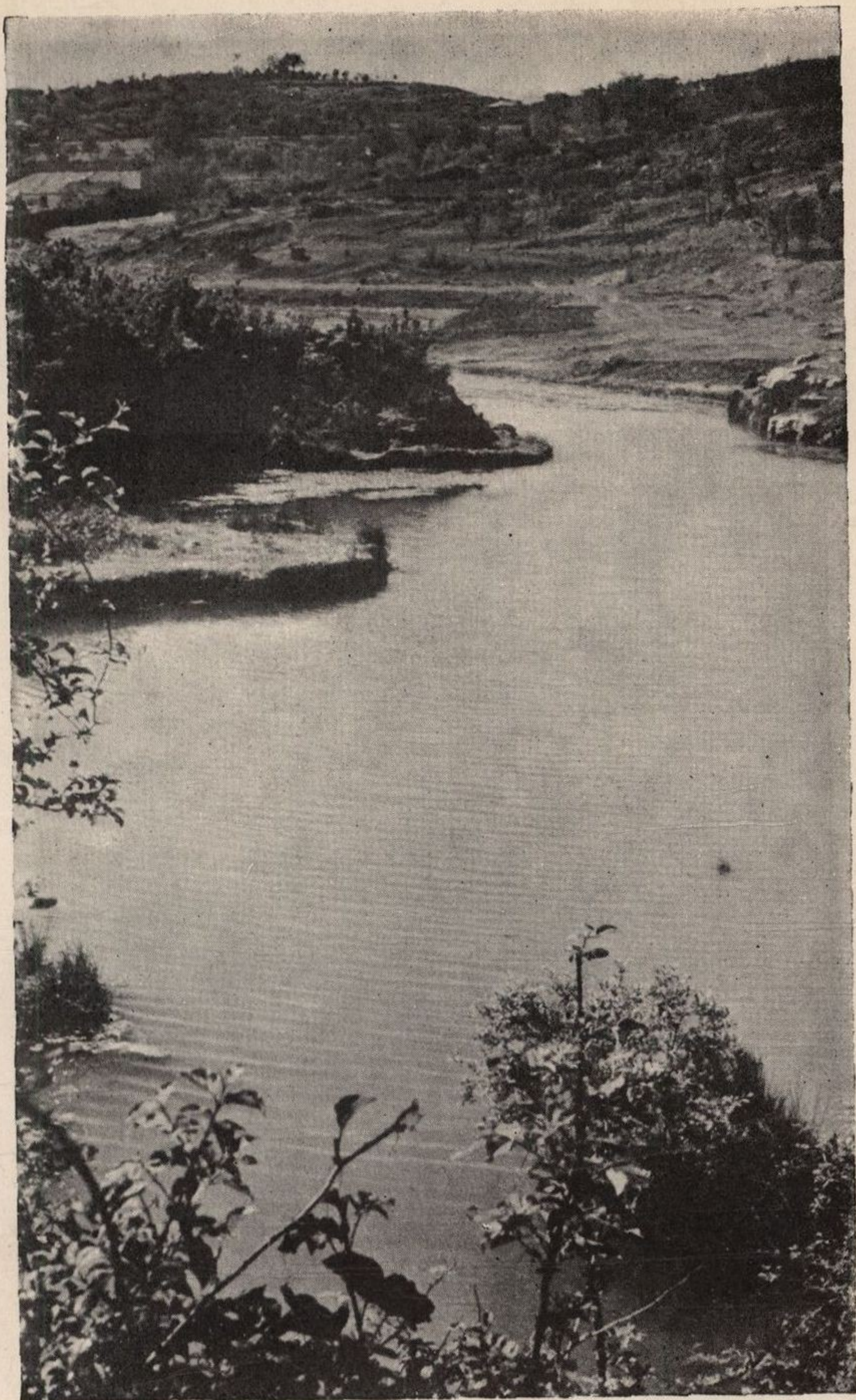
წყალტუბოს წყლების ქიმიური შემადგენლობა თითქმის ერთნაირია.

ამ წყლების შესწავლის დროს ყურადღება მიაქცევს მინერალური მარილების შემადგენლობას ცალკეული წყაროების წყალში. ამ მიზნით ყველაზე მარტივ და თან ზუსტ მეთოდად ითვლება წყლის ელექტროგამტარობის გაზომვა. ამ მეთოდით ჩატარებულმა წყლის ანალიზმა, რომელიც აწარმოა კურორტოლოგიის ცენტრალური ინსტიტუტის ფიზიკურ-ქიმიურმა ბრიგადამ ს. ა. შჩუკარევის ხელმძღვანელობით, გვიჩვენა, რომ № 1, 2, 3, 4, 5, 7 წყაროების ელექტროგამტარობა თითქმის ერთნაირია.

ეს ამტკიცებს, რომ მათი მინერალური შემადგენლობა ერთგვარია.

რეჟიმზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ მათი ქიმიური შემადგენლობა მუდმივია და თითქმის უცვლელი წლის ყველა პერიოდში, იგი არ არის დამოკიდებული ატმოსფერული ნალექებისაგან (წვიმა, თოვლი და სხვ.).

1952 წელს ჩატარებულმა № 1 წყაროს წყლის ქიმიურმა ანალიზმა გვიჩვენა ბრომისა და იოდის არსებობა მცირე რაოდენობით; ეს ელემენტები წყალტუბოს წყლებში წინათ არ იყო აღმოჩენილი. მოგვყავს წყალტუბოს სხვადასხვა წყაროს წყლის ანალიზის მონაცემები (იხ. ქვემოთ).

ტბა — მდინარე წყალტუბოს სათავე.

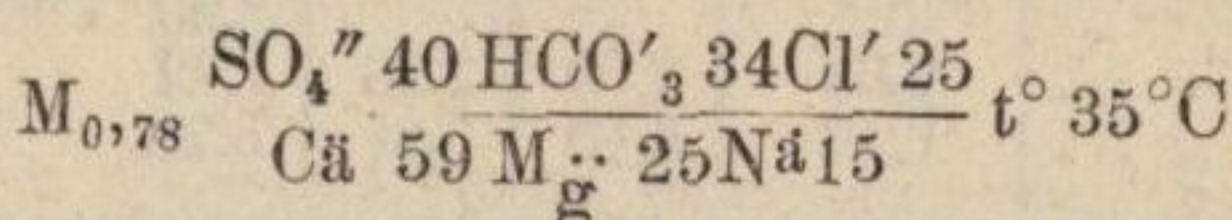

წყალტუბო. სასტუმრო „თბილისი“. სასტუმროს წინ — კურორტის სამმართველოს შენობა.

ანალიზი ჩატარდა 10. X. 1952 წ. მ. შარაშვილის მიერ

იონები	გ/ლ	მგ (ექვ)ლ	მგ (ექვ) %
Na + K . .	0.0296	1.72	15.47
Ca . .	0.1320	6.60	59.35
Mg . .	0.0341	2.80	25.18
Cl' . .	0.1022	11.12	100.00
SO ₄ " . .	0.2188	2.87	25.81
HCO ₃ ' . .	0.2318	4.55	40.01
		3.70	33.28
Br . .	0.0007	11.12	100.00
J . .	0.00001		
SiO ₂ . .	0.0220		
საერთო მინერალი- ზაცია	0.7812		

წყლის ფორმულა კურლოვით:

წყალტუბოს წყლების საუკეთესო თვისებად ითვლება ბუნებრივი ოპტიმალური ტემპერატურა, რომელიც სხვადასხვა წყაროებში მერყეობს 32°-დან 35°-მდე C-ით.

ეს წყლები მიეკუთვნება იზოთერმალურ ჯგუფს, ე. ი. მათი ტემპერატურა უახლოვდება ადამიანის სხეულის ტემპერატურას.

აღბათ, ეს უწყობს ხელს წყალტუბოს აბაზანების იოლ ამტანობას. პირველი შეგრძნება წყალტუბოს აბაზანის მიღების დროს არის სასიამოვნო სითბო, რომელიც განპირობებულია მთელი რიგი ფიზიკურ-ქიმიური ფაქტორების სასურველი შერწყმის შედეგად, რის გამოც წყალტუბოს წყალი არ საჭიროებს არც ხელოვნურ გაცხელებას, არც გაგრილებას.

როგორც ვთქვით, სხვადასხვა წყაროს წყალს სხვადასხვა ტემპერატურა აქვს, მაგრამ მათ იოლად იტანს ავადმყოფი და ყველა მათგანი გამოსადეგია სამკურნალოდ რევმატიზმის, გულის, ნერვული და სხვ. დაავადებათა დროს.

სხვა კურორტებზე, სადაც სამკურნალოდ იხმარება ხელოვნურად გაცხელებული წყალი, ჩვეულებრივ, მკურნალობას იწყებენ 35—36° t ტემპერატურის წყლით და შემდეგ თანდათანობით ამცირებენ მას. მინერალურ წყალს ურევენ წყალსადენის ცხელ წყალს ან წყალსადენის წყალს ათბობენ განსაზღვრულ ტემპერატურამდე და შემდეგ ურევენ ცივ მინერალურ წყალს და ა. შ. მკურნა-

2. წყალტუბო

ლობის მთელი კურსის დროს საჭირო ხდება აბაზანის ტემპერატურის განუწყვეტელი ცვლა, იმიტომ, რომ მისი მომატება ან შემცირება მკურნალობის დროს კარგად გადააქვს ავადმყოფს. ავადმყოფი იძლევა გამოხატულ ბალნეოლოგიურ რეაქციას ძლიერი დაღლილობის შეგრძნების გარეშე, რასაც შეიძლება ადგილი ექნეს ერთნაირი ტემპერატურის აბაზანის მიღებისას. ყოველგვარი ბალნეოლოგიუ-

	რ. დ. კუპცისი 1913 წ.			1927 წ. 12 ოქტ.	სპანოვსკაია 1932 აგვისტო
	№ 1	№ 2	№ 9	№ 1	№ 49
	მ/ექვ/ლ	მ/ექვ/ლ	მ/ექვ/ლ	მ/ექვ/ლ	მ/ექვ/ლ
კათიონები:					
K· Na	2,24	2,39	2,33	0,21 2,90	0,19 2,16
Mg ⁺⁺	2,63	2,65	2,58	2,72	2,64
Ca ⁺⁺	6,13	6,10	5,31	5,29	6,12
	11,10	11,14	10,22	12,12	11,11
ანიონები:					
HCO ₃ ⁻	—	—	—	4,45	3,72
Cl ⁻	2,71	2,71	3,10	3,11	2,99
SO ₄ ⁻	4,29	4,33	4,31	4,56	4,38
				12,12	11,09
SiO ₂	მგ/ლ 18,5	მგ/ლ 19,0	მგ/ლ 21,9	მგ/ლ 20	მგ/ლ 22,8
Σ. CO ₂	—	—	—	200	191,2
მშრალი ნალ.	742	746	719	716	—

რი მკურნალობის ეს აუცილებელი პირობა წყალტუბოში შესაძლებელია დაცულ იქნეს ავადმყოფისათვის სხვადასხვა წყაროს თანმიმდევრული დანიშვნის საშუალებით. მაგალითად, მას პირველად ენიშნება წყარო № 1 — 34,8°C ტემპერატურისა, შემდეგ — ნაკლებ ცხელი № 5—34°C, ან № 7-ის (34,4°C) და № 2-ის (34,6°C) ნაცვლად № 4 (32,5°—33°), და პირიქით, რაც დამოკიდებულია ინდივიდუალური სამკურნალო რეჟიმისაგან. ამას დიდი სამკურნალო მნიშვნელობა აქვს.

მინერალური წყლების გათბობა ან გაცივება ყოველთვის იწვევს წყლის მთელ რიგ შემადგენელ ნაწილთა (მარილების, აირების და სხვ.) დაკარგვას, რაც ნაწილობრივ ამცირებს სამკურნალო ეფექტს. ამის თავიდან ასაცილებლად ამჟამად ცდილობენ არ გააცხელონ წყალი ან თუ ეს აუცილებელია, დაიცვან ამ დროს მთელი რიგი გამაფრთხილებელი ზომები.

წყალტუბოს აბაზანებსა და აუზებში წყალი პირდაპირ წყაროებიდან შედის, რაც საშუალებას იძლევა დაცულ იქნეს მისი ბუნებრივი თვისებები.

როგორც ნათქვამი იყო, ეს წყლები ეკუთვნის რადიოაქტიური და რადონიული წყლების ტიპს მათში რადიუმის ემანაციის არსებობის გამო. რადიოაქტიური მარილების რაოდენობა წყალტუბოს წყალში უმნიშვნელოა. რადიუმის ემანაციის რაოდენობა სხვადასხვა წყაროში სხვადასხვაა: № 1 და № 2 შეიცავს 3—4-მდე მახეს ერთეულს, № 3 — დაახლოებით 10 ერთეულს, № 4, 5, 6 და 7 წყაროებში რადიოაქტიურობა აღწევს 5 ერთეულს. ზოგიერთ კაბურღილში იგი მნიშვნელოვნად აჭარბებს აღნიშნულ რაოდენობას.

წყალტუბოს წყლების დიდ უპირატესობას წარმოადგენს მათი კოლოსალური დებიტი, რომელიც 20 მილიონ ლიტრს აღწევს დღე-ღამეში. მინერალური წყლის ასეთი დიდი რაოდენობა, რომელიც გამოსადეგია სამკურნალოდ ხელოვნური გათბობისა და გაცივების გარეშე, არ გვხვდება საბჭოთა კავშირის არც ერთ სხვა რესპუბლიკაში და ევროპაში.

ამჟამად გამოყენებულია მთელი დებიტის დაახლოებით ერთი მესამედი. მინერალური წყლის დიდი რაოდენობა საშუალებას იძლევა ჩატარებულ იქნეს მკურნალობა გამდინარე აუზებში, სადაც ერთ ავადმყოფზე მოდის დაახლოებით 1 კუბური მეტრი (1000 ლიტრი) წყალი.

წყლის დიდი რაოდენობა აბაზანებსა და აუზებში ხელს უწყობს რადიუმის დაშლის პროდუქტების დაგროვებას და მის დალექვას ადამიანის კანზე, წყლის ტემპერატურის უკეთ შენარჩუნებას, მის გაზაციას და სხვ. გარდა ამისა, წყალტუბოს წყლების დიდი დებიტი საშუალებას იძლევა გამოყენებულ იქნეს ის ინჰალაციის, მორწყვის, მიკროოცნების, გამორეცხვის, ლორწოვან ღრუებში გამოვლებისა და სუბაკვალური აბაზანებისათვის.

წყალტუბოს წყლების ყველა ჩამოთვლილი ფიზიკურ-ქიმიური თვისება მუდმივი ხასიათისაა. ამ წყლების ქიმიურ ანალიზს 50 წლის განმავლობაში არ მოუცია შესამჩნევი ცვლილება; წყლის ტემპერატურა ზამთარ-ზაფხულ დაახლოებით ერთი და იგივეა.

წვიმიან პერიოდში წყლის დებიტის მომატება აიხსნება ატმოსფერული ნალექების შერევით მინერალურ წყლებში, არამედ ნიადაგისა და ნიადაგქვეშა წყლების ჰიდროსტატიკური წნევის მომატების გამო, რის შედეგადაც მინერალური წყალი დიდი რაოდენობით ამოდის მიწის ზედაპირზე.

წვიმიან დღეებში წყალტუბოს წყლების მინერალურ ნივთიერებათა ანალიზებმა და ყოველდღიურმა საკონტროლო დაკვირვებებმა გვიჩვენა, რომ მათ ქიმიურ შემადგენლობაში არავითარი ცვლილება არ აღინიშნება.

ხშირად, დღის განმავლობაში, კარგ ან ცუდ ამინდში, ავადმყოფები აღნიშნავენ აბაზანის ტემპერატურის შეცვლას. ეს აიხსნება გარემო ჰაერის ტემპერატურის ცვლილებით, წყლის ტემპერატურა კი ამ დროს იგივეა. ცხელ ამინდში, როცა ჰაერის ტემპერატურა მაღალია და ავადმყოფი „გადახურებას“ გრძნობს, აუზის წყალი მას შედარებით გრილი ეჩვენება, ცივ ამინდში კი, როცა კანის სისხლძარღვები შეკუმშულია, იგივე წყალი უფრო თბილი ჩანს.

ამრიგად, წყალტუბოს წყალი მიეკუთვნება სუსტი მინერალიზაციის და სუსტი რადიოაქტიური წყლების ჯგუფს, მას აქვს სასიამოვნო სითბო, რომელიც უახლოვდება ადამიანის სხეულის ტემპერატურას; ამ წყლის შემადგენლობაში არის აირები — აზოტი და ჰელიუმი; მისი დებიტი მეტად დიდია.

თავისი ფიზიკურ-ქიმიური კომპლექსით ეს წყალი მეტად რთული შემადგენლობისაა და ბუნებაში იშვიათად გვხვდება.

წყალტუბოს მინერალური წყლების რადიოაქტივობა. წყალტუბოს მინერალური წყლების დახასიათებისას აღვნიშნეთ, რომ ამ წყლების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს თვისებას წარმოადგენს რადიოაქტივობა, რაც განპირობებულია რადონიუმის, ანუ რადიუმის ემანაციის არსებობით წყალტუბოს წყალში.

რადიოაქტივობა ეწოდება ზოგიერთი ნივთიერების მიერ ენერგიის გამოყოფის უნარს განსაკუთრებული სხივების სახით, რომლებიც სამკურნალო თვისებებითაა აღჭურვილი, რადიუმის ემანაცია კი — რადიოაქტიური თვისების მქონე ნივთიერების — რადიუმის დაშლის შედეგად გამოყოფილ აირს — რადონიუმს. როგორც გამოიჩვენა, ეს აირიც სამკურნალო თვისებებით არის აღჭურვილი. მინერალური წყლის რადიოაქტივობა იზომება განსაკუთრებული ფიზიკური წესით—1 ლიტრი წყლისაგან გამოყოფილი რადიუმის ემანაციის მიხედვით და გამოიხატება ეგრეთ წოდებული მახეს ერთეულებში.

წყალტუბო. სასტუმრო „თბილისი“. წინ — სსსრ ჯანდაცვის სამინისტროს
სამკურნალო-სანატ. სამმართველოს სანატორიუმი.

სსრ ჯანდაცვის სამინისტროს კურორტთა მთ. სამმართველოს № 1 სანატორიუმი.

წყალტუბოს წყლების რადიოაქტივობა შესწავლილ იქნა მრავალი მკვლევარის მიერ, რომელთა შორის უნდა აღინიშნონ: რ. დ. კუბცისი, ე. ს. შჩეპოტიევი, ნ. ა. ოგილვი, ბ. ე. ბეროძე.

რადიუმის ემანაციის არსებობა წყალტუბოს წყლებში პირველად აღმოაჩინა კუბცისმა 1913 წელს.

იგი აწარმოებდა № 1, 2, 3, 4 და 5 წყაროების წყლის რადიოაქტივობის განსაზღვრას ორი დღის განმავლობაში, თითო დღის გამოშვებით დღეში სამჯერ — 6—8, 11—3 და საღამოს 6—8 საათებში.

№ 6, 7, 8 და 9 წყაროების წყლის რადიოაქტივობის გამოკვლევა წარმოებდა იმავე საათებში, მაგრამ ერთი დღის განმავლობაში.

რ. დ. კუბცისი აღნიშნავს, რომ დღის საათებში რადიოაქტივობა უფრო ნაკლებია, ვიდრე შუადღისას და საღამოს. ყველაზე მაღალი რადიოაქტივობა აღინიშნება დღის 12 საათიდან 2 საათამდე. როგორც გამოკვლევამ გვიჩვენა, ცალკეული წყაროების წყლის რადიოაქტივობა არ არის უცვლელი, არამედ იგი განიცდის რხევას, რაც მრავალი პირობისაგან არის დამოკიდებული — წყაროების დებიტის, წლის დროის, ზოგიერთი ატმოსფერული მოვლენისა და სხვ.

რ. დ. კუბცისმა ამავე დროს განსაზღვრა ჰაერის რადიოაქტივობა სააბაზანოებში, რომლებიც უშუალოდ წყაროებზეა აგებული. გამოიკვია, რომ სააბაზანო შენობებში ჰაერის რადიოაქტივობა უძნისვენელოა.

10 წლის შემდეგ, 1923 წლის შემოდგომაზე რ. კუბცისმა ხელმეორედ ჩაატარა წყალტუბოს წყლების რადიოაქტივობის გამოკვლევა და აღნიშნა დიდი განსხვავება ამ ორი წლის მონაცემთა შორის, რაც მან ახსნა გამოკვლევის ჩატარების სხვადასხვა პერიოდისა და განსხვავებული ამინდის მიზეზით: 1913 წ. რადიოაქტივობის გაზომვა წარმოებდა გაზაფხულზე — წვიმიან ამინდში, 1923 წ. კი — შემოდგომაზე, თბილ და მშრალ ამინდში; წყლის ტემპერატურა 1923 წელს 1°-ით ნაკლები იყო, ვიდრე 1913 წ.

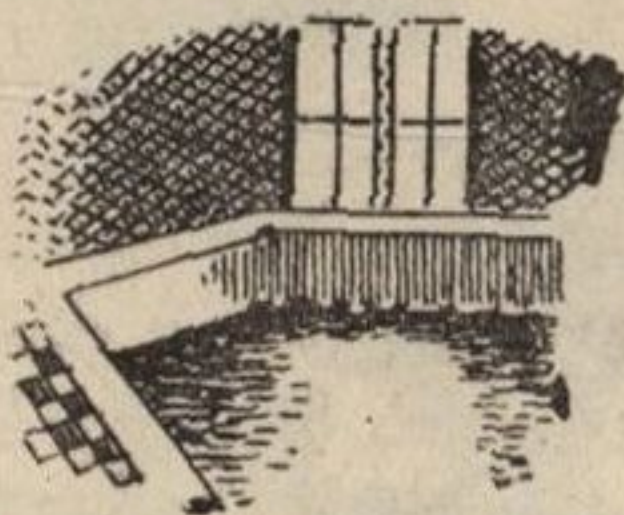
კუბცისის მონაცემებით, წყალტუბოს წყლის რადიოაქტივობა 1923 წელს გაცილებით მეტი იყო ვიდრე 1913 წ.

შემდგომმა გამოკვლევებმა დაადასტურა 1923 წ. მიღებული მონაცემები: წყალტუბოს მინერალური წყლების რადიოაქტივობის განსაზღვრა წარმოებდა 1932—33 წ. უფრო გვიან ამ წყლებზე დაკვირვება ჩატარდა ოგილვის მიერ კავკასიის მინერალური წყლების ბალნეოლოგიური ინსტიტუტის რადიოლოგიური ლაბორატორიის თანამშრომლებთან ერთად.

გარდა ამისა, ე. ს. შჩეპატიევამ გამოიკვლია რადონიუმის დაშლის ხანმოკლე პროდუქტების არსებობა წყალტუბოს აბაზანებსა და აუზებში. ამ გამოკვლევათა მონაცემები ძირითადად ემთხვევა კუპცისის მონაცემებს. 1933 წ. რადონიუმის ემანაციის განსაზღვრა წარმოებდა არა მარტო გრიფონებსა და წყაროებში, არამედ სხვადასხვა ადგილებიდან და სიღრმიდან მიღებულ ჭაბურღილების მინერალურ წყალშიც.

შემდგომ წლებში წყალტუბოს მინერალური წყლების რადიოაქტივობის განსაზღვრა წარმოებდა კურორტის საკონტროლო პიროგეოლოგიური პარტიის რადიოლოგიურ ლაბორატორიაში (რადიოლოგი ბ. ბეროძე). 1947 წლის რეჟიმული დაკვირვების მონაცემთა საფუძველზე შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ მიუხედავად ერთგვარი რხევისა, წყალტუბოს წყლის ქიმიური შემადგენლობა და მისი რადიოაქტივობა ათეული წლების მანძილზე სტაბილური აღმოჩნდა.

ამჟამად ექსპლოატაციაში მყოფი წყალტუბოს წყლების რადიოაქტივობა ირხევა მახეს 3—4 ერთეულიდან 30 ერთეულამდე. № 3 სააბაზანოს პირველ კაბინაში წყალტუბოს წყლის რადიოაქტივობა აღწევს 40 ერთეულს მახეთი.

წყალტუბოს წყლის მოქმედება ადამიანის ორგანიზმზე

ყოველგვარი აბაზანის მოქმედება დამოკიდებულია როგორც მინერალური წყლის ხასიათისა და თვისებების, ისე ავადმყოფის ასაკისა და სქესის, მისი დაავადების ფორმისა და სტადიის, ნერვული სისტემის ფუნქციონალური მდგომარეობის, განსაკუთრებით კი, აგზნებისა და შეკავების პროცესთა შეფარდებისაგან ცენტრალური ნერვული სისტემის უმაღლეს ნაწილში — თავის ტვინის ქერქში.

უნდა ვიგულისხმოთ, რომ წყალტუბოს წყლების მოქმედება დამოკიდებულია ყველა ჩამოთვლილ ფიზიკურ-ქიმიურ თვისებათა შერწყმისა და ავადმყოფის ორგანიზმის მდგომარეობის, მისი რეაქტიულობისაგან, უფრო სწორად — ამ ფაქტორების ურთიერთდამოკიდებულებისაგან.

დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ იმ ავადმყოფის კანი, რომელიც წყალტუბოს აბაზანებს იღებს, ფითრდება; ეს არის ეგრეთ წოდებული „გაფითრების რეაქცია“. ეს თვისება პირველად შენიშნა პროფ. ვალედინსკიმ, წინააღმდეგ „გაწითლების რეაქციისა“, რაც აღინიშნება ნარზანისა და მაცესტის აბაზანების მიღების დროს.

„გაფითრების რეაქცია“, განსაკუთრებით მკვეთრად აღენიშნებათ სისხლძარღვთა ნევროზით დაავადებულებს, რომლებსაც ახასიათებთ ეგრეთ წოდებული „მარმარილოსებრივი კანი“.

უნდა გვახსოვდეს, რომ აბაზანა ავადმყოფზე სხვადასხვანაირად მოქმედებს. ეს დამოკიდებულია ორგანიზმის ინდივიდუალობისა და წყლის თავისებურებისაგან. მაგალითად, კანის გაწითლება, რაც მაცესტისა და კისლოვოდსკის ნარზანის აბაზანების შემდეგ ხდება, წყალტუბოში სრულიად არ აღინიშნება. რასაკვირველია, ზევით მოყვანილი მაგალითით არ ამოიწურება წყალტუბოს წყლების მოქმედების თავისებურება ადამიანის ორგანიზმზე.

მათი მოქმედების მნიშვნელოვან თავისებურებად ითვლება ის, რომ ეს წყლები არ იწვევს მკვეთრ, ძლიერ ძვრებს ადამიანის ორგანიზმში. პირიქით, ამ წყლების მოქმედებით გამოწვეული ცვლილებები განიხილება სინაზით, აბაზანის მიღება არ იწვევს ადამიანის მკვეთრ დადლილობას — წყალტუბოს წყალი ადვილი ასატანია მაშინაც კი, როცა ავადმყოფი დღეში 2-ჯერ იღებს აბაზანას რაც, ერთი

მხრივ, საშუალებას იძლევა შემცირდეს მკურნალობის ვადა, მეორე მხრივ კი — აბაზანა დაენიშნოს მოხუცებსა და ბავშვებს.

ამით წყალტუბოს წყლები განიჩევა მაცესტის გოგირდწყალბადის წყლებისა და კისლოვოდსკის ნარზანისაგან, სადაც აბაზანები შედარებით მკვეთრ ცვლილებებს იწვევს ორგანიზმში: გულ-სისხლძარღვთა და ნერვულ სისტემაში, ნივთიერებათა ცვლაში და სხვ. წინათ ბალნეოლოგები ფიქრობდნენ, რომ რაც უფრო ძლიერია ავადმყოფის რეაქცია აბაზანის მოქმედებაზე, მით უფრო ადრე და უკეთ განიკურნება იგი. გამოდიოდნენ რა იმ მოსაზრებიდან, რომ ამ დროს ორგანიზმი გამოიმუშავებს განსაკუთრებულ ნივთიერებას — კენოტოქსინს, რომელიც ბრძოლას აწარმოებს დაავადებასთან, ავადმყოფობის გამომწვევ ბაქტერიებთან, ისინი მაღალი ტემპერატურის აბაზანების დანიშვნით ხელოვნურად იწვევდნენ ავადმყოფის გადადლას.

ეს თეორია დღეს ყველას მიერ უარყოფილია. ი. პ. პავლოვის მოწაფის კ. მ. ბიკოვის გამოკვლევით დამტკიცებულია, რომ შინაგანი ორგანოების ყოველი ცვლილება დამოკიდებულია ცენტრალური ნერვული სისტემის უმაღლესი ორგანოებისა და განსაკუთრებით, თავის ტვინის ქერქისაგან. ჩვენ უნდა ვეცადოთ და თავიდან ავიცილოთ ავადმყოფი ორგანიზმის მკვეთრი გადადლა, რადგან ის ასუსტებს გულის მოქმედებას და იწვევს ნერვული სისტემის აგზნებას ან დეპრესიას.

ხშირად ავადმყოფი კითხულობს, უმჯობესი ხომ არ იქნებოდა წყალტუბოს წყლის მოქმედება, თუ მისი ტემპერატურა $38-39^{\circ}\text{C}$ იქნებოდაო. ამ კითხვაზე უარყოფითად უნდა ვუპასუხოთ, იმიტომ, რომ აღნიშნული ტემპერატურა მაღალია და ასეთი ცხელი წყლის აბაზანის დანიშვნა მიუღებელი და სახიფათოა მთელი რიგი ავადმყოფებისათვის. ცხელი აბაზანები, ისე როგორც ცივიც, მკვეთრ ცვლილებებს იწვევს ადამიანის ორგანიზმში, ეს კი არასასურველია. მაგალითად, ცხელი აბაზანა იწვევს გულის მოქმედებისა და სუნთქვის გახშირებას, სხეულის ტემპერატურის მომატებას, დაღლილობას და სხვ. არასპეციალისტისათვისაც კი ნათელია, რომ ეს მოვლენები ძნელად ასატანი იქნება ყოველი ავადმყოფისათვის, ზოგიერთისათვის კი საზიანოც.

სახსრების სნეულებით და რევმატიზმით დაავადებულთა მკურნალობის დროსაც კი ამჟამად ცდილობენ ნაკლებად ცხელი პროცედურები დანიშნონ, ვიდრე წინათ იყო მიღებული. საერთოდ, სითბო ანაზებს ორგანიზმს, აქვეითებს მის გამძლეობას ტემპერატურული და მეტეოროლოგიური ცვლილებებისადმი.

წყალტუბოს წყლების ძვირფასი თვისებაა ტემპერატურის მუდმივობა. ბევრი ბალნეოლოგი ამას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს. აბაზანაში ყოფნის დროს ავადმყოფი შეიგრძნობს ერთსა და იმავე ტემპერატურას, იმიტომ, რომ აუზები და ინდივიდუალური აბაზანები მოწყობილია უშუალოდ წყლის გამოსასვლელთან, წყალი შედის აბაზანაში განუწყვეტლივ და ავსებს რა აუზს, გადის ამ უკანასკნელიდან (გამდინარე აბაზანა), ეს კი იცავს წყალს გაცივებისაგან პროცედურის დროს.

ცხადია, რომ ეს შეუძლებელია ხელოვნურად გამთბარი აბაზანის მიღების დროს. როცა ავადმყოფს უნიშნავენ, ვთქვათ, 35°C ტემპერატურის აბაზანას, წყლის ტემპერატურის გაზომვის დროს შეიძლება სითბო მართლაც 35° იყოს (აბაზანის ტემპერატურის ზუსტი გაზომვა შეუძლებელია, იგი განისაზღვრება მიახლოებით), მაგრამ რამდენიმე ხნის შემდეგ წყალი გრილდება $0,5^{\circ}$ — 1° -ით, რაც, რასაკვირველია, არასასიამოვნოდ მოქმედებს რევმატიზმით დაავადებულ ავადმყოფზე, რომლის კანი განსაკუთრებით მგრძნობიარეა ტემპერატურის ცვლილებებისადმი. ამგვარი ტემპერატურული ცვლილებები წყალტუბოს აუზებში არ აღინიშნება, ავადმყოფები ყოველთვის მუდმივი ტემპერატურის აბაზანებს იღებენ, რაც დამამშვიდებლად მოქმედებს ნერვულ სისტემაზე და დადებით ზეგავლენას ახდენს ავადმყოფზე.

პროფ. მგალობელმა, პროფ. შუშანიამ და ექიმმა მესხმა ავადმყოფებზე ექსპერიმენტის შედეგად დაამტკიცეს, რომ წყალტუბოს წყლები იწვევს სასქესო ჭირკვლების (საკვერცხეების) მოქმედების სტიმულაციას. საცდელი ცხოველები (შინაური კურდღლები და სხვ.) დაყოფილი იყო ორ ჯგუფად — ერთი ჯგუფი იღებდა აბაზანას, ხოლო მეორე — საკონტროლო — არა. აღმოჩნდა, რომ პირველი ჯგუფის კურდღლების სათესლე ჭირკვლები შედარებით უფრო მეტად განვითარდა, ვიდრე საკონტროლო ჯგუფის კურდღლებისა.

როგორც დავინახეთ, წყალტუბოს წყლები სუსტი რადიოაქტიურობით ხასიათდება, მაგრამ ნათი დიდი დებიტი და გამდინარე აუზების არსებობა კურორტზე ხელს უწყობს რადიუმის ემანაციის გამოყოფას და მისი დაშლის პროდუქტების დალექვას ადამიანის კანზე.

ექიმ არჟელასის დაკვირვებით, წყალტუბოს წყალი, მასში რადიუმის ემანაციის არსებობის გამო, ხელს უწყობს სისხლძარღვების შეკუმშვას.

ამ დასკვნამდე ავტორი მივიდა შემდეგი ცდებით. კურდღლის იზოლირებული ყურის სისხლძარღვში იგი ატარებდა ფიზიოლოგიურ ხსნარს, რომელიც გამოდიოდა წვეთ-წვეთად, წუთში დაახლოებით 10—15 წვეთის რაოდენობით, შემდეგ კეთდებოდა წყალტუბოს წყლის კომპრესი, რაც რამდენიმე წუთში იწვევდა სისხლძარღვების შეკუმშვას და იქიდან გამომავალი ფიზიოლოგიური ხსნარის წვეთების შემცირებას. შეიძლებოდა გვეფიქრა, რომ სისხლძარღვების შეკუმშვა გამოწვეული იყო არა რადიუმის ემანაციით, არამედ წყლის ფიზიკურ-ქიმიური თვისებების კომპლექსით. ამ საკითხის გადასაჭრელად წყალტუბოს წყალს მოაშორეს რადიუმის ემანაცია და ცდა გაიმეორეს, მაგრამ სისხლძარღვები არ შეიკუმშა. ნათელი გახდა, რომ სისხლძარღვების შეკუმშვას იწვევდა წყალტუბოს წყალში არსებული რადიუმის ემანაცია.

ამ მნიშვნელოვანი საკითხის მეტი სიცხადით გადასაჭრელად, იღებდნენ წყალტუბოს წყლის კომპრესს და ათავსებდნენ მას შინაური კურდღლის ყურის ახლოს. სისხლძარღვები ისევ იკუმშებოდა— სისხლძარღვიდან გამოსული ფიზიოლოგიური ხსნარის წვეთები მცირდებოდა. ეს ეფექტი იმით აიხსნებოდა, რომ რადიოაქტიური ნივთიერებანი, როგორც სახელწოდებაც გვიჩვენებს, გამოახსივებენ ალფა, ბეტა, გამა სხივებს, რომლებიც მოქმედებს საგნებსა და განსაკუთრებით ორგანიზმზე როგორც უშუალოდ, ისე განსაზღვრული მანძილიდან.

განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩევა გამა-სხივები, რომელთაც ვერ აკავენ 30 სმ სისქის ტყვიის ფირფიტა, მაშინ, როცა რენტგენის სხივებს აკავენ 1 სმ სისქის ასეთივე ფირფიტა.

ამგვარად ნათელია, რომ წყალტუბოს წყალში არსებული რადიუმის ემანაცია მოქმედებს სისხლძარღვებზე.

ჩატარებულ იქნა დაკვირვებები აბაზანების მიმდებთა კანზე რადიუმის ემანაციის მოქმედების შესახებ. აღმოჩნდა, რომ ადამიანის კანის რეაქტივობა აბაზანის მიღების შემდეგ მკვეთრად ძლიერდება. აქედან ცხადი გახდა, რომ რადიუმის ემანაციის და მისი დაშლის პროდუქტების ის რაოდენობაც კი, რომელიც წყალტუბოს აუზებსა და აბაზანებში არსებობს, სადაც ყოველთვის გამდინარე წყლით სარგებლობს ავადმყოფი, ილექება ადამიანის კანზე და იძლევა რადიოაქტიურ ნაღებს (შრეს).

კავკასიის მინერალური წყლების სახელმწიფო ბალნეოლოგიური ინსტიტუტის რადიოლოგიური ლაბორატორიის მუშაკთა შრომებ-

ში ნაჩვენებია, რომ რადიოაქტიური ნადები წყალტუბოს დამდგარი წყლის აუზებში გაცილებით უფრო სუსტია, ვიდრე გამდინარე აბაზანებსა და აუზებში.

რადიუმის ემანაციის დაშლის პროდუქტების დალექვა დამოკიდებულია აგრეთვე იმისაგან, თუ რა მდგომარეობაშია ავადმყოფი აბაზანასა ან აუზში; მსუბუქი მოძრაობა ხელს უწყობს აქტიური ნალექის მეტ დაგროვებას კანზე, რადგან ავადმყოფის სხეული ეხება წყლის ახალ მასას, რომელშიც რადიუმის ემანაცია არსებობს.

ჯერ კიდევ აბასთუმნის თერმალური წყლების ძველმა გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ გამდინარე აუზებში ბანაობა უფრო კარგად და აქტიურად მოქმედებს ნერვულ სისტემასა, გულ-სისხლძარღვთა აპარატსა და ნივთიერებათა ცვლაზე, ვიდრე იმავე წყლის დამდგარ აუზებში ბანაობა.

რადიოაქტიური (რადონიული) აბაზანების მოქმედების მექანიზმში, გარდა ხსენებული აქტიურობისა, როგორც ჩანს, დიდ როლს ასრულებს რადიუმის ემანაციის შეღწევა ადამიანის ორგანიზმში კანის გზით. ამ საკითხზე დიდი ხანია, რაც მუშაობა წარმოებს (სტრანსბურგერის, მარკლის, იანიცკის და სხვ შრომები), მაგრამ განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა მას უკანასკნელი წლების განმავლობაში. რამდენიმე წლის წინათ პროფ. ვ. ი. ბარანოვმა (კურორტოლოგიის ცენტრალური ინსტიტუტი, მოსკოვი), მთელი რიგი საინტერესო დაკვირვებები ჩაატარა ხელოვნური რადიოაქტიური აბაზანის მოქმედებაზე.

პროფ. ბარანოვის, სოკოლოვის და სხვა ავტორთა დაკვირვების საფუძველზე შეიძლება დამტკიცებულად ჩაითვალოს, რომ ადამიანის კანი შეღწევადია რადიუმის ემანაციისათვის და ეს უკანასკნელი შედის ორგანიზმში რადიოაქტიური წყლიდან კანის მეშვეობით და არა რადიუმის ემანაციით გაჟღენთილი ჰაერის შესუნთქვით.

ცდებით დადგენილია, რომ რადიუმის ემანაციის — რადონის მაქსიმალური შეღწევისათვის აბაზანიდან ადამიანის სისხლში, საჭიროა 30—40 წუთი.

დამტკიცებულია, რომ ამა თუ იმ გზით ადამიანის ორგანიზმში შეჭრილი რადონის 95% ამოსუნთქულ ჰაერს ამოყვება, ამიტომ აბაზანის დამთავრებიდან 1—2 წუთის შემდეგ სისხლში რჩება რადიუმის ემანაციის მხოლოდ კვალი.

კანის გამტარობის ხარისხზე მოქმედებს სხვადასხვა მომენტი.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ასაკს — ახალგაზრდის კანში რადიუმის ემანაციის შეღწევადობა შედარებით უფრო ძლიერია, ვიდრე ხანშესული ადამიანის კანში.

გარდა ამისა, დადგენილია, რომ რადონის შეღწევადობა 2,5-ჯერ უფრო ძლიერია მამაკაცებში, ვიდრე ქალებში.

სხვა თანაბარ პირობებში, ადამიანის ორგანიზმში რადიუმის მით მეტი ემანაცია შეაღწევს, რაც უფრო თბილია წყალი.

ამ აქტუალური საკითხის შესწავლაზე მუშაობს საქართველოს კურორტოლოგიის ინსტიტუტი. ამ საკითხით გამოწვეული განსაკუთრებული ინტერესი იმაში მდგომარეობს, რომ როგორც ძველი, ისე თანამედროვე ავტორები სწავლობდნენ ისეთ წყალს, რომლის შემადგენლობაში რადიუმის ემანაცია რამდენიმე ასეული და ათასეული მახეს ერთეულის რაოდენობით შედიოდა მაშინ, როცა წყალტუბოს წყლები, როგორც ცნობილია, შეიცავს რადიუმის ემანაციის მცირე რაოდენობას, მაგრამ ამ წყლებში დიდი რაოდენობითაა „ინერტული“ აირი აზოტი და აბაზანებიც წყალტუბოში გამდინარე ხასიათისაა, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს.

წყალტუბოს აბაზანაში ავადმყოფის ჩასვლის შემდეგ კანი, განსაკუთრებით მისი თმისანი ადგილები, იფარება ჰაეროვანი ბუშტუკების დიდი რაოდენობით; თვით კურორტზე და ლენინგრადში — პროფ. ხლოპინის ანალიზურ ლაბორატორიაში ჩატარებული ცდების თანახმად, ეს ბუშტუკები შედგება 98% აზოტის აირისა და 2% ჰელიუმის აირისაგან, წყალტუბოს წყალი ჭარბადაა ნაჯერი აზოტით. ამ აირის რაოდენობა ერთ ლიტრ წყალტუბოს წყალში შეადგენს 18 კუბურ სანტიმეტრს 1,5 ატმოსფერული წნევის პარციალური სიმკვრივით.

აზოტის დიდი რაოდენობით შემცველობის გამო წყალტუბოს წყლები მიეკუთვნება გაზოვან-აზოტოვან ჰელიუმის ჯგუფის წყლებს.

აიროვანი ბუშტუკები, აზოტისა და ჰელიუმის გარდა, შეიცავს რადიუმის ემანაციასაც, ამასთან, ეს უკანასკნელი 3-ჯერ მეტია ბუშტუკებში, ვიდრე თვით წყალში. შესაძლებელია სწორედ ეს აიროვანი ბუშტუკები უწყობს ხელს რადიუმის ემანაციის დაღეჟვას ადამიანის კანზე. გარდა ამისა, აზოტის აირის ნაკადი მოქმედებს კანის სისხლძარღვებზე და ნერვულ დაბოლოებებზე — რეცეპტორებზე.

ქართული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. ცენტრალური პოლიკლინიკა.

ქართული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. სსრ კავშირის ქვანახშირის მრეწველობის სამინისტროს სანატორიუმი. საერთო ხედი.

პროფ. ა. რ. კირიჩინსკიმ (კიევი), აწარმოვა დაკვირვება წყალტუბოს ტიპის ხელოვნური აბაზანების მოქმედებაზე*, რომლებიც ონკანის სუფთა ან ჰაერის აზოტით ნაჯერი წყლით იყო გამზადებული განსაზღვრული წნევის ქვეშ. მან აღნიშნა ამ აბაზანების მოქმედების კარგი შედეგი სამოძრაო ორგანოების, პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებათა და ომში მიღებული ტრავმების მკურნალობის დროს.

ავტორი ყურადღებას ამახვილებს ამ აბაზანებით გამოწვეულ სისხლძარღვთა შეკუმშვაზე და დაასკვნის, რომ წყალტუბოს წყლების ერთ-ერთი მოქმედი ფაქტორია მის შემადგენლობაში შემავალი აზოტის დიდი რაოდენობა, რომელიც ილექება რა კანზე და თავისებურად აღიზიანებს მის მგრძნობიარე ელემენტებს, იწვევს სისხლძარღვთა სპეციფიკურ რეაქციას — გაფითრების რეაქციას კანის კაპილარების (უწვრილესი სისხლძარღვების) შეკუმშვის შედეგად.

ჩვენ არ უარვყოფთ წყალტუბოს წყლებში ჰარბი რაოდენობით არსებული აზოტის აირის თერაპიულ მნიშვნელობას, მაგრამ არ ვიზიარებთ პროფ. კირიჩინსკის აზრს წყალტუბოს აბაზანების მოქმედების მექანიზმზე.

მის მიერ გამზადებული აზოტით ნაჯერი აბაზანა არ შეიძლება ჩაითვალოს წყალტუბოს ტიპის აბაზანად.

1930, 1931 და 1932 წლების ზაფხულის სეზონის განმავლობაში ჩვენ ვსწავლობდით წყალტუბოს წყლების მოქმედებას შარდმქავას შემცველობაზე იმ ავადმყოფების სისხლში, რომლებიც დაავადებულნი იყვნენ სხვადასხვა ეტიოლოგიის სახსრების სნეულებით და ნიკრისით.

სულ გამოკვლეულ იქნა 101 ავადმყოფი, რომელთაც არ უტარდებოდათ სხვა მკურნალობა, გარდა წყალტუბოს აბაზანების ორკვირიანი კურსისა.

გამოკვლეული ავადმყოფები დაიყო 3 ჯგუფად:

I ჯგუფი — სახსრების უცნობი წარმოშობის ქრონიკული დაავადებანი კეთილთვისებიანი მიმდინარეობით, სისხლში შარდმქავას მომატების გარეშე;

* პროფ. ა. რ. კირიჩინსკი, წყალტუბოს ტიპის ხელოვნური აბაზანები და მათი გამოყენება ომისდროინდელ პათოლოგიაში, «врачебное дело», № 7—8, 1946 წ.

II ჯგუფი — სახსრების ქრონიკული დაავადებანი ნივთიერებათა ცვლის მოშლის ნიადაგზე, სისხლში შარდმჟავას მეტ-ნაკლები მომატებით (ეგრეთ წოდებული ატიპიური ნიკრისი);

III ჯგუფი — სახსრების ქრონიკული დაავადება პოდაგრული წარმოშობისა (ნიკრისი).

წყალტუბოში ჩატარებული მკურნალობის შედეგად, შარდმჟავას რაოდენობა შეუმცირდა II—III ჯგუფის ავადმყოფებს, ე. ი. იმ ავადმყოფებს, რომელთაც იგი მომატებული ჰქონდათ.

თითქმის ყველა შემთხვევაში შარდმჟავას შემცირება მიმდინარეობდა ავადმყოფის საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესების პარალელურად.* შარდმჟავა წარმოადგენს ნიკრისის განვითარების ერთ-ერთ მიზეზს. გროვდება რა სახსრების მახლობელ ქსოვილებში და სხვა ორგანოებში (თირკმელებში), ის იწვევს ამ უკანასკნელთა დაავადებას, სახსრების ტკივილს, ტკაცუნს, დეფორმაციას და სხვ.

წყალტუბოს აბაზანების ზეგავლენით, სისხლში მცირდება შაქრის რაოდენობა, უმჯობესდება ყურძნის შაქრის შეთვისება, რომელიც ავადმყოფებს ეძლევა 100 გრამის რაოდენობით მკურნალობამდე და მკურნალობის შემდეგ. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს დიაბეტით (შაქრის ავადმყოფობით) და სისხლის მიმოქცევის სისტემის დაავადებით შეპყრობილთა მკურნალობის დროს.

მინერალურ ცვლაში (კალციუმისა და კალიუმის) წყალტუბოში აბაზანების ზეგავლენით აღინიშნება კალციუმის მომატება. ნუკლებისა და ტუტეების თანაფარდობა სისხლში იხრება ტუტეებისაკენ, ვითარდება ორგანიზმის ტუტეანობა.

ე. მ. რეზნიცკაიამ დაამტკიცა, რომ ერთჯერადი აბაზანა ავადმყოფთა უმრავლესობაში არ იწვევს ცვლილებებს ძირითად ცვლაში.

ჩატარდა აგრეთვე ქოლესტერინის გამოკვლევა სხვადასხვა ჯგუფის ავადმყოფების სისხლში, რომლებიც მკურნალობდნენ წყალტუბოს აბაზანებით.

ქოლესტერინი, ანუ „ნაღვლის ცხიმი“ დიდ როლს ასრულებს ათეროსკლეროზისა და სხვა დაავადებათა განვითარებაში. ქოლესტერინის რაოდენობის მატება აღინიშნება ჰიპერტონიის, სამსუქნის, თირკმლების დაავადების, ფარისებრი ჯირკვლის ფუნქ-

* თირკმლების დაზიანებასთან დაკავშირებულ ნიკრისით დაავადებულებში ზშირად აღინიშნება სისხლის წნევის მომატება, გულის სისუსტე და სხვა ორგანოების დაზიანება.

ციის დაქვეითების, შაქრის ავადმყოფობის, ცხიმებისა და ცხოველური წარმოშობის ცილების (ხორცი) ჭარბი მიღების შემთხვევებში. ქოლესტერინი სისხლში შემცირებულია სისხლნაკლულობის, არასაკმაო კვების, ინფექციური დაავადებების, ფარისებრივი ჯირკვლის ფუნქციის გაძლიერების და სხვ. დროს.

ჩვენმა გამოკვლევამ გვიჩვენა, რომ წყალტუბოში მკურნალობა იწვევს სისხლში ქოლესტერინის ნორმალიზაციას. ქოლესტერინის მცირე რაოდენობის მქონე ავადმყოფებს მკურნალობის დამთავრებისას აღენიშნებათ მისი მომატება და, პირიქით, ქოლესტერინის ჭარბი რაოდენობის დროს — მისი შემცირება.

არც ერთ იმ შემთხვევაში, როცა ქოლესტერინი მომატებული იყო მკურნალობის დაწყებამდე, მკურნალობის დამთავრების შემდეგ სისხლში არ აღინიშნებოდა მისი ზრდა ნორმის ზევით.

წყალტუბოს წყაროების (№ 1, 2, 3, 4, 5, 7) აბაზანები ერთნაირად მოქმედებს სისხლში ქოლესტერინის რაოდენობის ცვლილებებზე.

ასეთივე დასკვნამდე მივიდა ტოლმაჩოვიც, რომელიც დაკვირვებას აწარმოებდა ციმბირის კურორტ ბელოკურიხას რადიოაქტიური აბაზანების მოქმედებაზე.

ქოლესტერინის, ისე როგორც მთელი ნივთიერებათა ცვლის, რეგულირება ადამიანის ორგანიზმში ხორციელდება ცენტრალური ნერვული სისტემის — თავის ტვინის ქერქის და ქერქქვეშა უმაღლესი ნერვული ცენტრების მიერ სხვადასხვა ორგანოების, კერძოდ, ფარისებრივი ჯირკვლისა და ღვიძლის მეშვეობით. აქედან გამომდინარე, ქოლესტერინის რაოდენობის განსაზღვრა სისხლში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც არაპირდაპირი მეთოდი ფარისებრი ჯირკვლისა და ღვიძლის ფუნქციონალური მდგომარეობის გამოვლინებისათვის, აგრეთვე წყალტუბოს აბაზანების კეთილმოქმედების ერთ-ერთ მაჩვენებლად ჰიპერტონიის, ართრიტების და მთელ რიგ სხვა დაავადებათა დროს.

სისხლში ქოლესტერინის მომატების ყველა შემთხვევაში საკვებიდან უნდა გამოირიცხოს ცხოველური წარმოშობის ცხიმები, კარაქი, კვერცხი, ხიზილალა და შემწვარი ხორცი, რადგან კვების ეს პროდუქტები იწვევს ქოლესტერინის მომატებას ადამიანის ორგანიზმში.

წყალტუბოს აბაზანების ზეგავლენით უმჯობესდება პერიფერიული სისხლის შემადგენლობა, მატულობს სისხლის წითელი ბურთულების და ჰემოგლობინის რაოდენობა.

შარდის გამოკვლევის საფუძველზე ჩატარებულ იქნა დაკვირვებები წყალტუბოს წყლების მოქმედების შესახებ ნივთიერებათა ცვლაზე.

1932 წელს ბ. მ. სოლოვიოვმა შეისწავლა რა წყალტუბოს ერთჯერადი აბაზანის აქტივობის ხარისხი, განსაზღვრა მკურნალობის კურსის განმავლობაში შარდის ზედაპირული დაჭიმულობა და იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ წყალტუბოს ერთჯერადი აბაზანა იწვევს ზედაპირული დაჭიმულობის იმდენად უმნიშვნელო ძვრებს, რომ ისინი სავსებით შეესაბამებიან უჩრედული პროცესების ფიზიოლოგიურ მიმდინარეობას. მკურნალობის კურსის განმავლობაში ეს ცვლილებები საერთო ჯამში იწვევს განსაზღვრულ ცვლილებებს ორგანიზმის კოლოიდურ სისტემაში, აძლიერებს რა კაპილარულ-აქტიური ნივთიერებების მოქმედებას ორგანიზმიდან მეტაბოლიზმის პროდუქტების დიდი რაოდენობით გამოყოფის შედეგად.

მეტად საინტერესო სამუშაო ჩატარა ა. ვ. რიკლმა (აკადემიკოს ბიკოვის ფიზიოლოგიური ლაბორატორიიდან). 1932 წელს მან შეისწავლა ეგრეთ წოდებული სისხლის მიტოგენეზური გამოსხივება წყალტუბოს კურორტული ფაქტორების ზეგავლენით.

სისხლის სურათი (მისი მორფოლოგია, ქიმია) ხშირად წარმოადგენს მთელი ორგანიზმის საერთო მდგომარეობის მაჩვენებელს. სისხლის მიტოგენეზური გამოსხივება დამოკიდებულია ნივთიერებათა ცვლის და ფერმენტაციული (ჟანგვითი) პროცესებისაგან; იგი წარმოადგენს ორგანიზმის საერთო ფუნქციონალური კეთილმდგომარეობის ერთ-ერთ ობიექტურ მაჩვენებელს.

დამტკიცებულია, რომ ნორმალური სისხლის მიტოგენეზური გამოსხივება მუდმივი, მყარი მოვლენაა, მისი გაქრობა ან შემცირება აღინიშნება ორგანიზმში პათოლოგიური ცვლილებების (შიმშილი, სიბერე, კიბო) ან დროებითი ფიზიოლოგიური ძვრების დროს.

წყალტუბოში მკურნალობის შედეგად (48 ავადმყოფიდან 28 ავადმყოფის სისხლში) საგრძნობლად გაძლიერდა სისხლის აქტიურობა. ამასთან, რაც უფრო ხანგრძლივი იყო მკურნალობა მით მეტი იყო სისხლის მიტოგენეზური გამოსხივების ზრდა.

ჩატარებულ იქნა ცდები წყალტუბოს წყლების უშუალო ზეგავლენის შესასწავლად სისხლის მიტოგენეზურ გამოსხივებაზე (სისხლი აიღებოდა აბაზანის მიღებამდე და შემდეგ). აღმოჩნდა, რომ რადიოაქტიური აბაზანა ხელს უწყობს სისხლის მიტოგენეზური ეფექტის მნიშვნელოვან კლებას ან მის სრულ ჩახშობას. მაგრამ აბაზანის მიღებიდან ერთი საათის შემდეგ იწყება გამოსხი-

წყალტუბო. პარკი და სსსრ ჯანდაცვის სამინისტროს კურორტთა მთ. სამმართველოს პანსიონატი.

წვალტუბო. კვიპაროზების ხეივანი (1940 წ.).

ვების აღდგენა, ხოლო 2—3 საათის შემდეგ ის არა თუ აღწევს პირვანდელ მდგომარეობას, არამედ მნიშვნელოვნად აჭარბებს კი-
დეც.

40 წუთი ხანგრძლიობის წყალტუბოს აბაზანა იწვევდა მიტო-
გენეზური გამოსხივების უფრო ინტენსიურ ჩახშობას, რომელიც
არ უბრუნდებოდა ნორმას 4 საათის შემდეგაც კი.

ჩატარებული სამუშაოების საფუძველზე ავტორი იმ დასკვნამ-
დე მიდის, რომ წყალტუბოს რადიოაქტიური აბაზანები, კურორტის
სხვა სამკურნალო ფაქტორებთან ერთად, აძლიერებს სისხლის მი-
ტოგენეზურ გამოსხივებას.

ადამიანის კანის ტემპერატურა წყალტუბოს აბაზანის გავლე-
ნით იკლებს, უმჯობესდება აგრეთვე კანის ელასტიკობა.

დადგენილია, რომ წყალტუბოს აბაზანები იწვევს გულის მოქ-
მედების შენელებას, იმავე დროს კანის პერიფერიული სისხლ-
ძარღვები იკუმშება (სიმპათიკური ნერვის ჭარბი მოქმედება). ეს
მონაცემები ემთხვევა ი. ა. ვალედინსკის მიერ აღნიშნულ „გა-
ფითრების რეაქციას“, აგრეთვე გოლდფაილისა და ხოლინოვის
დაკვირვებებს, რომელთაც დაამტკიცეს, რომ წყალტუბოს აბაზა-
ნების შემდეგ კანის ტემპერატურა იკლებს. ვეგეტატიური სისტე-
მის ძვრებზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ ავადმყოფთა დიდი უმ-
რავლესობის ვეგეტატიური ნერვული სისტემის ტონუსი ნორმა-
ლური ხდება. ეს ნორმალიზაცია ი. პ. პავლოვისა და კ. მ. ბიკოვის
გამოკვლევის თანახმად, ხორციელდება ცენტრალური ნერვული
სისტემის, მისი უმაღლესი ნაწილის — თავის ტვინის ქერქის ზე-
გავლენით, რომელიც მოქმედებს ვეგეტატიურ ნერვულ სისტემა-
ზეც.

დ. მ. გედევანიშვილის გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ წყალ-
ტუბოს აბაზანების გავლენით უმჯობესდება ჟანგვითი პროცესე-
ბი გულის სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფებში.

ჩვენი დაკვირვებით, წყალტუბოს აბაზანები არტერიულ წნე-
ვასთან ერთად აქვეითებს ვენურ წნევასაც გულ-სისხლძარღვთა
დაავადებით შეპყრობილ იმ ავადმყოფებში, რომლებსაც მომატე-
ბული აქვთ სისხლის წნევა; ეს აბაზანები აჩქარებს სისხლის ნა-
კადს, რაც ხელშემწყობ პირობებს ქმნის სისხლის მიმოქცევისათ-
ვის.

№ 4 ა წყარო, „კუჭის წყალი“, მ. ტყემალაძის, ვ. გოკიელის
და მ. ლეჟავას გამოკვლევებით, იწვევს კუჭის სეკრეციის (კუჭის
ჯირკვლების მოქმედების) გაძლიერებას. იგი აძლიერებს კუჭის
ევაკუატორულ უნარსაც — საკმელი უფრო ჩქარა ტოვებს კუჭს.

„კუჭის წყალი“ არ იწვევს დუოდენუმის (თორმეტგოჯა ნაწლავის) შემაკავებელ რეფლექსს, რაც აბრკოლებს ამ ნაწლავის ზეგავლენას კუჭის წვენის გამოყოფაზე (ტყემალაძე და გოკიელი).

როგორც მეცნიერული დაკვირვებების ამ შედეგებიდან ჩანს, წყალტუბოს წყლები იწვევს მთელ რიგ ცვლილებებს ადამიანის ორგანიზმში.

აბაზანის მიღების პროცესში წყალი თავისი შემადგენლობით და ტემპერატურით აღიზიანებს კანის ანალიზატორებს დაწყებული კანის მგრძნობიარე ნერვული დაბოლოებიდან, თავის ტვინის ქერქის აღმქმელ უბნებამდე. ამის შედეგად ვითარდება რეფლექსური რეაქციები შინაგანი ორგანოების, ტროფიკის (ცვლის), აგრეთვე ჩონჩხის კუნთების (ტონუსის შეცვლა) ცვლილებების სახით; ვითარდება ეგრეთ წოდებული აბაზანის საპასუხო რეაქცია — ბალნეორეაქცია.

რეფლექსური (საპასუხო) რეაქციები შეიძლება წარმოიშვას ინტერორეცეპტორების გაღიზიანების შედეგად წყალტუბოს თერმალურ-რადიონიული წყლების შიგნით მიღებისას, ინჰალაციის დროს, აგრეთვე კანიდან მისი შეჭრის შემთხვევებში, აბაზანის მიღებისას, საშვილოსნოს და ნაწლავების ლორწოვანი გარსის შეშევობით ამ ორგანოთა მორწყვის, მიკროოცნების, ცხვირ-ხახის გამორეცხვის და სხვა მანიპულაციების დროს.

აბაზანის მიღებისას კარგად მოქმედებს ნერვულ სისტემაზე კაბინის, აუზის ლამაზი მოპირკეთება, სიჩუმე, აბაზანიდან გამავალი მოჩუხჩუხე წყლის დამამშვიდებელი ხმა და სხვ.

აბაზანის განმეორებითი მიღების დროს, განსაკუთრებით ერთსა და იმავე პირობებში, ორგანიზმში შეიძლება წარმოიშვას პირობით-რეფლექსური ცვლილებანი.

ბალნეოლოგიური რეაქცია კლინიკურად შეიძლება გამოვლინდეს მთელ რიგ საყოველთაოდ ცნობილ მოვლენებში, უფრო ხშირად სახსრების და სხვა ორგანოების ტკივილში. ზოგჯერ, ტემპერატურაც იმატებს, თავს იჩენს დაღლილობა, თავის ტკივილი, გულისცემა, სიმძიმის შეგრძნება გულის არეში, უძილობა, ღვიძლის ჭვალეები (ღვიძლის დაავადების დროს), ზოგიერთ ნერვულ ადამიანს აღენიშნება ჭინჭრის ციება, ცუდი სიზმრები და სხვ. მაგრამ ეს რეაქციები წყალტუბოში არასოდეს არ არის მკვეთრად გამოხატული. ჩვენ მიერ ჩატარებულმა სპეციალურმა დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ ბალნეოლოგიური რეაქცია ხშირად იწყება

ქართული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. სსრ ჯანდაცვის სამინისტროს კურორტთა მთ. სამმართველოს პანსიონატი.

ქართული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. სსრ ჯანდაცვის სამინისტროს კურორტთა
მთ. სამმართველოს № 3 სანატორიუმი.

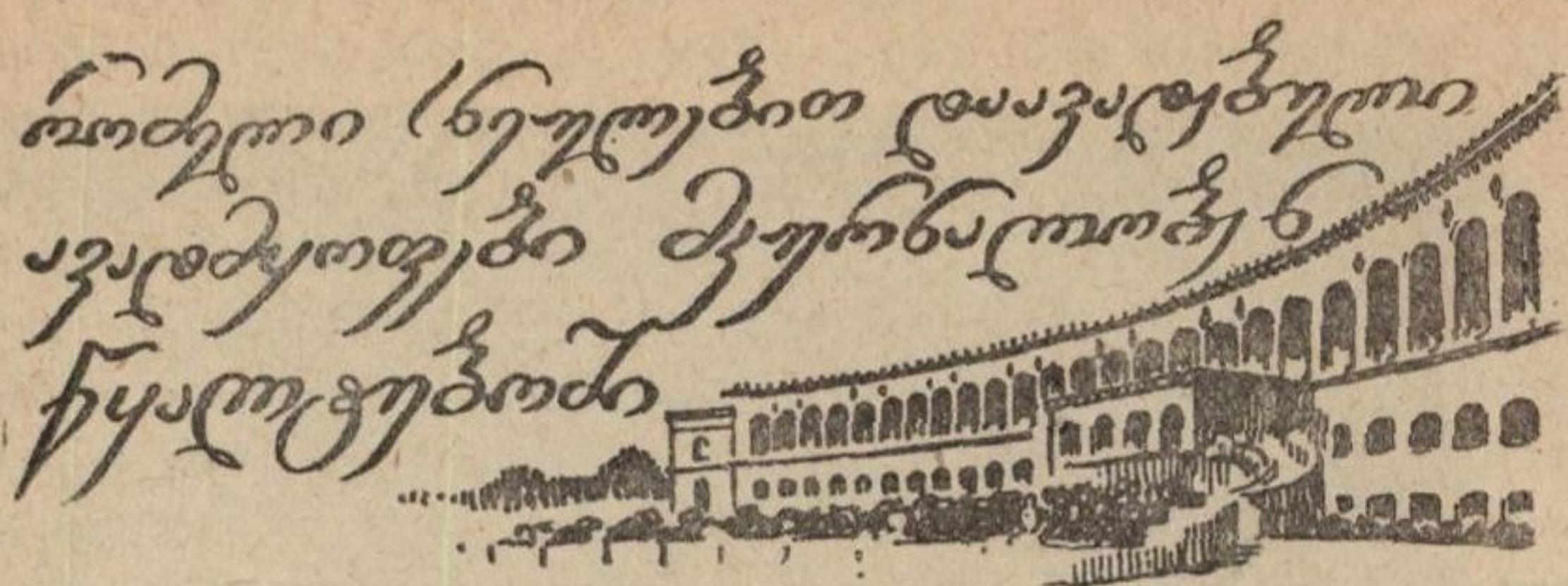
6—7 აბაზანის მიღების შემდეგ და გრძელდება 2—3 დღე. უმრავლეს შემთხვევებში ამის შემდეგ იწყება ავადმყოფის მდგომარეობის გაუმჯობესება.

მაშასადამე, ბალნეორეაქცია, რაც წყალტუბოშია შემჩნეული, არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც ავადმყოფის მდგომარეობის გაუარესება. ბალნეორეაქციის დროს წყალტუბოში აბაზანებით მკურნალობა არ უნდა შეწყდეს, თუ ადგილი არა აქვს მაღალ ტემპერატურას ან მნიშვნელოვან სისუსტეს. მაგრამ რეაქციის დროს მაინც საჭიროა სიფრთხილე, კერძოდ, უნდა ვერიდოთ გაცივებას. ზოგიერთი ფიქრობს, რომ თუ რეაქცია არ განვითარდა, აბაზანა არ შველის ავადმყოფს. ეს არ არის მართალი. ავადმყოფთა ნაწილი ამ ბალნეოლოგიური რეაქციის გარეშეც იკურნება.

სამკურნალო ეფექტს იწვევს არა მარტო ცალკეული ბალნეოლოგიური პროცესები, არამედ ავადმყოფის რეჟიმის საერთო ცვლილებებიც, წყალტუბოს კლიმატური ფაქტორების ზეგავლენა და მრავალი სხვა მომენტი.

აქედან გამომდინარე, წყალტუბოში, განსაკუთრებით უკანასკნელი წლების განმავლობაში, ფართოდ ინერგება მკურნალობის კომპლექსური მეთოდი—აეროჰელიოთერაპია, ფიზიოთერაპია, სამკურნალო ფიზკულტურა. გამომუშავებულია საერთო საკურორტო და სანატორიული რეჟიმი, შემოღებულია ძილი ბალნეოპროცედურების შემდეგ.

წყალტუბოს წყლებს სახელი გაუთქვეს უმთავრესად რევმატიზმისაგან, სახსრების და პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებისაგან განკურნებულმა ავადმყოფებმა, რომლებიც საკაცებით ჩამოყავდათ წყალტუბოში, მაგრამ მკურნალობის შემდეგ ისინი სრულიად ჯანმრთელნი მიემგზავრობდნენ კურორტიდან.

რევმატიზმი, თანამედროვე გაგებით, წარმოადგენს ინფექციურ-ალერგიულ ნერვულ დაავადებას.

რევმატიზმი აზიანებს არა მარტო სახსრებს, კუნთებსა და ნერვულ სისტემას, არამედ უმთავრესად გულსა და სისხლძარღვებს. აღმოჩნდა, რომ ნამდვილი რევმატიზმის დროს სახსრების დაავადება სავალდებულო არ არის. არსებობს ეგრეთ წოდებული გულის რევმატიზმი სახსრების დაავადების გარეშე, რომლებზეც მოდის რევმატიულ დაავადებათა 40%. ამ სახსარგარეშე კარდიალური (გულის) ფორმის გამოცნობა გაცილებით უფრო ძნელია, ხოლო მიმდინარეობა უფრო მძიმე, ვიდრე სახსრების რევმატიზმისა. რევმატიზმის დროს გულის დაავადება წარმოადგენს არა გართულებას, არამედ მის მთავარ ნიშანს. სახსრების ყველა სხვა არარევმატიულ დაავადებას იშვიათად ახასიათებს გულის დაზიანება. რევმატიზმი იწვევს სახსრების შედარებით სუსტ მოვლენებს: ტკივილს, არაიშვიათად, სახსრების უმნიშვნელო შეშუპებას, მოძრაობის შეზღუდვას, ამასთან, ნამდვილი რევმატიზმისათვის დამახასიათებელია ამ მოვლენების სწრაფი გაქრობა და ნორმალური მდგომარეობის აღდგენა მკურნალობის შედეგად; სახსრების მკვეთრი დეფორმაცია (დამახინჯება) ნამდვილი რევმატიზმის დროს თითქმის არ აღინიშნება.

დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ წყალტუბოში მკურნალობა განსაკუთრებით ნაჩვენებია რევმატიზმით დაავადებულთათვის, რომელთაც სახსრების დაავადებასთან ერთად, აქვთ გულის დაზიანებაც მწვავე ან ქვემწვავე რევმატიული შეტევის ნიადაგზე. ფაქტიურად,

წყალტუბო. სსრ კავშირის ქვანახშირის მრეწველობის სამინისტროს სანატორიუმი. ფასადი.

წყალტუბო. პროფკავშირთა ცენტრალური საბჭოს № 1 სანატორიუმი.

ასეთი ავადმყოფები წარმოადგენენ გულით ავადმყოფებს, ამიტომ დაისვა საკითხი წყალტუბოს წყლების მოქმედების შესახებ გულ-სისხლძარღვთა სისტემაზე. ექიმები ძალიან ფრთხილად მიუდგნენ ამ საკითხს.

რადგან წყალტუბოში, სახსრების სხვა დაავადებასთან ერთად, წარმატებით მკურნალობდნენ რევმატიული ართრიტით (სახსრების ანთება რევმატიული წარმოშობისა) შეპყრობილ ავადმყოფებსაც, საფიქრებელი იყო, რომ წყალტუბო კარგ გავლენას მოახდენდა გულ-სისხლძარღვთა სისტემაზეც, რომლის დაავადების გარეშე არ არსებობს ნამდვილი რევმატიზმი. შემდგომმა დაკვირვებებმა დაადასტურა, რომ ავადმყოფები თვით გულის მანკითაც კი, განსაკუთრებით რევმატიული ხასიათისა (გულის მძიმე უკმარისობის გარეშე), კარგად იტანენ წყალტუბოს აბაზანებს. რევმატიზმით დაავადებულებს დაზიანებული აქვთ ან გულის შიგნითა გარსი (ენდოკარდი), რაც იწვევს გულის მანკის განვითარებას, ან ერთდროულად, გულის კუნთიც — რევმატიული მიოკარდიტი ან კარდიტი. ამას გარდა, რევმატიზმის დროს ზიანდება სისხლძარღვები, ირღვევა მათი ნერვული რეგულაცია, ვითარდება ეგრეთ წოდებული ანგიონევროზი, რომლის დროსაც ავადმყოფს უცივდება ხელ-ფეხი, კანის გაწითლებისა და გაფითრების ურთიერთცვლა, „მარმარილოსებრი კანი“.

პროფ. ვალედინსკის აზრით, აღნიშნულ დაავადებათა დროს საუკეთესო შედეგს იძლევა სწორედ წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობა; კისლოვოდსკში და მაცესტაში კი ხშირად აღინიშნება ძლიერი გამწვავება და საერთოდ მდგომარეობის გაუარესება.

წყალტუბოში მკურნალობა არ არის წინააღმდეგაჩვენები გულის რევმატიული დაავადებით შეპყრობილი ისეთი ავადმყოფებისათვისაც კი, რომელთაც აღენიშნებათ ტემპერატურის მომატება.

გულის რევმატიზმით დაავადებული იმ მრავალი ავადმყოფის მკურნალობის შედეგები, რომლებიც წყალტუბოში ჩვენი 20 წლის მუშაობის განმავლობაში იმყოფებოდნენ დაკვირვების ქვეშ, ნებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ბალნეოპროცედურებიდან ასეთ ავადმყოფთათვის ყველაზე ეფექტურია წყალტუბოს აბაზანები.

ჩატარებული მკურნალობის შედეგად ასეთ ავადმყოფებს უქრებათ მომატებული გულისცემა, გულის შეკუმშვა, აგრეთვე ჰაერის უკმარისობის შეგრძნება, უუძჯობესდებათ ძილი და რაც მთავარია, უუძჯობესდებათ შრომისუნარიანობა. წყალტუბოში ჩატარებული მკურნალობის შორეული შედეგების შესწავლამ გვიჩვენა, რომ ავადმყოფს მკურნალობის შემდეგ შეუძლია შეასრულოს მისთვის

ჩვეული სამუშაო დადლილობის გარეშე, მკურნალობამდე კი ისინი ძლიერ დადლილობას გრძნობენ. ჩივილის შემცირების გარდა, ადგილი აქვს ობიექტური ხასიათის გაუმჯობესებასაც: გულის ტონები უფრო ხმიერია, ქვედა კიდურების შეშუპება და გულისცემის წყვეტილობა სრულიად ქრება ან კლებულობს. ღვიძლი ნაკლებ მგრძნობიარე ხდება. იზრდება ფილტვების სასიცოცხლო ტევადობა.

მთელმა რიგმა სპეციალურმა გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ ამ ჯგუფის ავადმყოფებს აღენიშნებათ სისხლის მიმოქცევისა და მთელი გულ-სისხლძარღვთა სისტემის ფუნქციის გაუმჯობესება.

უნდა აღინიშნოს, რომ სხვა კურორტებზე (კისლოვოდსკი, მაცესტა) გულით ავადმყოფების მკურნალობის დროს, ხშირად ხდება საჭირო წამლეული თერაპიის (სათითურა, ქაფური, კოფეინი) გამოყენება, მაშინ, როცა წყალტუბოში ამ საშუალებებს იშვიათად იშვიათად მართავთ შროშანისა და ვალერიანის წვეთების სახით. წყალტუბოში არ აღინიშნება ცნობიერების დაკარგვა აბაზანის მიღებისას.

წყალტუბოს წყლების დიდი უპირატესობა რევმატიული წარმოშობის გულის დაავადებათა მკურნალობის დროს არის პროცესის გამწვავების მეტად იშვიათი შემთხვევები.

გულის შიგნითა გარსის მხრივ (ენდოკარდიტი), რაც საშუალებას გვაძლევს დავიწყოთ მკურნალობა მწვავე რევმატიული შეტევის გავლიდან 2—3 თვის შემდეგ.

ამ ჯგუფის ავადმყოფების 80%-ს აღენიშნებოდა მკაფიოდ გამოხატული დადებითი შედეგი, გაუარესება აღენიშნა შემთხვევათა მხოლოდ 1—2%, ხოლო დანარჩენებს — ზომიერად დადებითი ეფექტი.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ წყალტუბოში მკურნალობენ რევმატიზმით დაავადებული ბავშვები და თანაც, არანაკლები წარმატებით, ვიდრე სრულასაკოვანი ავადმყოფები. ჩვენ არაერთხელ შეგვინიშნავს წყალტუბოს წყლების სასარგებლო მოქმედება მოზარდებზე, რომელნიც დაავადებულნი იყვნენ რევმატიზმით ან საყრდენ-სამოძრაო აპარატის (სახსრები, კუნთები) სხვა წარმოშობის ამა თუ იმ დაავადებით.

ექიმებმა ქუთელიამ, ჩოჩუამ, წულუკიძემ აწარმოეს სპეციალური დაკვირვება რევმატიზმით დაავადებულ ბავშვებზე და აღნიშნეს წყალტუბოს აბაზანების კეთილნაყოფიერი მოქმედება ბავშვთა რევმატიზმის დროს. ავტორები თავიანთ დასკვნაში აღნიშნავენ, რომ წყალტუბოს აბაზანების მოქმედებით რევმატიზმიან ბავშვებს გაუმჯობესდათ როგორც სუბიექტური, ისე ობიექტური მაჩვენებ-

ლები: გაუქრათ სახსრების ტკივილი, დაიკლო შეშუპებამ, ავადმყოფებმა თავისუფლად იწყეს მოძრაობა; საუკეთესო შედეგები აღინიშნა იმ ბავშვებში, რომელნიც შეპყრობილნი იყვნენ აგრეთვე გულ-სისხლძარღვთა სისტემის დაავადებებითაც, რაც კიდევ ერთხელ გვიდასტურებს წყალტუბოს, როგორც კარდიოლოგიური კურორტის ღირსებას.

პროფ. მ. ი. ოსინოვსკი სტატიაში „წყალტუბო, როგორც ბავშვთა კურორტი,“ წერს: „1940 წელს ვინახულე კურორტი წყალტუბო და ორი კვირის განმავლობაში ვაკვირდებოდი კურორტის ცხოვრებას, ვეცნობოდი წყალტუბოს წყლებისა და აბაზანების მოქმედებას ავადმყოფებზე. განვიცადე რა მათი მოქმედება საკუთარ თავზე, იმ დასკვნამდე მივედი, რომ კურორტი წყალტუბო, უნდა მოემსახუროს ბავშვებსაც, პირველ რიგში რევმატიზმით დაავადებულ ბავშვებს.“

თბილი კლიმატი, სამკურნალო აბაზანების სასიამოვნო ტემპერატურა (გრილი სიცხეში და თბილი სიცივეში), მუდმივ გამდინარე წყლით განპირობებული ტემპერატურის უცვლელობა, აბაზანების დოზირების დიდი შესაძლებლობა, მზიანი დღეების საკმარისი რაოდენობა, ზღვის დონიდან ზომიერი მდებარეობა—ყველაფერი ეს ხელს უწყობს ბავშვთა მკურნალობას... ამის გამო წყალტუბოში აუცილებელია აიგოს სპეციალური სანატორიუმი ბავშვების სამკურნალოდ“.

1952 წლის დეკემბრიდან წყალტუბოში გაიხსნა 50-საწოლიანი სანატორიუმი რევმატიზმით დაავადებულ ბავშვთათვის.

რევმატიზმის შედეგად, უფრო ხშირად 8—12 წლის ასაკში, ბავშვებს უვითარდებათ: კიდურების უნებური კრუნჩხვები, ხელების კანკალი და არასწორი მოძრაობა, რასაც მედიცინაში მცირე ქორეას უწოდებენ. გადატანილი რევმატიზმის ნიადაგზე ქორეით დაავადებულ ბავშვებს ყოველთვის აღენიშნებათ მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება წყალტუბოში აბაზანებით მკურნალობის შემდეგ. ეს გასაგებიცაა, რადგან ამ შემთხვევაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს დასვენებას და დამამშვიდებელ პროცედურებს, წყალტუბოს თერმალურ-რადონიული აბაზანები კი სწორედ ასეთ პროცედურას წარმოადგენს.

წყალტუბოს წყალი სასარგებლო აღმოჩნდა სხვა დაავადებათა დროსაც, რომლებიც მიმდინარეობენ არანორმალური მოვლენებით გულ-სისხლძარღვთა სისტემის მხრივ; მაგალითად, გულის ნევროზების სისხლძარღვებისა და გულის სკლეროზის, მომატებული სისხ-

ლის წნევის, ვენების დაავადების (თრომბოფლებიტი, ფლებიტი), ვენების ვარიკოზული გაგანიერების, ენდარტერიიტისა და სხვა შემთხვევებში.

წყალტუბოში მკურნალობას შედარებით იოლად იტანენ გულის მანკით დაავადებულნიც (მაგალითად, გულის გვირგვინოვანი ძარღვების სკლეროზის დროს); ამ მდგომარეობაში სხვა ბალნეოპროცედურები—გოგირდწყალბადოვანი და ნახშირმჟავა აბაზანები სახიფათოა. ასეთი ავადმყოფების მკურნალობა უნდა ჩატარდეს სიფრთხილით, მათ დღეში უნდა დაენიშნოთ №№ 3, 5 ან 6 წყაროს წყლის 10-წუთიანი აბაზანა ექიმის გულმოდგინე მეთვალყურეობით.

არტერიოსკლეროზით შეპყრობილი არა მარტო ხანშესული, არამედ მოხუცი ავადმყოფებიც კი ძალიან ადვილად იტანენ წყალტუბოს აბაზანებს. კურორტზე ხშირად შეხვედებით ღრმად მოხუცებულ 70—80 წლის ავადმყოფებს.

სულ უფრო მზარდი პოპულარობით სარგებლობს წყალტუბო, როგორც ჰიპერტონიულ სნეულებით ავადმყოფთა კურორტი.

მედიცინა სისხლის მომატებული წნევის ყველა ფორმას არ უწოდებს ჰიპერტონიულ დაავადებას.

გულის, თირკმლების, ენდოკრინული ჯირკვლების და სხვა დაავადებებს ხშირად თან ერთვის არტერიული წნევის მომატება, ხოლო ჰიპერტონიული სნეულება განსაკუთრებული დაავადებაა, რომელიც დაკავშირებულია უმაღლესი ნერვული მოქმედების მოშლილობასთან და განსხვავდება ეგრეთ წოდებული სიმპტომური და მეორადი ჰიპერტონიისაგან როგორც წარმოშობით, ისე კლინიკური მიმდინარეობით. ჰიპერტონიული დაავადება ფართოდაა გავრცელებული, განსაკუთრებით კაპიტალისტურ ქვეყნებში. იგი, მსგავსად ტუბერკულოზისა და კიბოსი, ხშირად იწვევს ავადმყოფის ინვალიდობას და სიკვდილს.

ჰიპერტონიული დაავადების პროფილაქტიკისა და მკურნალობის საქმეში უდიდესი ღვაწლი მიუძღვით საბჭოთა მეცნიერებს (გ. ფ. ლანგს, ა. ლ. მიასნიკოვს, ნ. დ. სტრაჟესკოს, მ. პ. კონჩალოვსკის, ე. მ. ტარეევს, ვ. ა. ანდრეევს, მ. დ. წინამძღვრიშვილს, ვ. ანდლულაძეს და სხვ.).

ემყარებოდნენ რა ი. პ. პავლოვის ფიზიოლოგიურ მოძღვრებას, მათ დაგვანახეს, რომ ჰიპერტონიული დაავადების წარმოშობასა და განვითარებაში პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს ცენტრა-

ლური ნერვული სისტემის უმაღლესი ნაწილების ფუნქციის და განსაკუთრებით თავის ტვინის დიდი ნახევარსფეროების ქერქის მოშლილობას.

ჰიპერტონიული დაავადების წარმოშობას ხელს უწყობს მთელი რიგი ფაქტორები: თანდაყოლილ მიდრეკილებასთან ერთად (ენდოგენური, ანუ ავადმყოფობის შინაგანი მიზეზები) დიდი მნიშვნელობა აქვს გარემო პირობებს — ფსიქიკური ტრავმები, ხშირი აღელვება, მძიმე განცდები იწვევს თავის ტვინის ქერქში აგზნებისა და შეკავების პროცესთა თანაფარდობის „ჩაშლას“ და განვითარებული ნევროზისა და სისხლძარღვთა მამოძრავებელი ცენტრის რეგულაციის მოშლის შედეგად ვითარდება უწყრილესი სისხლძარღვების — არტერიოლების ტონიური შეკუმშვა — არტერიული სისხლის წნევის მომატება მეტ-ნაკლები დროის ხანგრძლივობით.

ჰიპერტონიული დაავადების დასაწყისში არტერიული წნევის მომატებას აქვს გარდამავალი ხასიათი და ხშირად არ აჭარბებს ნორმას (130—80, 140—90).

შემდეგ, ცხოვრების არახელშემწყობი პირობების დროს ავადმყოფობა ძლიერდება. ჰიპერტონიული დაავადების განვითარებასა და მიმდინარეობაში აღინიშნება სამი სტადია: პირველი — არამყარი, ტრანზიტორული ანუ დაწყებითი, მეორე — სტაბილური ანუ მყარი და მესამე — გამოსავალი სტადია გართულებებით და გულის უკმარისობით (ჰიპერტონიული დაავადების დეკომპენსირებითი ფორმა).

ჰიპერტონიული სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფთა მკურნალობაში დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც ბალნეოლოგიურ, ისე კლიმატურ კურორტებს, ვინაიდან სანატორიულ-კურორტული რეჟიმი მეტად დადებით გავლენას ახდენს ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე.

ხშირად მარტო გარემოს შეცვლა, ფიზიკური და გონებრივი სიმშვიდე მნიშვნელოვნად აქვეითებს მაღალ წნევას და აუმჯობესებს ავადმყოფის მდგომარეობას; განსაკუთრებით აღსანიშნავია, დადებითი ეფექტი ბალნეოპროცედურების შემდეგ.

კარგად უნდა გვახსოვდეს, რომ ჰიპერტონიული დაავადება არ წარმოადგენს განუკურნებელ სნეულებას, განსაკუთრებით — დაწყებით სტადიაში.

დროულად დაწყებული მკურნალობა დაავადების პირველ და ზოგჯერ მეორე სტადიაშიც კარგ თერაპიულ ეფექტს იძლევა და ნორმალურ შრომისუნარიანობას მთლიანად აღადგენს.

ჰიპერტონიული სნეულებით ავადმყოფთა მკურნალობა წყალ-ტუბოში ჯერ კიდევ 1932 წელს დაიწყო. როგორც ჩვენი, ისე სხვა ექიმების მონაცემები ადასტურებს წყალტუბოში კურორტულ-ბალნეოლოგიური მკურნალობის კარგ შედეგს ამ დაავადების დროს, განსაკუთრებით მისი გამოვლინების ადრეულ სტადიაში.

წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობით, სამკურნალო ფიზკულტურით, შესაბამისი ფიზიოთერაპიული პროცედურებით (დარსონვალი, ოთხკამერიანი აბაზანები, იონიზაცია) და დიეტის გავლენით ჰიპერტონიული სნეულებით ავადმყოფთა უმრავლესობას აღენიშნება მაღალი არტერიული და ვენური წნევის დაკლება, საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესება. ამ დაავადების დამახასიათებელი არასასიამოვნო მოვლენების — თავბრუს, თავის ტკივილის, უძილობის, ყურებში შუილის, ჩქარი გულისცემის, გულის არეში ტკივილის და სხვა არასასიამოვნო შეგრძნებების შემცირება ან სრული გაქრობა.

წყალტუბოს აბაზანები თავისი ნაზი, დამზოგველი და დამამშვიდებელი მოქმედებით წარმოადგენს ჰიპერტონიულ სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფთა სამკურნალო საუკეთესო ბალნეოპროცედურას.

წყალტუბოს აბაზანებს ძალიან ადვილად იტანენ ის ავადმყოფებიც კი, რომელთა არტერიული წნევა ვერცხლისწყლის სვეტის 200 მმ აღემატება.

მაგრამ კარგი თერაპიული ეფექტის მიღებისათვის საჭიროა სანატორიული რეჟიმის დაცვა და მკურნალი ექიმის მიერ აბაზანების შესაფერი დოზირება.

კურორტოლოგიის ინსტიტუტის წყალტუბოს ფილიალში ჩატარებულმა ჩვენმა დაკვირვებამ გვიჩვენა შემდეგი:

1. ჰიპერტონიული სნეულებით შეპყრობილი ავადმყოფების მკურნალობა უნდა იყოს მკაცრად ინდივიდუალური დაავადების ფორმისა და სტადიის, გულის მდგომარეობის და უმალლესი ნერვული მოქმედების თავისებურებათა შესაბამისად.

2. დღეში თითო აბაზანის დანიშვნა ან დღეგამოშვებით 1—2 აბაზანის მონაცვლეობა ავადმყოფისათვის ადვილი ასატანია და უკეთეს შედეგს იძლევა, ვიდრე დღემდე მიღებული მეთოდი დღეში 2 აბაზანის დანიშვნისა.

3. წყალტუბოში მკურნალობის დაწყებამდე მიზანშეწონილია 3—5 დღით დასვენება; ამ დროის განმავლობაში მნიშვნელოვნად მომატებული არტერიული წნევა ხშირად იკლებს და ავადმყოფი ეგუება ახალ სანატორიულ-კურორტულ პირობებს.

4. ჰიპერტონიული სნეულებით ავადმყოფთა წარმატებითი მკურნალობისათვის მიზანშეწონილია კურსი გაგრძელდეს 30 დღემდე და გამოყენებულ იქნეს კომპლექსური მეთოდები (აბაზანა, ღოზირებული სამკურნალო ფიზკულტურა, მედიკამენტები, ფიზიოთერაპია).

წყალტუბოში ჰიპერტონიული დაავადებით შეპყრობილ ავადმყოფთა მკურნალობის ეფექტი ნაწილობრივ განპირობებულია კურორტის დაბალი მდებარეობით (100 მ ზღვის დონიდან); დამამშვიდებელი ლანდშაფტი, ღია ჰორიზონტი, რბილი, თბილი კლიმატი, მწვანე ნარგავების სიუხვე, ყველა ეს კურორტული ფაქტორი უეჭველად კარგ გავლენას ახდენს ჰიპერტონიული სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფებზე. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ წყალტუბოში ზაფხული ცხელია (განსაკუთრებით ივლისი და აგვისტო) და ამიტომ დაავადების გვიან სტადიაში მყოფი ავადმყოფებისათვის, განსაკუთრებით სისხლმიმოქცევის გამოხატული მოშლილობის მქონე ავადმყოფებისათვის, ზაფხულის ეს პერიოდი შეუფერებელია. ეს ეხება აგრეთვე გულის ანგინით დაავადებულებსაც (გულის გვირგვინოვან ძარღვებში სისხლის მიმოქცევის მოშლილობის გამოვლინებით). წლის სხვადასხვა სეზონში ამინდის შესამჩნევი ცვლილებების გამო ასეთი ავადმყოფები კურორტზე წასვლის წინ უნდა გაეცნონ ამინდის პროგნოზს.

დიდი და დამსახურებული პოპულარობით სარგებლობს წყალტუბოს თერმალურ-რადიოაქტიური აბაზანები სამოძრაო ორგანოების სხვადასხვა წარმოშობისა და ხასიათის დაავადებათა მკურნალობის საქმეში (სახსრების კუნთების, იოგების და სხვ. დაავადებანი). ასეთი დაავადებების დროს, წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობა შემთხვევათა დიდ უმრავლესობაში შესანიშნავ ეფექტს იძლევა.

სახსრების დაავადება დამოკიდებულია სხვადასხვა მიზეზებისაგან და გამოვლინდება სხვადასხვანაირად. ზოგიერთ ავადმყოფს აღენიშნება მხოლოდ ტკივილი, ტეხვა სახსრებში, ზოგს კი — ტკივილი და ტკაცუნი, შეშუპება სახსრების არეში და შეზღუდული მოძრაობა.

სახსრების დაავადების მიზეზი ხშირად უცნობია; ასეთი შემთხვევები მიეკუთვნება უცნობი ეტიოლოგიის სახსრების დაავადებას (ართრიტები). ხშირად ავადმყოფი უჩივის სახსრების ტკივილსა და ტკაცუნს, იშვიათად, მის შესივებას. გაცივებითი ფაქტორები, ტრავმა, ნესტიანი ბინა, უეჭველად ხელს უწყობს ზემოთ ხსენებული დაავადებების წარმოშობას. მძიმე შედეგები ასეთი ართრი-

ტების დროს შედარებით იშვიათია. ამ ავადმყოფებს ტემპერატურის მომატება არ აღენიშნებათ.

სახსრების დაავადების წარმოშობაში დიდ როლს თამაშობს ინფექციები და ინტოქსიკაციები (გრიპი, ტიფები, ანგინა, გონორეა, სიფილისი, დიზენტერია, სეფსისი, ანუ სისხლის მოწამვლა და სხვ.). აღნიშნული დაავადებების შედეგად შეიძლება განვითარდეს სახსრების დაავადება მწვავედ მიმდინარე ფორმით (მწვავე ინფექციური პოლიართრიტი) ან მისი ქვემწვავე და ქრონიკული ფორმა. სახსრების ინფექციური ხასიათის დაავადება განიჩევა დიდი სიმყარით (სწრაფად ვითარდება დეფორმაცია, შეზღუდული მოძრაობა) და ნელი მიმდინარეობით; ამასთან, ხშირად აღინიშნება გამწვავება, რომელიც ხანგრძლივ მკურნალობას მოითხოვს.

სახსრების დაზიანებაში განსაზღვრული როლი ენიჭება ტრავმას (დაზიანება, დარტყმა, დაცემა და სხვ.) — ეგრეთ წოდებული ტრავმული ართრიტები.

დაბოლოს, ბევრი მკვლევარი დიდ როლს აკუთვნებს სხვადასხვა სახის ართრიტების განვითარებაში შინაგანი სეკრეციის ჯირკვალთა ფუნქციის მოშლილობას, კერძოდ, ეგრეთ წოდებულ ენდოკრინული ჯირკვლებისა: ტვინის დანამატების, ფარისებრი და ფარისებრაზლო ჯირკვლების, სასქესო ჯირკვლებისა და სხვ.

მაგალითად, სასქესო ჯირკვლის ჰქნობისა ან მისი მოქმედების დასუსტების დროს ვითარდება ეგრეთ წოდებული კლიმაქსი, ანუ კლიმაქტერიული (გარდამავალი) მდგომარეობა, რაც უფრო მკაფიოდ გამოვლინებულია ქალებში: მენსტრუაციის შეწყვეტა, თავბრუ, სისხლის მიწოლა თავში და სხვ. ხშირად, ამ პერიოდის დაწყებამდე ან შემდეგ ვითარდება მოვლენები სახსრების მხრივ — კლიმაქტერიული წარმოშობის ართრიტები. ამ დროს იშვიათად აღინიშნება მაღალი ტემპერატურა და სახსრები — უფრო ხშირად ზეღის წვრილი სახსრები — სიმეტრიულად ზიანდება.

სხვა შემთხვევებში, ფარისებრი ჯირკვლის ფუნქციის მოშლილობას, წარმოშობილს თავის ტვინის ქერქის უმაღლესი რეგულაციური ფუნქციების მოშლის ნიადაგზე, თან სდევს ორგანიზმში ცვლის სხვადასხვა პროცესის მოშლა, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს სახსრების დაავადება — ეგრეთ წოდებული თირეოტოქსიკური ართრიტი, რომელსაც აქვს მზარდი, ზოგჯერ დეფორმაციების გამომწვევი ხასიათი.

შეიძლება მოვიყვანოთ თირეოტოქსიკური ართრიტის — „პიპოთირეოიდული პოლიართრიტის“ — მაგალითი; ეს უკანასკნელი სახსრების ისეთი დაავადებაა, რომელიც ვითარდება ფარისებრი

წყალტუბო. № 1 სააბაზანო (პირველი წყარო) (1913 წელი).

წყალტუბო. № 1 სააბაზანო რეკონსტრუქციამდე.

ჯირკვლის ფუნქციის დაქვეითების გამო. ავადმყოფი კ. რ., 20 წლის, გაუთხოვარი, წყალტუბოში სამკურნალოდ გამოგზავნილი იქნა აკად. სტრატესკოს მიერ; სანატორიუმში მოსვლისას მას არ შეეძლო სიარული, უჩიოდა სახსრების ტკივილს და შეშუპებას, მათი ფუნქციის შეზღუდვას, თავის მუდმივ ტკივილს და ცუდ გუნებგანწყობას.

გასინჯვის დროს ყველა წვრილი და მსხვილი სახსარი, მუხლისა და მენჯის სახსართა გარდა, აღმოჩნდა შეშუპებული და გალურჯებული. გულის მხრივ განსაკუთრებული ცვლილებები არ აღინიშნებოდა; სისხლის წნევა — 95/50, ნივთიერებათა ძირითადი ცვლა დაქვეითებული — 31%.

ავადმყოფი იმყოფებოდა სანატორიუმში 25 დღე; ამ ხნის განმავლობაში მან მიიღო 30 აბაზანა. იგი გაეწერა მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებით — ტკივილი და შეშუპება სახსრებში შემცირდა, მოძრაობის უნარი გაუმჯობესდა, ავადმყოფმა შეძლო ჯოხით სიარული.

ჰიპოთირეოზის დროს (ფარისებრი ჯირკვლის ფუნქციის დაქვეითება) სხეულის ტემპერატურა დაბალია. ჩვენ ავადმყოფს ტემპერატურა მკურნალობამდე 36° -მდე ჰქონდა, მკურნალობის პროცესში მან მოიმატა, ხოლო დამთავრებისას მიაღწია $36,6^{\circ}$ — $36,8^{\circ}$ -მდე, რაც ფარისებრივ ჯირკვლის ფუნქციის შედარებითი აღდგენის მაჩვენებელია. განმეორებითი მკურნალობისათვის ავადმყოფი ჩამოვიდა გაცილებით უკეთეს მდგომარეობაში.

ყველა ზემოჩამოთვლილი მიზეზის გამო ხდება ცვლილება ხერხემალში, ვითარდება ე. წ. სპონდილოართრიტები (ხერხემლის ამათუ იმ ნაწილის ფუნქციის მოშლა), რომელთაც ხანგრძლივი მზარდი მიმდინარეობა აქვთ და იწვევენ ავადმყოფის სრულ უმოძრაობას.

ჩვენი დაკვირვებით, მკურნალობის შემდეგ ავადმყოფი წონაში აღარ იკლებს, უმჯობესდება მადა, აღინიშნება გულმკერდის ექსკურსიის გაფართოება — 1—2 სმ-ით, იზრდება ხერხემლის მოძრაობის უნარი.

ხარკოვში აწარმოებდნენ დაკვირვებას წყალტუბოში ნამკურნალებ ავადმყოფებზე და მკურნალობის შედეგს აღარებდნენ სხვა სახის თერაპიას — ტალახით მკურნალობას, გოგირდწყალბადოვან აბაზანებს, ქსოვილით თერაპიას და სხვ. მიღებულმა შედეგებმა გვიჩვენა, რომ ხერხემლის დაავადების შემთხვევებში საუკეთესო შედეგს იძლევა წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობა და ქსოვილით თერაპია.

უკანასკნელი წლების განმავლობაში შ. ნუცუბიძის მიერ ჩატარებულმა დაკვირვებამ გვიჩვენა მინერალური წყლის აბაზანაში წარმოებული სამკურნალო ტანვარჯიშის კარგი გავლენა სპონდილო-ართრიტებისა და სპონდილოზების მკურნალობის დროს.

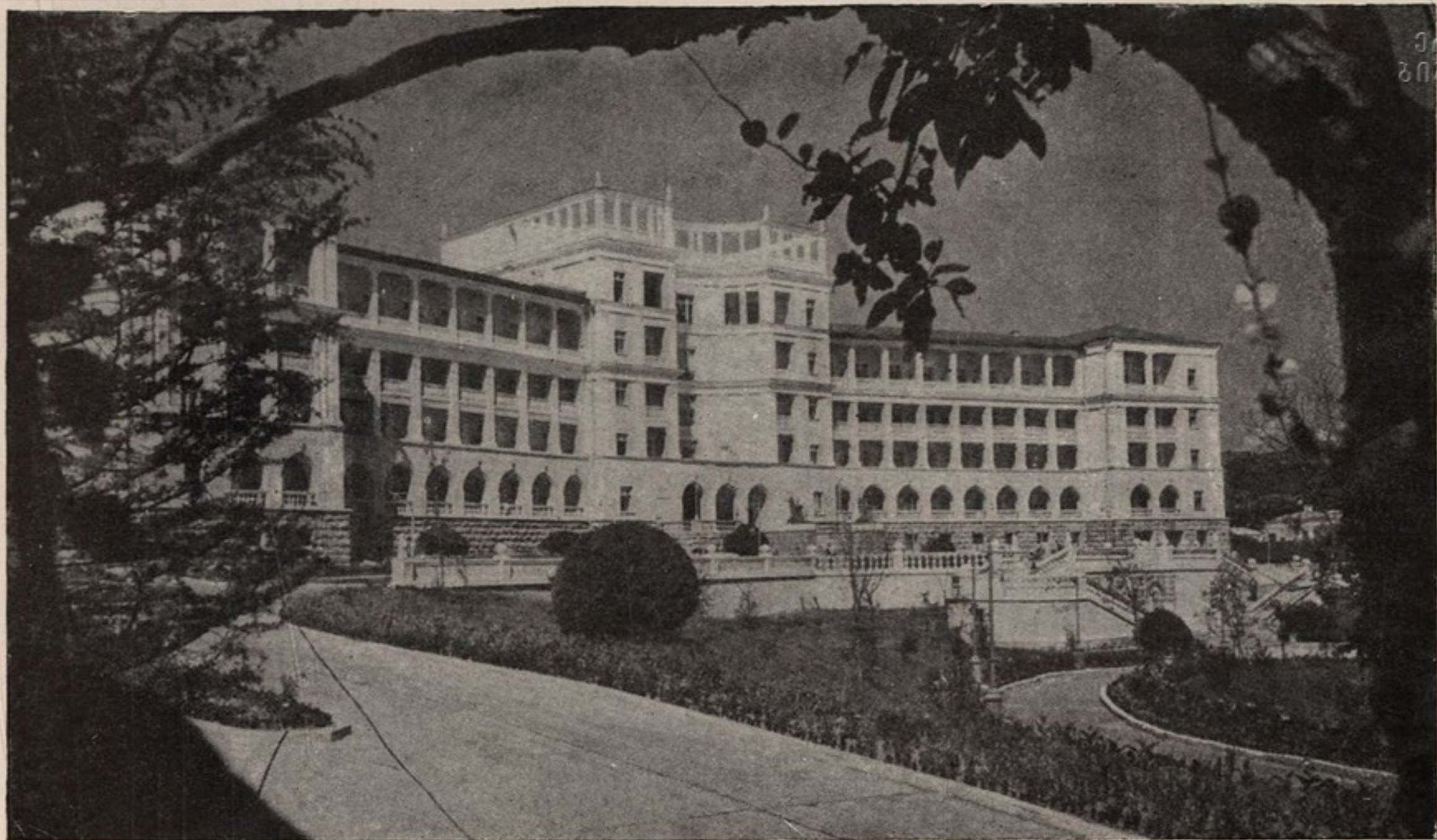
ავადმყოფთა მკურნალობა წყალტუბოს აბაზანებით ყველა ჩამოთვლილი ართრიტის დროს კარგ შედეგს იძლევა, განსაკუთრებით კარგი შედეგია მიღებული არათავმინებებელი, ახლადდაწყებული დაავადების დროს, როცა აღინიშნება მხოლოდ ტკივილი და სახსრების შეშუპება, მაგრამ ჯერ კიდევ არ განვითარებულა ცვლილებანი ძვლებში. მკურნალობის შედარებით ხანმოკლე პერიოდში (2—3 კვირა) ავადმყოფთა მდგომარეობაში აღინიშნება მკვეთრი ცვლილება — ტკივილი ყუჩდება, შეშუპება ქრება ან მკვეთრად მცირდება. იმ შემთხვევაში, როცა ავადმყოფს მკურნალობამდე მომატებული აქვს ტემპერატურა, აღინიშნება მისი ნორმალიზაცია.

ავადმყოფის მკურნალობის ეფექტურობის ერთ-ერთი ობიექტური მაჩვენებელია ე. წ. ერითროციტების დალექვის რეაქცია (ედრ), რომლის გაძლიერება ხშირად პროცესის აქტიურობაზე მიუთითებს.

ედრ ნორმალურად 6—8—10 მმ შეადგენს საათში, სახსრების დაავადების, განსაკუთრებით მათი შეშუპების დროს კი იგი 40—50—60 მმ აღწევს ერთი საათის განმავლობაში. წყალტუბოს აბაზანით მკურნალობის შემდეგ აღინიშნება ამ რეაქციის გაუმჯობესება — ერითროციტების დალექვის სისწრაფე ნელდება, რაც პროცესის გაუმჯობესების მაჩვენებელია.

წყალტუბოს აბაზანები დადებითად მოქმედებს სახსრების იმ დაავადებათა დროსაც, როცა აღინიშნება ცვლილებები კუნთებში და ძვლებში (მადეფორმირებელი პოლიართრიტები). მკურნალობის შედეგი ასეთ შემთხვევებში გვიან იჩენს თავს, მაგრამ ავადმყოფების უდიდესი ნაწილი აღნიშნავს საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესებას. კურორტიდან გამგზავრების შემდეგ ისინი მთელი წლის განმავლობაში კარგად გრძნობენ თავს, სახსრებში მოძრაობა მატულობს, ტკივილი ყუჩდება და ავადმყოფს მსუბუქი სამუშაოს შესრულებაც კი შეუძლია.

წყალტუბოში გვინახავს ავადმყოფები, რომლებიც ვერ მოძრაობდნენ სხვის დაუხმარებლად, ხელში ვერ იჭერდნენ კოვზსაც კი. მკურნალობიდან ერთი წლის შემდეგ ისინი დამოუკიდებლად მოძრაობდნენ, ზოგჯერ ჯოხის დახმარებით, ცვლილება მათ ჯანმრთელობაში მეტად მნიშვნელოვანი იყო, რაც ხშირად მოლოდინსაც აჭარბებდა.

წყალტუბო. სასტუმრო „თბილისი“.

წყალტუბო. სსრ ჯანდაცვის სამინისტროს კურორტოლოგიის ს/კ ინსტიტუტის ფილიალი.

არის შემთხვევები, როცა წყალტუბოში მკურნალობას თითქოს შედეგი არ მოაქვს; ხანდახან ავადმყოფი მიემგზავრება გამწვავებული ტკივილით, უშედეგო მკურნალობით იმედდაკარგული. რამდენიმე თვის შემდეგ ვლელობით ცნობებს მათ ჯანმრთელობაში მკვეთრი ცვლილების შესახებ — ტკივილმა გაიარა, თვითგანწყობა გაუმჯობესდა და ავადმყოფს მიეცა რწმენა, რომ წყალტუბოს აბაზანები მას საბოლოოდ განკურნავს.

სახსრებისა და კუნთების სხვადასხვა დაავადების დროს წყალტუბოს წყლებით მკურნალობის უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ წყალტუბოს აბაზანები აღვილი ასატანია, არ იძლევა პროცესის მკვეთრ გამწვავებას, არ იწვევს გულის დასუსტებას, არამედ, პირიქით, ამაგრებს მას.

ნივთიერებათა ცვლის მოშლილობასთან დაკავშირებული დაავადებებიდან წყალტუბოში სამკურნალოდ ნაჩვენებია ნიკრისი, შაქრის ავადმყოფობის და სიმსუქნის მსუბუქი ფორმა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ეს დაავადებები მიმდინარეობს სახსრების მხრივი მოვლენებით და კლიმაქტერიული მოშლილობით. ნიკრისი ხშირად გამოვლინდება ტკივილით და ტკაცუნით სახსრებში, ხანდახან აღვილი აქვს ცვლილებებს ძვლებში, ზიანდება გული, თირკმლები, იმატებს სისხლის წნევა, რაც არაიშვიათად წარმოადგენს დაავადების პირველ ნიშანს.

ჩვენ აღვნიშნეთ წყალტუბოს აბაზანების დადებითი მოქმედება ნივთიერებათა ცვლაზე, გულ-სისხლძარღვთა სისტემის ფუნქციებზე და ჰიპერტონიულ სნეულებაზე. ცხადია, რომ წყალტუბოში მნიშვნელოვანი შემსუბუქება უნდა იგრძნონ ნიკრისით დაავადებულებმაც. და მართლაც, წყალტუბოში მუდმივად და ეფექტურად მკურნალობს ნიკრისით დაავადებულთა დიდი რაოდენობა.

ნივთიერებათა ცვლის მოშლილობით გამოწვეული ყველა აღნიშნული დაავადების დროს წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობასთან ერთად საჭიროა შესაფერისი რეჟიმის დაცვა და სხვა ფიზიოპროცედურების ჩატარება. შაქრის ავადმყოფობის დროს კი, გარდა ამისა, ხმარებულ უნდა იქნეს სპეციალური საშუალება — ინსულინი, ურომლისოდაც კარგი შედეგის მიღება ძალიან ძნელია.

წყალტუბოს წყლები თავისი გამაუტკივარებელი თვისების გამო წარმოადგენს მეტად ეფექტურ საშუალებას პერიფერიული ნერვული სისტემის მკურნალობისათვის. ამ დაავადების ყველაზე ხშირი ფორმაა — ნევრალგია და საჯდომი ნერვის ნევრიტი, ცნობილი იშიაზის სახელწოდებით. ამ დაავადებათა დროს წყალტუბოს წყლებით მკურნალობის შესწავლისას პირველსავე ეტაპზე

აღნიშნულ იქნა გაუმჯობესების დიდი პროცენტი (90%) როგორც მწვავე, ისე ქვემწვავე ქრონიკული შემთხვევების დროს. იშიაზი არის პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებათა ერთ-ერთი ყველაზე მტკივნეული ფორმა; ავადმყოფი თავისი მდგომარეობის შემსუბუქების მიზნით იღებს ამ თუ იმ პოზას, რათა ტკივილი შემსუბუქდეს. სიარული, ოდნავი განძრევა წელის მიდამოში მეტად მტკივნეულია. წყალტუბოს აბაზანები საოცარი სისწრაფით სპობს ამ ძნელად ასატან შეგრძნებას. შედარებით მოკლე ხნის განმავლობაში ქრება დაავადებული ნერვის მტკივნეული წერტილები, მოეშვება კუნთების კრუნჩხვითი დაჭიმულობა, ავადმყოფი თავისუფლდება იძულებითი პოზებისაგან, თავისუფლად ბრუნდება საწოლში, დგება, დადის.

არაიშვიათია შემთხვევა, როცა საკაცეზე მწოლარე ავადმყოფი 25—30 აბაზანის შემდეგ თავისი ფეხით მიდის რკინიგზის სადგურში.

მკურნალობის ასეთივე შედეგები აღინიშნება სხვა სახის ნევრალგიისა და ნეფრიტების დროს, ნერვული დეროების (პოლინეფრიტები), ფესვების (პოლირადიკულიტი) და წნულების (პლექსიტი) მრავლობითი დაავადების დროს.

უფრო ობიექტური მონაცემების მიღებისათვის, რომლებიც ნევრალგიური ჯგუფის ავადმყოფების სუბიექტური შეგრძნებისაგან არ იქნებოდა დამოკიდებული, ჩატარებულ იქნა მგრძნობელობის გამოკვლევა ფრეის მეთოდით (ბეწვით ან ჯაგრით) და კანის ელექტროთერმომეტრია. სრული განკურნება ან მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება აღინიშნა პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებათა შემთხვევების 62%-ში, გაუმჯობესება — 28%-ში, ცვლილება არ აღინიშნა — 10%-ში. ეს უმთავრესად იმ შემთხვევებში, როცა ადგილი ჰქონდა შორსწასულ ცვლილებებს ძვლებში, რასაც თავისთავად შეუძლია განაპირობოს ისეთი მტკივნეული სიმპტომები, რომლებიც არ ემორჩილება ბალნეოთერაპიას.

ნერვული სისტემის ამ ჯგუფის სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფთა მკურნალობის შედეგები გაცილებით უკეთესია სხვა კურორტების ანალოგიურ მონაცემებთან შედარებით, რაც საშუალებას იძლევა აღიარებულ იქნეს წყალტუბო პერიფერიული ნერვული სისტემის ავადმყოფთა სამკურნალო საუკეთესო კურორტად.

ამ ჯგუფის ავადმყოფთა მკურნალობა წყალტუბოში ნაჩვენებია უშუალოდ ახლახან დამთავრებული გამწვავების და შეტევის გავლის შემდეგ, როცა ადგილი აქვს ტკივილსა და ნერვულ-კუნთოვან-

ნი აპარატის ობიექტურ ცვლილებებს. ასეთ შემთხვევაში კარგ შედეგს იძლევა დღეში 1 აბაზანა, განსაკუთრებით, თუ მასთან ერთად გამოყენებულია ბალნეოლოგიური მასაჟი.

რაც შეეხება ცენტრალური ნერვული სისტემის სხვადასხვა ორგანულ დაავადებებს, წყალტუბოში მათი მკურნალობა ყველაზე ნაკლებად არის ნაჩვენები. ასეთ შემთხვევათა უმრავლესობაში (80%) მკურნალობა ეფექტს არ იძლევა; ავადმყოფების მხოლოდ 20% გრძნობს უმნიშვნელო შემსუბუქებას და ისიც არა ძირითადი სიმპტომების მხრივ, არამედ საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესებით, ინტენსიური ტკივილის შეწყვეტით და სხვ.

საკითხი წყალტუბოში ცენტრალური ნერვული სისტემის ორგანულ დაავადებათა მკურნალობისა შემდგომ შესწავლას მოითხოვს.

ზოგიერთი ასეთი ავადმყოფის მკურნალობა დადებით ეფექტს იძლევა ბალნეოთერაპიის განმეორებითი კურსის ჩატარებისას.

კურორტოლოგიის ინსტიტუტის წყალტუბოს ფილიალის დაკვირვებით (გ. ს. ზედგინიძე), ყველაზე საიმედო შედეგებია მიღებული ზურგის ტვინის დაავადებათა მკურნალობით: პოლიომიელიტის ტრავმული და ინფექციური წარმოშობის სპასტიკური პარაპარეზის (დამბლების) დროს.

განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ქალთა დაავადების (გინეკოლოგიური) მკურნალობა წყალტუბოში. აღნიშნულ დაავადებებს ეკუთვნის: საკვერცხეების, საშვილოსნოსაბლო ქსოვილის ანთება, საკვერცხეების მენსტრუალური ფუნქციის მოშლა, ამ ფუნქციის დაქვეითება (თვიურის შეწყვეტა) და რიგი სხვა დაავადებანი.

ეს საკითხი მრავალმა ავტორმა შეისწავლა (მგალობლიშვილი, ელიაშვილი, შუშანია, ბასოვა, მიქაბერიძე, კობალეიშვილი, ასათიანი, სერდიუკოვი, მესხი და სხვ.).

ისინი ერთხმად აღნიშნავენ წყალტუბოს აბაზანების კეთილმოქმედებას ქალთა დაავადებების მიმდინარეობაზე და საერთოდ ქალის ორგანიზმზე.

ქალთა მრავალი დაავადების მკურნალობისას კარგ შედეგებს იძლევა წყალტუბოს წყალით საშოს მორწყვა სნეგირევის მეთოდით (5-დან 10 ლიტრამდე წყალი ერთ მორწყვაზე). განსაკუთრებით კარგ შედეგს იძლევა კომბინირებული მკურნალობა (აბაზანები და მორწყვა).

ბ. კობალეიშვილმა და ი. მიქაბერიძემ 1935 წელს აწარმოეს სპეციალური დაკვირვება იმ გინეკოლოგიურ ავადმყოფებზე, რომ-

მელთაჲც საერთო აბაზანასთან ერთად უტარდებოდათ საშოს მორწყვა. მკურნალობის შედეგების შედარების მიზნით ავადმყოფების ნაწილი იღებდა მხოლოდ აბაზანებს, მორწყვის გარეშე. ავტორები იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ გინეკოლოგიურ დაავადებათა დროს წყალტუბოს წყლით მორწყვა აბაზანებთან ერთად უკეთეს შედეგს იძლევა, ვიდრე მხოლოდ აბაზანებით მკურნალობა. ამ შემთხვევაში განკურნების პროცენტი გაცილებით მეტია კომბინირებული მკურნალობის დროს.

საჭიროა მხედველობაში მივიღოთ, რომ გინეკოლოგიურ დაავადებათა დროს ქალებს ხშირად აღენიშნებათ სხვა ორგანოთა დაზიანება, ნივთიერებათა ცვლის მოშლა და სხვ., ხოლო კლიმაქსის დროს პირველ რიგში განსაკუთრებით მკაფიოდ არის გამოხატული საკვერცხეების ნორმალური ფუნქციის ე. წ. „გამოვარდნის მოვლენები“, სისხლის მოშოლა, ნერვული სისტემის აგზნებადობის გაძლიერება, გახშირებული გულისცემა და სხვა მოშლილობანი.

როგორც ზემოთ ხსენებული ექიმების, ისე ჩვენი გამოკვლევებით დადგენილია, რომ წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობის შედეგად უმჯობესდება არა მარტო სასქესო ორგანოების მდგომარეობა და ფუნქციები, არამედ სხვა ორგანოებსაც; ამის შედეგად, მთელი რიგი შემაწუხებელი მოვლენები, კერძოდ, საკვერცხეების მენსტრუალური ფუნქციის მოშლასთან დაკავშირებულნი, ქრებიან ან მკვეთრად სუსტდებიან.

საკვერცხეების ფუნქციებზე წყალტუბოს აბაზანების მოქმედების შესწავლისათვის პროფ. მგალობელმა ჩაატარა ექსპერიმენტული დაკვირვება კურდღლებზე და დაადგინა, რომ იმ ცხოველების საკვერცხეები, რომლებიც აბაზანებს იღებდნენ, გაცილებით უფრო ადრე იყო მზად გასანაყოფიერებლად, ვიდრე საკონტროლოსი.

ექიმ-გინეკოლოგების დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობის შემდეგ ხშირად ნაადრევად ვითარდება მენსტრუაცია, ხოლო იმ ქალებს, რომელთაც ის სხვადასხვა მიზეზის გამო არ ჰქონიათ, არაიშვიათად ეწყებათ იგი. წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობის შემდეგ არაიშვიათად აქვს აღგილი განაყოფიერების უნარის აღდგენასაც.

არ შეიძლება შემთხვევითად ჩაითვალოს წყალტუბოში სამკურნალოდ ჩამოსულ ქალთა რიცხვის ზრდა. აქ სამკურნალოდ ჩამოდიან ორსულებიც; წყალტუბოში მათი მკურნალობის მიზანშეწონილება ჯერ კიდევ შესწავლას მოითხოვს.

ამ მიზნით, მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატმა ი. ნ. მიქაბერიძემ, დედათა და ბავშვთა დაცვის ინსტიტუტის დავალებით,

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. პროფკავშირთა ცენტრალური საბჭოს № 2 სანატორიუმი.

წყალტუბო. სსრ კავშირის თავდაცვის სამინისტროს სანატორიუმი.

დაკვირვება ჩაატარა 43 ორსულ ქალზე. მათ შორის ნახევარი სამი თვის ორსული იყო, ამ პერიოდში კი მთელი რიგი მიზეზები იწვევს აბორტს.

ექიმის დაკვირვებაში მყოფმა ავადმყოფებმა კურსის განმავლობაში მიიღეს 30 აბაზანა შესაფერი რეჟიმის დაცვით. ი. მიქაბერიძის დასკვნით, წყალტუბოს აბაზანების დანიშვნა შეიძლება ორსულობის პირველი ხუთი თვის განმავლობაში. ავტორს არ ჰქონია აბორტის არც ერთი შემთხვევა არც მკურნალობის პროცესში და არც მის შემდეგ.

რასაკვირველია, აქ ლაპარაკია არა ჯანმრთელ ორსულ ქალებზე, არამედ ისეთ ორსულებზე, რომელნიც დაავადებული იყვნენ გულის, სახსრების, თირკმლების, ნერვული სისტემის სხვადასხვა სნეულებით და მათთვის აუცილებელი იყო ბალნეოლოგიური მკურნალობა.

აღსანიშნავია, რომ კანის მთელ რიგ დაავადებათა დროს, როგორც არის ეგზემა და ფსორიაზი, წყალტუბოს წყლებით მკურნალობას დიდი სარგებლობა მოაქვს. აღნიშნულ დაავადებებს თვლიან ცენტრალური ნერვული სისტემისა და მასთან უშუალოდ დაქვემდებარებული სხვა სისტემების ფუნქციათა მოშლის გამოხატულებად კანსა და ლორწოვან გარსებზე, ხოლო წყალტუბოს წყლების და საერთოდ, წყალტუბოს კურორტული ფაქტორების მოქმედება ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე და ნივთიერებათა ცვლაზე მეტად მნიშვნელოვანია.

დერმატოლოგიის და ვენეროლოგიის ინსტიტუტის ექიმთა ბრიგადა, რომელიც მუშაობდა წყალტუბოში 1932 წელს პროფ. ბუაჩიძის და დოცენტ ჯავრიშვილის ხელმძღვანელობით, იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ წყალტუბოს წყლები კარგ ეფექტს იძლევა ნერვული სისტემის პირველად დაავადებასთან დაკავშირებით კანის მთელ რიგ დაავადებათა (ნეიროდერმიტების), აგრეთვე კანის ჩირქოვან დაავადებათა დროს.

კანის დაავადებათა მკურნალობის კარგი შედეგები აღნიშნეს სხვა ექიმებმაც, რომლებიც მთელი რიგი წლების განმავლობაში მუშაობდნენ კურორტ წყალტუბოზე: ტიხონოვ-ბუგროვმა, უსტინოვსკიმ და სხვებმა.

ტიხონოვ-ბუგროვმა, რომელსაც ხანაგრძლივი გამოცდილება აქვს წყალტუბოში კანის დაავადებათა მკურნალობის საქმეში (1937 წლიდან), მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ საჭიროა გაფართოვდეს ჩვენებანი კომბინირებული მკურნალობისათვის. აბაზანებს გარდა, ის საჭიროდ ცნობს მზის სხივებით დოზირებულ დასხივე-

ბას, აგრეთვე წყალტუბოს წყლის ადგილობრივი აბაზანების და სველი საფენების გამოყენებას.

სახისა და თავის ქანის მოსარწყავად № 7 სააბაზანოსთან არსებობს სპეციალური წყარო — ე. წ. „სილამაზის წყარო“.

ჯერ კიდევ სამამულო ომის დაწყებამდე პროფ. ბერეჟიანის მიერ ჩატარებული ექსპერიმენტული გამოკვლევით (ძაღვებზე) დამტკიცებულ იქნა წყალტუბოს წყლების კეთილმოქმედება ლულოვანი ძვლების ცეცხლნასროლი მოტეხილობების დროს.

გ. გელოვანისა და სხვა ექიმების მიერ სამამულო ომის პერიოდში ჩატარებულმა დაკვირვებებმა გვიჩვენა, რომ წყალტუბოს აბაზანები იძლევა მნიშვნელოვან თერაპიულ ეფექტს მთელ რიგ ქირურგიულ დაავადებათა დროს, კერძოდ ე. წ. კონტრაქტურებით (კონტრაქტურა — კუნთის მოხრა, მისი იძულებითი მდებარეობა) გამოწვეული მოძრაობის შეზღუდულობის მკურნალობის დროს. წყალტუბოს აბაზანების შემდეგ სახსრების მოძრაობა მკვეთრად უმჯობესდება, ჩქარდება ძვლის კორძის წარმოშობა ძვლის მოტეხილობის შემთხვევებში.

ამის გარდა, ხსენებული ავტორი აღნიშნავს წყალტუბოს აბაზანების დადებით მოქმედებას ტროფიკული წყლულების (კვების მოშლილობის ნიადაგზე წარმოშობილი წყლული) შეხორცების დროს.

წყალტუბოში მომუშავე ექიმებმა ჩატარეს დაკვირვება იმ ავადმყოფებზე, რომლებიც დაავადებულნი იყვნენ ზემო და ქვემო კიდურების ლულოვანი ძვლების ქრონიკული ოსტეომიელიტით (ძვლის ტვინის ანთება). ამ ავადმყოფებს აღენიშნებათ შემდეგი არანორმალურობა: შეუხორცებელი ჭრილობები და ფისტულები დაავადების კერაში, ჩირქის გამოყოფა, ტკივილი, სახსრების მოძრაობის შეზღუდვა და კიდურების შეშუპება ლიმფისა და სისხლის მიმოქცევის მოშლის ნიადაგზე. ამ ავადმყოფებს, გარდა წყალტუბოს აბაზანებისა, უტარდებოდათ სამკურნალო ტანვარჯიში წყალში. მკურნალობა გრძელდებოდა 20—25 დღე.

მკურნალობის შედეგად შესამჩნევი გაუმჯობესება (ფისტულების დახურვა, ჭრილობების შეხორცება, კიდურებში სახსრების მოძრაობის გაუმჯობესება, ტკივილის გაქრობა) აღენიშნებოდა 93 ავადმყოფს (66,4%), დანარჩენებს გაუმჯობესება არ აღენიშნათ.

ცეცხლნასროლი ქრონიკული ოსტეომიელიტით დაავადებულები-სათვის, რომელთაც წინასწარ გადატანილი აქვთ ქირურგიული ჩარევა, ნაჩვენებია ბალნეოთერაპია წყალტუბოში; ღია ჭრილობები-სა და ფისტულების არსებობა არ ჩაითვლება წინააღმდეგჩვენებად

წყალტუბო. წყარო „კუჭის წყალი“.

წყალტუბო. № 5 სააბაზანო. საერთო ხედი.

აბაზანების დანიშვნისათვის. ასეთ შემთხვევაში ექიმი გელოვანი იყენებდა მკურნალობის კომპლექსურ მეთოდს: ბალნეოთერაპიასთან ერთად ჭრილობის ზედაპირს აფრქვევდა თეთრ სტრეპტოციდის ბისმუტთან კომბინაციაში. ავტორს მოყავს შემდეგი თვალსაჩინო მაგალითი: ავადმყოფი ე-ძე ჩავიდა წყალტუბოში წვივის მრავლობითი ტროფიკული წყლულებით ციბრუტის წვივის დიდი ძვლის მოტეხილობის შედეგად. წელიწადნახევრის განმავლობაში წყლული არ ემორჩილებოდა მკურნალობას. ადგილი ჰქონდა წვივის მნიშვნელოვან შეშუპებას, ავადმყოფი ყავარჯნებით დადიოდა. დანიშნულ იქნა № 3 წყაროს წყლის აბაზანები დღეში 2-ჯერ 25 წუთის ხანგრძლიობით. ბალნეოპროცედურების შემდეგ ჭრილობაზე აფრქვევდნენ თეთრი სტრეპტოციდის და ბისმუტის ნარევს 1:3 პროპორციით. ერთი კვირის შემდეგ ჭრილობები სავსებით დაიხურა და წვივის შეშუპებამ გაიარა. ავადმყოფმა დაიწყო უყავარჯნოდ სიარული. წყლულების შეხორცების შემდეგ ავადმყოფი ერთი თვის განმავლობაში იმყოფებოდა ექიმის მეთვალყურეობაში და რეციდივს ადგილი არ ჰქონია.

პროფ. გ. ასათიანი დაადგინა, რომ წყალტუბოს წყალი სტერილურია და რომ მას აქვს ბაქტერიოსტატიკური თვისებები (ე. ი. ბაქტერიების ზრდის შემაჩერებელი უნარი), რომ მისი მუდმივი მიღება (მორწყვის ან აბაზანის სახით) კარგად მოქმედებს რბილი ქსოვილებისა და ძვლების შეხორცების პროცესზე, და რომ ჭრილობის ფლორა (მიკრობები და ბაქტერიები ჭრილობის ზედაპირზე) სუფთავდება ქსოვილის ბიოლოგიური დაცვითი რეგენერაციული თვისებების გაძლიერების გამო.

დიდი სამანულო ომის დროს წყალტუბოს სანატორიუმების ბაზაზე დაარსდა მრავალი ევაკოჰოსპიტალი, სადაც მკურნალობდნენ ომში დაჭრილები და ავადმყოფები. აბაზანებით, მორწყვით და წყალში სამკურნალო ფიზკულტურით მკურნალობა იძლეოდა შესამჩნევ შედეგს სამხედრო-ტრავმულ დაავადებათა თითქმის ყველა იმ შემთხვევაში, როცა ნაჩვენები იყო წყალტუბოში მკურნალობა.

უკანასკნელი წლების განმავლობაში დადგენილ იქნა, რომ სამკურნალო ტანვარჯიში აბაზანაში კარგ შედეგს იძლევა სახსართა ქრონიკული დაავადებების დროსაც, განსაკუთრებით მოძრაობის შეზღუდულობისას.

აქედან ჩანს, რომ წყალტუბოში მკურნალობის ჩვენებები მრავალია, მაგრამ, აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ არსებობს მთელი

რიგი დაავადებები, როცა ავადმყოფი საერთოდ არ უნდა გაიგზავ-
ნოს ბალნეოლოგიურ კურორტზე. ასეთია:

1. ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი დაავადება მწვავე პერიოდში;
2. გულ-სისხლძარღვთა დაავადება დეკომპენსაციის ნეკროზად
გამოხატული მოვლენებით, რაც სიმშვიდეს და წოლას მოით-
ხოვს;
3. ცენტრალური ნერვული სისტემის ზოგიერთი ორგანული
დაავადება;
4. ყველა ფორმის ტუბერკულოზი;
5. ავთვისებიანი სიმსივნეები.

მკურნალობის ვარჯიშები და მეთოდები

ძველი ტრადიციით, წყალტუბოს აბაზანები უკანასკნელ დრომდე დღეში 2-ჯერ ინიშნებოდა — დილას და საღამოს, 20 წუთის ხანგრძლიობით. უნდა აღინიშნოს, რომ აბაზანის მიღება დღეში ორჯერ არც ერთი კურორტის პრაქტიკაში არ იყო და არც არის.

აბაზანის ორჯერადი დანიშვნა წარმოადგენს, მკურნალობის ერთგვარ „რაციონალიზირებულ“ ძველ მეთოდს, რომელსაც ხანგრძლივად იყენებდა წყალტუბოში ადგილობრივი მოსახლეობა. აბაზანის ხანგრძლიობა 20 წუთი — ითვლება მაქსიმალურ დროდ აბაზანისათვის სხვა კურორტებზეც. წყალტუბოში მკურნალობის კურსი ორკვირიანი იყო, ამ დროის განმავლობაში ავადმყოფი, ჩვეულებრივ, იღებდა 25-დან 30-მდე აბაზანას.

იმ სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შედეგად, რომელიც უკანასკნელი წლების განმავლობაში ჩატარდა საქართველოს კურორტოლოგიის ინსტიტუტის მიერ, წყალტუბოში მკურნალობის ვადებსა და მეთოდებში შეტანილ იქნა ცვლილებები.

ჯერ ერთი, ნათელი გახდა, რომ მკურნალობა საერთოდ და აბაზანას მიღება უნდა იყოს მკაცრად ინდივიდუალიზირებული; ეს იმას ნიშნავს, რომ არ უნდა არსებობდეს განსაზღვრული შტამპი „დღეში 2 აბაზანა, ორ კვირაში — 30 აბაზანა“. ეს არასწორი მეთოდი, სამწუხაროდ, იმდენად პოპულარულია ავადმყოფებს შორის, რომ ისინი ავტობუსიდან ან მატარებლიდან ჩამოსვლისთანავე ისწრაფვიან აბაზანისაკენ.

არაიშვიათად ავადმყოფის სახეზე ღიმილი აღიბეჭდება, როცა ექიმი გასინჯვის შემდეგ მის საკურორტო წიგნაკში ჩაწერს: აბაზანა № 1 ან № 2 დღეში ორჯერ, 20 წუთის ხანგრძლიობით.

მეორე მხრივ, რა კუშტად და უნდობლად იცქირება ავადმყოფი, რომელსაც დღეში მხოლოდ ერთი აბაზანა დაუნიშნეს.

„მომისმინეთ, ექიმო, — ამბობს ის — თქვენი რჩევა-დარიგება კარგია, მაგრამ მე აბაზანას ვკარგავ“.

კატეგორიულად შეიძლება ვთქვათ, რომ ავადმყოფის მდგომარეობის გაუარესება მკურნალობის დროს ან მის შემდეგ, რაც

ზოგჯერ აღინიშნება ხოლმე წყალტუბოში, მეტ შემთხვევაში შედეგია აბაზანების ჭარბი რაოდენობით მიღებისა. სწორად დანიშნული აბაზანა, თუ ის საერთოდ ნაჩვენებია, არ უნდა იწვევდეს ავადმყოფის მდგომარეობის მკვეთრ გაუარესებას. ეს არის ძირითადი მაჩვენებელი წყალტუბოში მკურნალობისათვის.

მეტეხელთან, ჩილინგარაშვილთან და სხვებთან ერთად ჩატარებული ჩვენი დაკვირვებით, აუცილებელია აბაზანის შესაფერისი დოზირება, განსაკუთრებით გულ-სისხლძარღვთა დაავადებების დროს. გამოირკვა, რომ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს სისხლმიმოქცევის უკმარისობას (გულის მანკი, მომატებული სისხლის წნევა, ხანშესულობის ასაკი და სხვ.) დღეში ერთ აბაზანს უფრო მეტი სარგებლობა მოაქვს, ვიდრე ორს. აქედან გამომდინარე, უმჯობესია დაინიშნოს მონაცვლეობით ერთ დღეს ერთი აბაზანა, დღეგამოშვებით — ორი ან მკურნალობის კურსის ბოლომდე დაინიშნოს დღეში მხოლოდ თითო აბაზანა.

ამის გარდა, გულის იძიმე დაავადების, გულის ანგინის, აგრეთვე მომატებული სისხლის წნევის დროს მკურნალობა უნდა დაიწყოს დღეგამოშვებით თითო 10-წუთიანი აბაზანით, უფრო ხშირად № 3, 4 ან 5 წყაროების წყლისა; შემდეგ — დღეში თითო აბაზანა, და მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში ნიშნავენ დღეში თითო და ორი აბაზანის მონაცვლეობას; აბაზანის ხანგრძლიობას თანდათანობით ადიდებენ 20 წუთამდე. 10 აბაზანის მიღების შემდეგ ინიშნება ერთი თავისუფალი დღე დასასვენებლად. ასეთმა ავადმყოფებმა ბალნეოპროცედურები უმჯობესია მიიღონ დილით, მსუბუქი საუზმის მიღებიდან ერთი საათის შემდეგ. დიდი მნიშვნელობა აქვს ავადმყოფის გადაყვანას აბაზანამდე და უკან, აგრეთვე მეთვალყურეობას აბაზანის მიღების დროს: ყოველნაირად უნდა ვეცადოთ ავაცილოთ ავადმყოფს მღელვარება და გამაღიზიანებელი ფაქტორები.

ხშირად კარგი შედეგებია შემჩნეული 2—3 კვირის განმავლობაში 15—20 აბაზანის მიღებით.

ზოგი ავადმყოფი მხედველობიდან უშვებს, რომ მნიშვნელობა აქვს არა მარტო აბაზანის რაოდენობას, არამედ იმ დროსაც, რომლის განმავლობაშიც იგი მიიღება. განკურნებისათვის, გარდა სამკურნალო საშუალებებისა, საჭიროა დრო, აბაზანების თანდათანობითი მიღება. 30 აბაზანა შესაძლებელია მიღებულ იქნეს 10 დღის განმავლობაში — დღეში 3 აბაზანა, მაგრამ ეს არ გააუმჯობესებს მკურნალობის შედეგს, ამან შეიძლება მკვეთრი გაუარესებაც გამოიწვიოს.

მოვიყვანოთ ერთი მაგალითი. გულის სნეულებით ავადმყოფი, რომელსაც მომატებული სისხლის წნევაც ჰქონდა, აბაზანას იღებდა ფარულად დღეში 2—3-ჯერ. მიუხედავად ამისა, იგი აცხადებდა, რომ თავს შესანიშნავად გრძნობს, რომ „ექიმის დარიგება წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობის შესახებ სწორი არ გამოდგა“. ექიმმა გააფრთხილა ავადმყოფი, რომ ასეთი „მკურნალობა“ მას აკრძალული აქვს და დაუჯერებლობამ შეიძლება გაუარესება გამოიწვიოს. მართლაც, 3—4 დღის შემდეგ ავადმყოფი ცუდად გახდა: იგი უჩიოდა ტკივილს გულის არეში, ქოშინს, სისუსტეს. ავადმყოფის გასინჯვით აღინიშნა: გულის მოქმედების შესუსტება, სისხლის წნევის მომატება და შეშუპების განვითარება.

არის შემთხვევები, როცა ავადმყოფი ექვის თვალთ უცქერის ექიმის მიერ დღეში ორი აბაზანის დანიშვნას. ეს ექვი უსაფუძვლოა. ავადმყოფს, რომელსაც დღეში ორი აბაზანა დაენიშნა, არ უნდა ეშინოდეს ორჯერადი პროცედურისა; თითქმის ყველა კურორტზე, აბაზანების გარდა, იყენებენ სხვადასხვა ფიზიოთერაპიულ პროცედურას, რომელიც ინიშნება დღეში ორჯერ. წყალტუბოში სამკურნალოდ ჩამოსულ ავადმყოფებს უნდა ვურჩიოთ მხედველობაში მიიღონ ინდივიდუალიზირებული მკურნალობის დიდი მნიშვნელობა. წყალტუბოს აბაზანების თავისებურება, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, მისი იოლი ამტანობაა და სადაც საჭიროა, ჩვენ დიდი წარმატებით ვიყენებთ დღეში ორ აბაზანას. უნდა ითქვას, რომ აბაზანების ასეთ რაოდენობას კარგად იტანს გულთა ავადმყოფიც, მაგრამ თითოეულ შემთხვევაში მხოლოდ ექიმმა უნდა დანიშნოს, თუ ვინ რამდენი აბაზანა მიიღოს დღეში. ამასთან, მხედველობაში უნდა მივიღოთ ამა თუ იმ ორგანოს დაზიანების ხარისხი და ეგრეთ წოდებული ორგანიზმის კომპენსაციის ხარისხი. ექიმი მხედველობაში იღებს აგრეთვე პროცესის აქტიურობას, სისხლის მიმოქცევის უკმარისობას და სხვა ფაქტორებს. მაგალითად, ქვემოთავე შემთხვევებში საჭიროა განსაკუთრებული სიფრთხილის დაცვა, რაც ქრონიკული დაავადების დროს არ არის აუცილებელი, აბაზანების საერთო რაოდენობა უნდა იყოს 15-დან 20—30-მდე.

პერიფერიული ნერვული სისტემის მკურნალობის მეთოდის დაზუსტების და წყალტუბოს აბაზანების მოქმედების მექანიზმის გამოკვლევის მიზნით პროფ. ს. ს. ენუქიძემ და ექიმმა ნ. ოქროპირიძემ 1947 წელს ჩატარეს დაკვირვებები ქრონაქსიმეტრიის — კუნთების აგზნებადობისათვის საჭირო დროის აღრიცხვის გამოყენებით.

თავისი დაკვირვების საფუძველზე ავტორები იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ პერიფერიული ნერვული სისტემით დაავადებულ ავადმყოფთა მკურნალობა იძლევა უკეთეს ეფექტს, თუ ავადმყოფი 30 დღის განმავლობაში მიიღებს დღეში თითო აბაზანას, ვიდრე ორ-ორს. იგივე ავტორები აღნიშნავენ, რომ მკურნალობის ასეთი დამზოგველი მეთოდის დროს ბალნეორეაქცია იშვიათია და ნაკლები ინტენსივობით არის გამოხატული.

კურორტოლოგიის ინსტიტუტის წყალტუბოს ფილიალის ნევროპათოლოგიური განყოფილების გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ პერიფერიული ნერვული სისტემის ქვემწვავე დაავადებათა დროს მიზანშეწონილია ჩატარდეს უფრო დამზოგველი მკურნალობა — დღეში დაინიშნოს მხოლოდ თითო აბაზანა.

გარდა ამისა, მხედველობაშია მისაღები, რომ ავადმყოფების გადაყვანა სააბაზანო შენობაში დღეში ორჯერ, თავისთავად ზედმეტ შეწუხებას იწვევს, რასაც გვიჩვენებს ობიექტური მაჩვენებლები, მათ შორის ქრონაქსიმეტრიულიც.

რაც შეეხება პერიფერიული ნერვული სისტემის ქრონიკული დაავადებით შეპყრობილ ავადმყოფთა მკურნალობას, ექიმებმა გ. ზედგინიძემ და ა. ახოზაძემ, რომლებიც დაკვირვებას აწარმოებდნენ კურორტოლოგიური ინსტიტუტის წყალტუბოს ფილიალში, აგრეთვე მესამე სანატორიუმში, დღეში ორი აბაზანის მიღების შემთხვევაში გაუმჯობესება აღნიშნეს შემთხვევათა 92—93%-ში, ამასვე ადასტურებს უფრო აღრე წარმოებული დაკვირვებებიც (პონდოვეი, პარკაძე, ყიფიანი, ოქროპირიძე, შაინიანი და სხვ.).

ავადმყოფს არ უნდა აბაზანიდან ამოსვლა, მას სურს რაც შეიძლება მეტხანს დაჰყოს წყალში. აბაზანის შემდეგ დაღლილობის ნაცვლად აღინიშნება სიმზნევე, სიმსუბუქე, უმჯობესდება გუნება-განწყობა. ეს აიხსნება იმით, რომ წყალტუბოს თერმალურ-რადონიული აბაზანები დადებითად მოქმედებს თერმო-ქემო-მექანორეცეპტორების საშუალებით ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე, უზრუნველყოფს მის ასეთსავე ზეგავლენას გულ-სისხლძარღვთა სისტემაზე, არ იწვევს სისხლის წნევის, გულისცემის და სუნთქვის სიხშირის მკვეთრ რხევას და ვეგეტატიური ნერვული სისტემის მკვეთრ ძვრებს.

პირიქით, აღინიშნება ამ ფუნქციების ნორმალიზაცია, რასაც იწვევს თავის ტვინის ქერქისა და ქერქქვეშა ვეგეტატიური ცენტრების რეგულატორული მოქმედება.

წყალტუბოს აბაზანების დოზირება არ იზღუდება 3, 5, 8, 10 ან 12 წუთით; როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ათწუთიანი აბაზანაც იშვიათ შემთხვევაში ინიშნება. ჩვეულებრივ, წყალში ყოფნის ხანგრძლიობა 15—20 წუთით ისაზღვრება.

კისლოვოდსკში და მაცესტაში პირიქით, იშვიათად ინიშნება 20 წუთი ხანგრძლიობის აბაზანა, იქ უფრო მიღებულია 5—10 და 15-წუთიანი აბაზანები.

გულ-სისხლძარღვთა სისტემის სნეულებით დაავადებულ ავადმყოფთათვის წყალტუბოს აბაზანის ოპტიმალური (საუკეთესო) ხანგრძლიობა არის არა უმეტეს 20 წუთისა; აბაზანაში შემდგომი ყოფნა იწვევს გულის არეში სიმძიმის უსიამოვნო შეგრძნებას. მკურნალობის ხანგრძლიობა წყალტუბოში, ჩვეულებრივ, 2—3 კვირაა. ცალკეულ შემთხვევებში მკურნალობის ვადა მატულობს ერთ თვემდე.

ავადმყოფებს აინტერესებთ, თუ რამდენად ხშირად შეიძლება გამეორდეს წყალტუბოში მკურნალობა. ჩვენ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია წყალტუბოს აბაზანით მკურნალობის კურსი 1—2 წლის განმავლობაში 2—3-ჯერ გამეორდეს. ცხადია, რომ ამის განსაზღვრა მკაცრად უნდა იქნეს ინდივიდუალიზირებული.

წყალტუბოში ჩატარებულმა მრავალწლიურმა დაკვირვებამ და სხვა კურორტების ექიმთა გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ განმეორებითი მკურნალობა ამაგრებს მიღებულ შედეგს და იცავს ავადმყოფს შემდგომი რეციდივისაგან (დაავადების გამეორებითი გამოვლინებისაგან).

ძალიან ხშირად, გამეორებითი მკურნალობა აჩერებს დაავადების განვითარებას. შუალედი ორ კურს შორის უნდა იყოს არანაკლებ 4—6 თვისა, ზოგიერთ შემთხვევებში კი ერთ წლამდე.

როგორც კურორტზე მკურნალობის შორეული შედეგების სპეციალურმა აღრიცხვამ გვიჩვენა (შ. ფარჯანაძე, ფ. თავამაიშვილი), წყალტუბოში მკურნალობის შედეგი დროთა განმავლობაში არა თუ სუსტდება, პირიქით, ძლიერდება და მაქსიმუმს აღწევს 3—4 თვის შემდეგ, ამასთან, იგი საკმაოდ მყარი ხდება, გინეკოლოგიურ ავადმყოფებში ამას ადასტურებს პროფ. მ. გ. სერდიუკოვის განოკვლევები. საკურორტო მკურნალობის შორეული შედეგების აღრიცხვას დიდი მნიშვნელობა აქვს, მით უმეტეს, რომ სწორედ შრომითი ცხოვრების ჩვეულებრივ პირობებშია საყურადღებო შეფასდეს წყალტუბოს აბაზანების ზეგავლენა სხვადასხვა დაავადების მიმდინარეობაზე.

გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ წყალტუბოში მკურნალობის კურსის შემდეგ განკურნებულთა პროცენტი თანდათანობით იზრდება; სახსრების დაავადების მძიმე ფორმა გადადის საშუალო სიმძიმის ფორმაში, ე. ი. ავადმყოფური პროცესი ცხრება და სახსრების ფუნქციები მატულობს.

აბაზანების მიღებისას ავადმყოფი ღრმად არ უნდა დაიფაროს წყლით, იგი უნდა წვდებოდეს ავადმყოფს მკერდის შუა ღონემდე. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გულის სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფთათვის, რადგან გულმკერდზე წყლის წნევა მით უფრო მატულობს, რაც უფრო ღრმად იყვინთება ადამიანი წყალში. მეორე მხრივ, მხრის სახსრების, კისრის კუნთების და სხვა მიდამოების ტკივილის დროს, თუ ავადმყოფი კარგად იტანს აბაზანას, ისე უნდა ჩაიყვინთოს წყალში, რომ მან დაფაროს მტკივნეული ადგილები. ვინაიდან წყალტუბოს წყალი ზედაპირზე ამოსვლისას შეიცავს რადიუმის ემანაციას, მაგრამ ღარიბია რადიუმის დაშლის პროდუქტებით, რომლებიც გროვდება აბაზანაში მის გავსებასთან ერთად, აიროვანი რადონიუმის დაკარგვის თავიდან აცილებისათვის ავადმყოფი პირველი 10 წუთის განმავლობაში მშვიდად უნდა იწვეს აბაზანაში — ერიდოს ზედმეტ მოძრაობას. რადონიუმის დაშლის ნაკლებად გამძლე პროდუქტების დაგროვების შემდეგ, ე. ი. მე-10—15-ე წუთის შემდეგ აბაზანაში ნელი მოძრაობა და დაავადებულ სახსრებზე ხელის სმა აძლიერებს რადონიუმის დაშლის პროდუქტების დაღექვას ადამიანის კანზე. იმ აუზებში, სადაც აბაზანას იღებს 20—30 ავადმყოფი, აუცილებელია სიჩუმის დაცვა, რადგან ხმაური ცუდად მოქმედებს ავადმყოფზე. ჰიგიენური თვალსაზრისით დაუშვებელია თავის ჩაყოფა წყალში და თმის დასველება.

უნდა აღინიშნოს, რომ გულ-სისხლძარღვთა სისტემის დაავადებით შეპყრობილი ავადმყოფები ხანდახან ცუდად იტანენ პროცედურებს აუზებში. ეს იმით აიხსნება, რომ აუზებში ბანაობისას, განსაკუთრებით ზაფხულში, ტემპერატურა იმატებს 30° -მდე, ტენიანობა კი — 95% -მდე, გარდა ამისა, პროცედურების დამთავრების ბოლოს ჰაერში ნახშირმჟავა აღწევს $0,15\%$ -ს, მაშინ, როცა უკანასკნელის ნორმალური რაოდენობა ატმოსფეროში $0,03\%$ შეადგენს. ამ აბაზანებში, სადაც პროცედურების მასობრივი მიღება წარმოებს აუცილებელია კარგად გაიწმინდოს ჰაერი ავადმყოფების თითოეული ჯგუფის ბანაობის შემდეგ.

ზოგიერთი ავადმყოფი ერიდება საერთო აუზში აბაზანის მიღებას გონორეის ან კანის დაავადების გადადების შიშით. ეს შიში

საქართველოს
საგარეო
მინისტროს
სამედიცინო
სამსახური

წყალტუბო. № 6 სააბაზანო. საერთო ხედი.

ქართული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. № 6 სააბაზანოს ეზო.

უსაფუძვლოა. № 1, 2, 6, 7, სააბაზანოთი მოსარგებლე ავადმყოფები აუზში ჩასვლის წინ იღებენ ჰიგიენურ შხაპს, გარდა ამისა, კურორტზე წარმოებს ავადმყოფების გასინჯვა ექიმ-სპეციალისტების (გინეკოლოგი, ვენეროლოგი) მიერ.

ექზემით ან ფსორიაზით დაავადებული ავადმყოფები იგზავნებიან მათთვის სპეციალურად განკუთვნილ კაბინებში, თუმცა ეს დაავადებები გადამდები არ არის.

აბაზანის შემდეგ საჭირო არ არის ტანის ძალიან გამშრალება, მაგრამ არც სველ სხეულზე შეიძლება ტანსაცმელის ჩაცმა. დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ რადიოაქტიური ნალექი ხაოიანი პირსახოცით სხეულის ოდნავი შემშრალების დროს არ მცირდება. აბაზანის მიღებამდე და მიღების შემდეგ აუცილებელია დასვენება. მიზანშეწონილია აბაზანის შემდეგ 10—15 წუთი ჯდომა დასასვენებელ ოთახში, ხოლო სანატორიუმში მისვლის შემდეგ ტანთ გახდა და 1—1½ საათით წოლა გუნებგანწყობის მიხედვით.

არ შეიძლება აბაზანის მიღება მაძლარი საუზმის, აგრეთვე ხანგრძლივი და შორი სეირნობის შემდეგ.

გინეკოლოგიური სნეულებით შეპყრობილ ქალებს აბაზანის გარდა ენიშნებათ საშვილოსნოს შესხურება, მიკროოცნა და სხვ. ასეთ შემთხვევებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მინერალური წყლით მორწყვას, რასაც ზოგიერთი გინეკოლოგის (მგალობელი, ბასოვა) აზრით დიდი სარგებლობა მოაქვს. ამ პროცედურებით სარგებლობა შეიძლება ექიმ-გინეკოლოგის დანიშვნით თერაპევტთან კონსულტაციის შემდეგ, რადგან ზოგიერთი გულის სნეულებით ავადმყოფს დღეში ორი აბაზანის მიღებისა და მორწყვის შემდეგ ხანდახან აღენიშნება გადაღლა, შეუძლობა, არასასიამოვნო შეგრძნება, რაც დოზის გადაჭარბების მაჩვენებელია.

შეკრულობის დროს ჩვენ წარმატებით ვუნიშნავთ დღეში 3—4 ჰიქა № 4 წყაროს მინერალურ წყალს (კუჭის წყალს) შიგნით მისაღებად.

კურორტი წყალტუბო მუშაობს მთელი წლის განმავლობაში. ამასთან დაკავშირებით ისმის კითხვა, თუ წლის რომელი დროა საუკეთესო მკურნალობისათვის. ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა ძნელია. წყალტუბოს აბაზანებით მკურნალობისათვის საუკეთესო სეზონად მიჩნეულია გაზაფხული და შემოდგომა. ჩვენი პირადი დაკვირვებით, მკურნალობა შეიძლება წარმატებით ჩატარდეს ზაფხულშიც. ივლისში, ხანდახან აგვისტოს პირველ ხანებში წყალტუბოში ცხელა და ნევროზითა და გულის სნეულებით დაავადებულ ავადმყოფთა, განსაკუთრებით ჩრდილოეთ რაიონებში

მცხოვრებთა (რომელნიც ცუდად იტანენ სიცხეს) გაგზავნა პერიოდში წყალტუბოში დაუშვებელია. მიუხედავად ამისა, ჩვენი დაკვირვებით, გულის სნეულებით დაავადებულ ავადმყოფთა ზაფხულში მკურნალობის დადებითი შედეგები რაოდენობრივად ოდნავ ჩამორჩება შემოდგომასა და გაზაფხულზე მიღებულ შედეგებს. რევმატიზმით და სახსრების სხვა დაავადებით შეპყრობილი ავადმყოფები მშვენივრად იტანენ მკურნალობას ზაფხულში — მზე და სითბო ხელს უწყობს მკურნალობას. ზამთარში წყალტუბოში თბილა და ეს პერიოდი ნაჩვენებია ნევროზითა და გულის სნეულებით დაავადებულთა სამკურნალოდ. მკურნალობის პერიოდის შერჩევისათვის ავადმყოფი უნდა ხელმძღვანელობდეს ექიმის მითითებით.

დასასრულ, უნდა ითქვას რამდენიმე სიტყვა კვებისა და დიეტური რეჟიმის შესახებ.

ამ საკითხის გამო ექიმებს და ავადმყოფებს შორის ხშირად გაუგებრობას აქვს ადგილი. სამწუხაროდ ზოგიერთი ავადმყოფი სანატორიულ რეჟიმსა და კვებას აფასებს მიღებული საკვების რაოდენობითა და წონაში მომატებით — „გაუმჯობესება ნიშნავს წონაში რამდენიმე კილოგრამის მომატებას“. მაგრამ მთელ რიგ გულ-სისხლძარღვთა დაავადების, აგრეთვე ნივთიერებათა ცვლის მოშლის დროს წონაში მომატება საზიანოცაა. სანატორიუმების ავადმყოფთა მნიშვნელოვანი ნაწილი წყალტუბოდან მიემგზავრება წონაში მომატებული ჭარბი საკვების მიღების გამო, რაც საჭირო არ არის და არც ექიმის მიერ არის დანიშნული. ხშირად ავადმყოფი არღვევს დიეტას სხვადასხვა მიზეზით, რასაც უნდა ვებრძოლოთ.

რაციონალურ და სამკურნალო კვებას დიდი სარგებლობა მოაქვს როგორც ჯანმრთელი, ისე ავადმყოფი ადამიანისთვის. მეცნიერებამ დაამტკიცა, რომ დახარჯული ენერგიის შევსებისათვის ადამიანს ესაჭიროება საკვების განსაზღვრული რაოდენობა, რაც დამოკიდებულია, წონასა, სიმაღლესა, სქესსა, ასაკსა და წარმოებულ სამუშაოზე (გონებრივი და ფიზიკური მუშაობა). ყოველი ადამიანისათვის საკვების აუცილებელი რაოდენობა შეიძლება გამოვიანგარიშოთ საკმაო სიზუსტით შესაბამისი ცხრილების დახმარებით. ადამიანის მიერ მიღებულმა საკვებმა უნდა მოგვცეს 2000—3500 კალორია (კალორია — სითბური ენერგიის საზომი ერთეული).

სანატორიუმში მიღების დროს ექიმი გასინჯვის შემდეგ ავადმყოფს უნიშნავს ამა თუ იმ დიეტაგიდას.

წყალტუბო. სსრ კავშირის თავდაცვის სამინისტროს სანატორიუმის
ადმინისტრაციულ - სამკურნალო კორპუსი.

წყალტუბო. სსრ ჯანდაცვის სამინისტროს სამკ. - სანატ. საზმართველოს
სანატორიუმი.

№ 1 და № 2 მაგიდა ენიშნება კუჭის სნეულებით დაავადებულებს № 3 და 4 — ნაწლავების სნეულებით დაავადებულებს, № 5 — ღვიძლის დაავადების დროს, № 6 — ნიკრისით ავადმყოფებს, № 7 — თირკმელების სნეულებისას, № 8 — ჭარბი სისუქნის, № 10 — გულ-სისხლძარღვთა დაავადების დროს. შაქრის ავადმყოფობის დროს ინიშნება ინდივიდუალური დიეტა. ავადმყოფების ნაწილი მიმაგრებულია საერთო მაგიდაზე, რომლის მენიუც დგება დიეტეჟიმის მიერ.

უკანასკნელ წლებში, სხვა კურორტების მსგავსად, წყალტუბოში შემოღებულია მაგიდა რევმატიზმით დაავადებულთა სამკურნალო კვებისათვის. ამ დროს მკვეთრად მცირდება ნახშირწყლების — პურის, კარტოფილის, ფქვილეული ნაწარმის და ტკბილეულის მიღება. მთელი დღის განმავლობაში ნებადართულია 100—150 გრამი პური, მნიშვნელოვნად მცირდება მარილის მიღება და საჭმლის საერთო რაოდენობაც. ავადმყოფებს აძლევენ ბოსტნეულს დიდი რაოდენობით, 75—100 გ ცხიმს, 100—150 გ მოხარშულ ხორცს, ხაჭოს, რძეს და ხილს — ვაშლს, მსხალს; მეტად სასარგებლოა ბოსტნეულის წვენი და სხვ. ნაჩვენები დიეტის პოპულარიზაცია საბჭოთა კავშირში ეკუთვნის მ. ი. პევზნერს; მას დიდი მნიშვნელობა აქვს რევმატიზმით დაავადებულთა მკურნალობისათვის. არც ისე იშვიათია შემთხვევები, როცა ასეთი დიეტის დროს წარმატებით მოქმედებს ავადმყოფზე აბაზანები, ფიზიოთერაპიული პროცედურები და წამლები, რომლებიც დიეტის დაცვის გარეშე საჭირო ეფექტს არ იძლეოდნენ. რევმატიზმით დაავადებული უნდა ერიდოს ფქვილეულის ტკბილ ნაწარმს (ნამცხვრებსა და სხვ.) მკურნალობიდან რამდენიმე ხნის შემდეგაც.

როგორც აღვნიშნეთ, დიეტური რეჟიმი უნდა დაიცვას გულ-სისხლძარღვთა სნეულებით შეპყრობილმა ავადმყოფმაც. ყველაში იცის, რომ ძალიან მსუქანი ადამიანი ხშირად უჩივის არასასიამოვნო შეგრძნებას გულის მხრივ (გულისცემის წყვეტილობა, ქოშინი, გულისცემა); ამ მოვლენების ხშირი მიზეზია საერთო სიმსუქნე, კუჭ-ნაწლავთა შებერილობა, ღიაფრაგმის მაღალი მდებარეობა და სხვ. ავადმყოფები თვითონ აღნიშნავენ, რომ განსაკუთრებით ცუდად გრძნობენ თავს მაძლარი სადილისა და ვახშმის შემდეგ.

გულ-სისხლძარღვთა სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფთა კვების აუცილებელი რეჟიმი შემდეგია:

1. ასეთმა ავადმყოფმა საჭმელი უნდა მიიღოს მცირე ულუფებით დღეში 4—5-ჯერ, ისე, რომ არ იგრძნოს სრული მაძლობა.
2. უნდა ერიდოს ცხიმვან, მწარე და მლაშე საჭმელს.

3. დაშვებულია ყველა სახის ხორცის ჭამა, უკეთესია მოხარშული, არა უმეტეს დღეში 1-ჯერ. ხანდახან ის შეიცვლება ნედლი თევზით. ხორცი უნდა შეიზღუდოს იმ შემთხვევებში, როცა დაზიანებულია თირკმლები, აღინიშნება არტერიოსკლეროზი და სხვ.

4. ავადმყოფმა არ უნდა ივახშმოს მაძლრად, განსაკუთრებით საღამოს 8—9 საათის შემდეგ.

5. აკრძალულია ალკოჰოლი, მაგარი ყავა და გაზიანი წყლები.

6. მიზანშეწონილია კვირაში ერთი დღის განმავლობაში რძის ან ხილის დიეტაზე ყოფნა; ეს განსაკუთრებით ნაჩვენებია მსუქანი ავადმყოფებისათვის. ამ დღეს ავადმყოფი მუდმივ წევს ლოგინში ან ისვენებს ოთახში, ან კიდეც — ვერანდაზე. პროცედურები არ ტარდება. მთელი დღის განმავლობაში ავადმყოფი მიიღებს 1 ლიტრ რძეს ან 1 კგ ხილს. ამის შედეგად ის კარგავს 1—1,5 კგ.

7. ცუდად მოქმედებს გულ-სისხლძარღვთა სნეულებით შეპყრობილ ავადმყოფზე წოლა და ძილი ჭამის შემდეგ. მათთვის უმჯობესია ჭამის შემდეგ სეირნობა ან მჯდომარედ დასვენება ერთი საათის განმავლობაში. მეტად მსუქანი ავადმყოფები უნდა შეეცადონ წონაში დაკლებას, რაც მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს გულ-სისხლძარღვთა სისტემის მდგომარეობას, რადგან ამ დროს იცირდება სისხლმიმოქცევის მექანიკური დაბრკოლება.

ზომიერება კვებაში — აი რას ვურჩევთ წყალტუბოში ჩამოსულ ყოველ ავადმყოფს.

წყალტუბოში დიეტური კვებისათვის ყველა პირობა არსებობს. რაიონი მდიდარია ხილითა და ბოსტნეულით. ახლომდებარე სოფლების — მაღლაკისა და ფარცხანაყანევის კოლმეურნეობები განთქმულია ბალჩებით, ხილის ბაღებით და ბოსტნეულით, აგრეთვე მეცხოველეობით. ეს საშუალებას იძლევა მთელი წლის განმავლობაში განუწყვეტლივ მომარაგდეს სანატორიუმები რძე-მცენარეული პროდუქტებით და ახალი ბოსტნეულით. ქუთაისის საკონსერვო ქარხანა მთლიანად უზრუნველყოფს ავადმყოფებს ხილის სხვადასხვა ნაწარმით: მურაბით, ჯემით, კომპოტით, ხილისა და ბოსტნეულის წნევით, რომელნიც მდიდარია ვიტამინებით. ახალი ბოსტნეულით, ხილით და რძის პროდუქტებით მკურნალობამ წყალტუბოში თვალსაჩინო ადგილი უნდა დაიკავოს.

წყალტუბოს აბაზანებით ავადმყოფთა მკურნალობის ეფექტი მნიშვნელოვნად იზრდება რძისა, ბოსტნეულისა და ხილის დიეტური დღეების დანიშვნით. მეტად მსუქანი ავადმყოფი მალე იკლებს

წონაში, უმჯობესდება გულის მოქმედება, იკლებს შეშუპება, წეს-
რიგდება კუჭ-ნაწლავთა მოქმედება, ჰიპერტონული დაავადებით
შეპყრობილ ავადმყოფებს უუმჯობესდებათ საერთო მდგომარეო-
ბა, იკლებს სისხლის წნევა, ძილი ნორმალური ხდება, ისინი უფ-
რო მხნე და ხალისიანი ხდებიან.

ქუთაისის მინერალური ჯეოსოფიკური დაქვეყნებული

№ 1 წყარო მდებარეობს კურორტის ცენტრალურ ნაწილში — მინერალური წყლების პარკში. ამ წყაროს ბაზაზე აგებულია № 1 სააბაზანო შენობა ორი დიდი აუზით. იგი დიდად პოპულარულია ადგილობრივ მკვიდრთა და ახლო მცხოვრებ კოლმეურნეთა შორის, რომლებიც მას „დიდ აბანოს“ ეძახიან. მოხუცები ამბობენ, რომ იმ ადგილას, სადაც უწინ მინერალური წყლის დიდი ტბა იყო, აუზი გაკეთდა 60 წლის წინათ, მას შემორტყმული ჰქონდა 2,5 მ სიღრმის ქვის საძირკველი, ფსკერზე დაყრილი იყო ღორღი, რაზეც ქვის ფილები ელაგა. 1927 წელს აუზზე აგებული ხის შენობა შეიცვალა ქვის ნაგებობით.

1931 წელს სააბაზანო შენობები რეკონსტრუირებულ და კეთილმოწყობილ იქნა, მაგრამ კაპტაჟის პრინციპი არ შეცვლილა. სააბაზანო შენობები მნიშვნელოვნად გადაკეთდა 1933 და 1951 წლებში და ამ სახით არსებობს დღესაც.

აუზში წყალი შედის ფსკერის ქვის ფილებს შორის არსებული ნაპრალებით; ამ ნაპრალების ზოგიერთი ადგილიდან ამოდის აირის მსხვილი ბუშტუკები.

ავსებული აუზიდან წყალი გადის ზემო წყალსაშვები ხვრელით, ამნაირად აუზები გამდინარეა და წყლის დონე ყოველთვის 0,84 მეტრამდეა.

№ 1 წყაროს დებიტი საშუალოდ 3.364.600 ლიტრია დღელამეში (მცირე რხევით). ტემპერატურა 34,8° მუდმივია, რადიოაქტივობა — 4,4 მახეს ერთეული, რადიუმის ემანაციის რაოდენობა აიროვან ბუშტუკებში — 18,6 მახეთი, ე. ი. 3—4-ჯერ მეტი, ვიდრე წყალში. ორივე აუზში ერთდროულად ტარდება 90—100 ავადმყოფი. ამასთან, მამაკაცების განყოფილება 1,5-ჯერ მეტია, ვიდრე ქალებისა. მამაკაცთა აუზი იტევს 66 მ³ წყალს, ჰაერის მოცულობა — 364,4 მ³.

სააბაზანო შენობასთან მოწყობილია დასასვენებელი ოთახი და კაბინეტი გინეკოლოგიური პროცედურებისათვის (მინერალური წყლით მორწყვა); ტარდება სამკურნალო ფიზკულტურა წყალში.

№ 2 წყარო მდებარეობს № 1 წყაროს მახლობლად. ძველი
ნის სააბაზანო შენობის ნაცვლად ამ წყაროზე აგებულია ქვის შე-
ნობა. წყლის გამოსასვლელის ადგილას გაკეთებულია № 1 წყა-
როს აუზების ანალოგიური ორი აუზი, მხოლოდ მოცულობით ოდ-
ნავ მცირე.

აუზების სიღრმე — 1,3 მეტრი, წყლის დონე — 0,9 მეტრი.
თითოეული აუზის სიგრძე — 6 მ, სიგანე — 7,4 მ, წყლის ტევა-
ლობა — 32 მ³, ჰაერის მოცულობა — 70,5 მ³. № 2 წყაროს დე-
ბიტი — 1.300.00 ლიტრი დღე-ღამეში, ტემპერატურა — 34,8°, რა-
დიოაქტივობა — 3,35 მახეთი; რადიუმის ემანაციის კონცენტრა-
ცია აირის ბუშტუკებში — 19-დან 23-დე მახეს ერთეული; აუზე-
ბის ერთდროული გამტარობა — 50 კაცი.

სააბაზანო შენობასთან მოწყობილია დასასვენებელი ოთახი.
აუზში ტარდება სამკურნალო ფიზკულტურა წყალში.

№ 3 წყარო („კოდის — წყალი“) მდებარეობს ქვის სააბაზანო
№ 3 შენობაში. მისი კაპტაჟი განსხვავდება № 1 და 2 წყაროების
კაპტაჟისაგან. აქაც წყლის გამოსასვლელის ადგილას გაკეთებულია
წყლის დასაგროვებელი აუზი, იგი გადახურულია ბეტონის თაღით,
რომელსაც ეყრდნობა სააბაზანო შენობის იატაკი.

წყლის დასაგროვებელ აუზზე მოწყობილია 8 ინდივიდუა-
ლური აბაზანა, რომლებიც თითქოს მინერალურ წყალშია ჩაძირუ-
ლი; აბაზანების წყლით ავსება ხდება იატაკში არსებული ხვრე-
ლით, მისი გახსნის შემდეგ წყალი შედის აბაზანაში და ავსებს მას
აუზის დონემდე. აბაზანიდან წყლის გაშვებისათვის სხვა ხვრელი
არსებობს, რომლის საშუალებით წყალი გადის წყალსაშვებ მილ-
ში. გარდა ქვედა წყალსაგდები მილისა, ზედმეტი წყლის გასასვლე-
ლად იატაკიდან 50 სმ სიმაღლეზე კედელში მოწყობილია მეორე
ხვრელი. ინდივიდუალური აბაზანის სიგანე—75 სმ, სიგრძე—1 მ. 95
სმ, სიმაღლე — 0,6 მეტრია.

№ 3 წყაროს წყლის გარდა, მოსაგროვებელ აუზში გამოყვანი-
ლია № 125 ჭაბურღილის წყალი, რის შედეგად იმატა ტემპერატუ-
რამ და გაუმჯობესდა წყლის დებიტი. ახლა № 3 წყაროს დებიტი
არის 517.166 ლიტრი დღე-ღამეში. ტემპერატურა — 34,8—34,9°,
რადიოაქტივობა — 5 ერთეული მახეთი.

სააბაზანო შენობასთან მოწყობილია დასასვენებელი ოთახი და
მძიმე ავადმყოფთა გასასინჯი კაბინეტი. № 3 სააბაზანო შენობას
1950 წელს მიაშენეს კომფორტაბელური 2 სააბაზანო კაბინა, რომ-
ლებიც მინერალურ წყალს იღებს № 122 ჭაბურღილიდან და № 8
გრიფონიდან. პირველი კაბინის წყლის ტემპერატურა — 34,5°. რა-

დიოქტივობა — 1,5 ერთეული მახეთი; მეორე კაბინაში წყლის ტემპერატურა არის 33,5°, რადიოაქტივობა — 40 ერთეული მახეთი.

№ 4 წყარო მდებარეობს მინერალური წყლების პარკის ცენტრალური ნაწილის დაშორებით. ამ წყაროზე აგებულია ქვის № 4 სააბაზანო. წყაროს კაპტაჟი იგივეა, რაც ზემოთ აღწერილებისა, ე. ი. უშუალოდ წყაროს თავზე აგებულია ორი საერთო აუზი (მაკაცებისა და ქალებისათვის).

წყლის ტევადობა თითოეულ აუზში — 4,6 მ³, ჰაერის ტევადობა — 38,5 მ³, აუზის სიგანე — 2,04 მ-ია, სიგრძე — 2,03 მ, სიღრმე — 1 მეტრი. დებიტი — 324,420 ლიტრი დღე-ღამეში. ტემპერატურა — 33,1°, რადიოაქტივობა — 4,9 ერთეული მახეთი; ერთდროული გამტარობა — 12 ავადმყოფი.

№ 4ა-წყარო „კუჭის წყალი“ № 4 წყაროს ტიპისაა და მდებარეობს მის მახლობლად. წყაროზე მოწყობილია ბიუვეტი მინერალური წყლის სასმელად. წყლის ტემპერატურა 31° ცელსიუსით; დებიტი დაახლოებით 300,000 ლიტრი, რადიოაქტივობა — 6,85 ერთეული მახეთი.

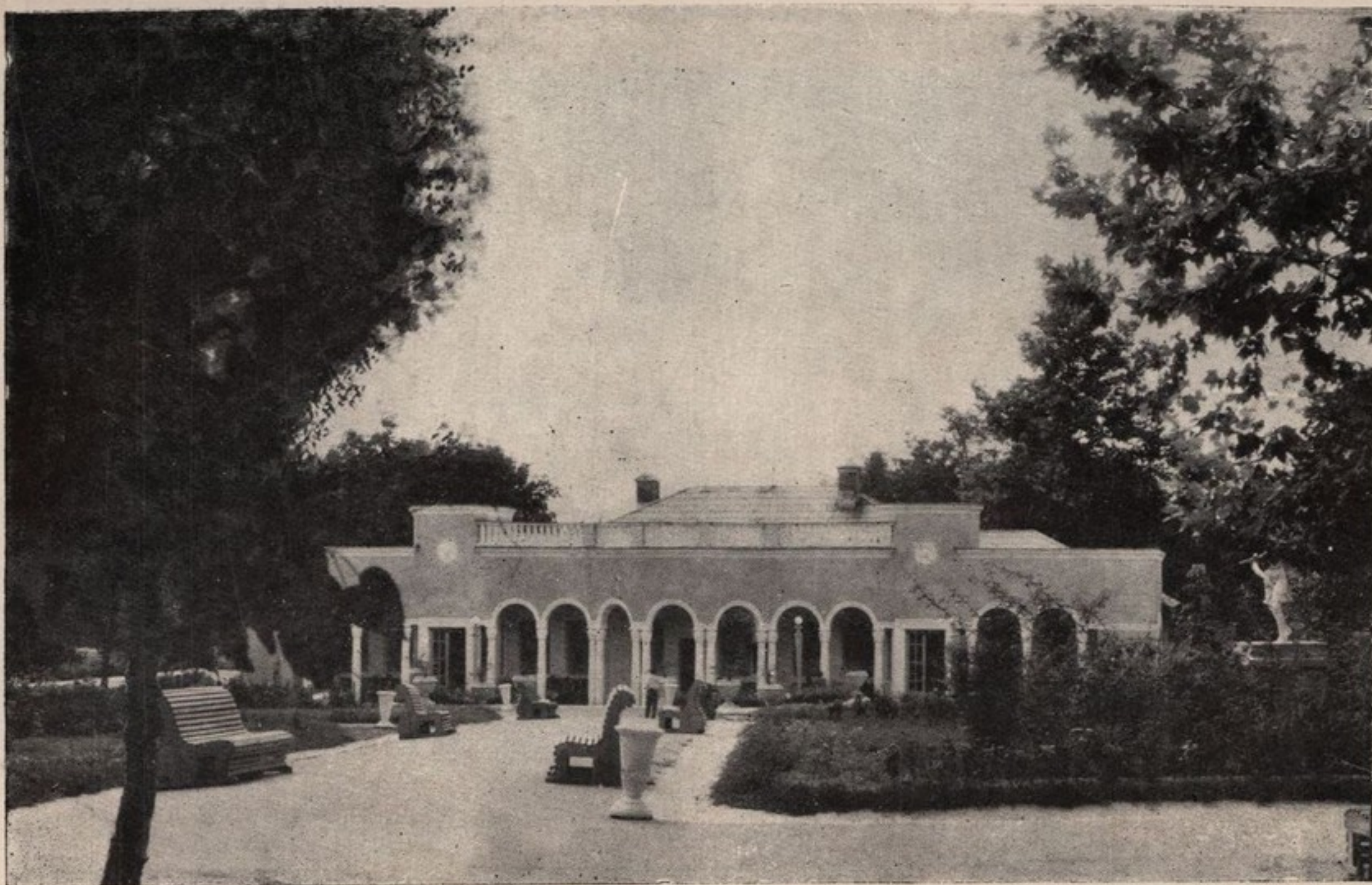
№ 5 წყაროს („წისქვილის წყალი“) ბაზაზე 1938 წელს აშენდა ახალი სააბაზანო № 5.

სააბაზანო შენობაში, გარდა ორი საერთო აუზისა და 22 ინდივიდუალური აბაზანისა, მოწყობილია ინჰალაციის, მექანოთერაპიის (სამკურნალო ფიზკულტურა) და მორწყვის კაბინეტები, მოსაცდელი და დასასვენებელი დარბაზი.

საკაპტაჟო მოწყობილობა შედგება მოსაგროვებელი აუზისაგან, რომელიც ფარავს № 5 წყაროს მთავარ გრიფონებს (წყლის გამოსასვლელ ადგილებს); მისი სიგრძეა 40 მეტრი, სიგანე — 15 მ.

აუზი ბეტონის თალიანია, აბაზანების წყლით ავსება წარმოებს აუზში წყლის დონის დაწევით, ე. ი. მისი ნაწილობრივი დაცვის ხარჯზე. მოსაგროვებელი აუზიდან წყალი აბაზანებში შედის გასწვრივი სადენებით, რომლებიც გაყვანილია აუზებსა და აბაზანების ჯგუფს შორის. აბაზანების დაცლა წარმოებს გარედან მოწყობილი გვერდითი წყალსაშვებით.

№ 5 წყაროს დებიტი შეადგენს 750.000 ლიტრს დღე-ღამეში, ტემპერატურა — 34,2°, რადიოაქტივობა — 3,26 ერთეული მახეთი; ერთდროული გამტარობა აუზისა და ინდივიდუალური აბაზანებისა — 50—60 ავადმყოფი. საერთო აუზის სიმაღლე — 1,43 მ, სიგანე — 3,95 მ, სიგრძე — 4 მ.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. № 1 სააბაზანო რეკონსტრუქციის შემდეგ.

წყალტუბო. № 3 სააბაზანო (მესამე წყარო).

№ 6 სააბაზანო შენობა ფაქტიურად წარმოადგენს სამკურნალო კომბინატს. ის აშენდა 1950 წელს ტექნიკის უკანასკნელი სიტუაციის მიხედვით და კომფორტაბელობის მხრივ ერთ-ერთი საუკეთესოთაგანია კავშირში.

მას აქვს 3 აუზი და 50 ინდივიდუალური კაბინა.

მშვენიერი კოლონებიანი ვესტიბული სააბაზანო შენობას ყოფს მარჯვენა და მარცხენა ფრთად. ორი აუზი მოთავსებულია ფასადის ორივე მხარეს, ცენტრალური კი — ვესტიბულის ბოლოს, სადაც ტარდება სამკურნალო ფიზკულტურა წყალში.

სააბაზანო შენობა მინერალური წყლით იკვებება 22 სპეციალური საკაპტაჟო ჭაბურღილიდან, რომლებიც ყოფილი № 6 წყაროს (ტბის) რაიონშია მოთავსებული.

მინერალური წყალი აღნიშნულ ჭაბურღილებიდან თავს იყრის საერთო კოლექტორში, საიდანაც ის თვითდინებით ჩადის აბაზანებსა და აუზებში. წყლის ტემპერატურა კოლექტორში შერევასასუდრის 34,8—35°, აუზებში კი — 34,6 — 34,8°; რადიოაქტიუობა — 4—4,5 ერთეულს მახვთი. დღე-ღამის საერთო დებიტი ყველა ჭაბურღილისა შეადგენს 4 მილიონ ლიტრს. მანძილი ჭაბურღილიდან მარცხენა ფრთის აუზამდე 65—80 მეტრია, მარჯვენა ფრთამდე 130—160—200 მეტრი.

კოლექტორის მილსადენი შედგება აზბოცემენტის 250 მმ დიამეტრის მილებისაგან, რომლებიც ჩაწყობილია ბეტონის კოლექტორში.

უნდა აღინიშნოს, რომ იმ მინერალური წყლის ქიმიური შემადგენლობა, რომლითაც იკვებება № 6 სააბაზანო შენობა, ემსგავსება წყალტუბოს სხვა მინერალური წყლების ქიმიურ შემადგენლობას. გარდა აუზებისა და აბაზანებისა, აქ მოწყობილია: მშვენიერი ინჰალატორი, სამკურნალო ფიზკულტურის, მექანოთერაპიის კაბინეტები, ჰიდროთერაპიული დარბაზი, კაბინეტი მორწყვისათვის, სუბაქვალერი აბაზანები და ფიზიოთერაპიის პროცედურების ჩასატარებელი კაბინები.

№ 7 წყაროს (ჭაბურღილი № 48 და 49) ბაზაზე 1934 წელს აიგო სააბაზანო შენობა № 7 ორი აუზით და ოთხი ინდივიდუალური კაბინით.

მათი ერთდროული გამტარობა არის 30—35 ავადმყოფი, დღე-ღამის დებიტი — 1.030.00 ლიტრი, წყლის ტემპერატურა — 34,2—34,5°, რადიოაქტიუობა — 5—6 ერთეული მახვთი.

ჩამოთვლილით: ამოიწურება ექსპლოატაციაში მყოფი მინერალური წყლების მთავარი წყაროები.

ქვემოთ მოცემულ დაკვირვებების ცხრილი ყველა მინერალური წყაროს, აგრეთვე ცალკეული გრიფონების და ჭაბურღილების რეჟიმის შესახებ. ამ დაკვირვებას აწარმოებს წყალტუბოს ჰიდრო-გეოლოგიური საკონტროლო-დამკვირვებელი სადგური.

1947 წელს წარმოებული რეჟიმული დაკვირვებების შედეგები
(საშუალო ციფრები)

№№	წყაროს დასახელება	დღე-ღამის დებიტი ლიტრებში	ფიზიკურ-ქიმიური დაკვირვებანი			
			ტემპერა- ტურა C°	რადიო- აქტივო- ბა მახეს ერთეუ- ლით	Ca მ/ლიტრი	HCO ₃ მ/ლიტრი
1	წყარო № 1	3.400.000	34,8	4,4	0,1024	02287
2	წყარო № 2	1.300.000	34,8	3,85	0,1085	02257
3	წყარო № 3	520.100	34,8	5,0	0,1042	02260
4	წყარო № 4	330.000	33,1	4,95	0,1025	02290
5	წყარო № 4a	200.000	30,7	6,85	0,0888	02557
6	წყარო № 5	750.000	34,6	3,32	0,1042	02260
7	წყარო № 6 (ახალი)	1.077.840	31,8	3,15	0,1042	02287
8	წყარო № 6 (ძველი)	2.851.996	31,7	3,60	0,1042	02287
9	წყარო № 7	1.030.000	34,8	5,95	0,1025	02260
10	მექან. ჭაბურ. № 1	6.000	24,0	4,90	0,0512	03111
11	ჭაბურღილი № 85	110.000	33,2	8,0	0,1025	02207
12	გრიფონი № 8	240.000	33,2	25,8	0,1012	02880
13	" № 8	42.000	31,9	23,1	0,1042	02257
14	" № 13	27.000	33,8	27,2	0,1042	02318
15	" № 14	16.000	33,8	23,1	0,1042	02257
16	მექან. ჭაბურ. № 3	210.000	34,6	1,17	0,1012	02207
ს უ ლ		12.210.836				

თუ ამ წყაროთა დებიტს დავუმატებთ იმ მინერალური წყაროების დებიტს, რომლებიც მდინარე წყალტუბოს ძველ კალაპოტში არსებობს, მაშინ წყალტუბოს წყლის საერთო დებიტი საშუალოდ 20 მილიონ ლიტრს შეადგენს დღე-ღამეში.

სააბაზანო შენობის გამტარუნარიანობა
ერთ საათში

№	დასახელება წყაროების (სააბაზანო შენობების)	გამტარუნარიანობა საათის განმავლობაში	შენიშვნა
1	№ 1	50/50 ადამიანი	მამაკაცებისა და ქალთა განყოფილებები
2	№ 2	26/26 "	
3	№ 3	20 "	ინდივიდუალური აბაზანები
4	№ 4	6/6 "	პატარა აუზები
5	№ 5	35+10/15 "	სა-ერთო აუზები და ინდი- ვიდუალური აბაზანები
6	№ 6	140 "	"
7	№ 7	20/20	აუზები
ს უ ლ		400 ავადმყ.	

ზემოთ ნაჩვენებ სააბაზანო შენობებში 1946 წელს გაშვებული
იყო 810.518 აბაზანა, 1947 წელს — 798.445, 1951 წელს —
1.022.391, ხოლო 1954 წელს — 1.880.994 ბალნეოპროცედურა.

კურორტის თანამედროვე მდგომარეობა მკვეთრად განსხვავდება იმ სურათისაგან, რომელსაც წინათ — საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე — წარმოადგენდა წყალტუბო.

ამჟამად იგი წარმოადგენს კეთილმოწყობილ კურორტს, თუმცა ამ მხრივ ჩამორჩება კისლოვოდსკსა და სოჭა-მაცესტას.

1932 წლიდან წყალტუბო მუშაობს როგორც მთელი წლის განმავლობაში მოქმედი კურორტი. წლიდან წლამდე იზრდება აქ ჩამოსულ ავადმყოფთა რაოდენობა და კურორტის პოპულარობა მთელ საბჭოთა კავშირში და მის გარეთ.

თუ საბჭოთა პერიოდის პირველ წლებში კურორტზე ჩასული ავადმყოფებიდან საქართველოს მცხოვრებნი შეადგენდნენ 90%, 1950 წელს ისინი შეადგენდნენ მხოლოდ 23%. ამრიგად, საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა რესპუბლიკიდან ჩამოსული ავადმყოფები შეადგენენ წყალტუბოში სამკურნალოდ ჩამოსულთა უდიდეს ნაწილს. ბოლო წლებში აქ მკურნალობენ სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებიდან ჩამოსული ავადმყოფებიც.

ვინაიდან სანატორიუმებში საწოლების რიცხვი მხოლოდ 3000 აღწევს, კურორტი ვერ იტევს ყველა მსურველს და იგი ყოველწლიურად უარს ეუბნება 5000-მდე ავადმყოფს.

როგორც ზემოთ იყო ნაჩვენები, სააბაზანო შენობათა გამტარუნარიანობა ერთ საათში 400 ავადმყოფს შეადგენს. ვინაიდან ავადმყოფების უმრავლესობა ორ პროცენტურას იღებს, ცხადია, რომ ამჟამად სააბაზანო შენობები გადატვირთულია და დღე-ღამეში 16—18 საათს მუშაობს (განსაკუთრებით ზაფხულობით).

წყალტუბო დაკავშირებულია საბჭოთა კავშირის ყველა კუთხესთან რკინიგზით. ამიერკავკასიის რკინიგზის მთავარი — ბაქო-ბათუმის ხაზიდან გაყვანილია ბროწეულა-წყალტუბოს შტო, მოსკოვ-თბილისის და ადგილობრივი მატარებლების შემადგენლობაში არის პირდაპირი ვაგონები — თბილისი-წყალტუბო, მოსკოვი-წყალტუბო, ლენინგრადი-წყალტუბო, რომლებითაც ავადმყოფს შეუძლია პირდაპირ (გადაუჯდომლად) ჩავიდეს წყალტუბოში. საბ-

ჭოთა კავშირის სხვადასხვა რესპუბლიკიდან ავადმყოფები კურორტზე ჩამოდნად თვითმფრინავებითაც, რომლებიც მოდის ქუთაისამდე; ქუთაისის აეროდრომიდან ავადმყოფები მიყავთ ავტოსადგურამდე, ხოლო იქიდან კი კომფორტაბელური ავტობუსებით — კურორტამდე. გზა გადის ქუთაის-წყალტუბოს 12 კმ სიგრძის მოასფალტებული გზატკეცილით, რომელსაც ავტობუსი 15—20 წუთში ფარავს.

სადგურიდან თვალწინ იშლება კურორტი, რომელიც ამფითეატრის სახით არის განლაგებული. კურორტის ცენტრში, ბალნეოლოგიურ ზონაში განსაკუთრებით გამოირჩევა თავისი არქიტექტურული გაფორმებით №№ 5 და 6 სააბაზანოები. № 5 სააბაზანო შენობა მდებარეობს ქუთაის-წყალტუბოს გზატკეცილის მახლობლად, ხოლო № 6 სააბაზანო — კურორტის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, საკურორტო გზის ნაპირას; კურორტის პარკის ცენტრში მოთავსებულია № 1 სააბაზანო, მის მახლობლად — №№ 7 და 3 სააბაზანო. ყველა სააბაზანო შენობა გარშემორტყმულია ფოთლოვანი და წიწვიანი მცენარეებით, ყვავილნარებითა და კეთილმოწყობილი ხეივნებით. №№ 1, 3, 4, 5 და 6 სააბაზანოებში ავადმყოფები მოყავთ ავტობუსებით, მანქანა არ უდგება №№ 2 და 7 სააბაზანოებს.

სანატორიუმები მოთავსებულია როგორც კურორტის ცენტრალურ დაბლობ რაიონში, ისე ბალნეოლოგიური ცენტრის გარშემო, გორაკთა ფერდობებზე და დაკავშირებულია მასთან როგორც შიდასაკურორტო, ისე ირგვლივი გზებით, რომლებიც გადის შესანიშნავ ხეივნებში. მდინარე წყალტუბო ბეტონის არხშია მოთავსებული და ირგვლივ უვლის კურორტს. ხეივანი და ირგვლივი გზა უკავშირდება წყალტუბოს რკინიგზის სადგურს, ასე რომ, ავადმყოფები წყალტუბოში ჩამოსვლისთანავე — 5 წუთში იმყოფებიან საკურორტო ბიუროში და სათანადო სანატორიუმებში.

კურორტის ცენტრალურ ნაწილში, კურორტის პარკის მახლობლად მოთავსებულია კურორტის სამმართველო და პანსიონატი. ყველა ახლად აგებული სანატორიუმი ნამდვილ სასახლეს წარმოადგენს. სანატორიუმ „მეგობრობას“ (ყოფ. „ვცსპს“ № 1 სანატორიუმი) აქვს ოთხი საძილე კორპუსი 500 საწოლით და ერთი სამედიცინო კორპუსი. სანატორიუმს უჭირავს მნიშვნელოვანი ტერიტორია, ამჟამად სავსებით გამწვანებული და კეთილმოწყობილი. ეს სანატორიუმი თავისი თანამედროვე მოწყობილობით, კაბინეტებით და სხვ. ერთ-ერთი საუკეთესო სამკურნალო დაწესებულებაა წყალტუბოში.

ამ სანატორიუმის ახლოს მოთავსებულია 100 საწოლიანი სპეციალური სანატორიუმი, მას უჭირავს ყოფილი სასტუმროს შენობა, აქვს ყველა საჭირო დიაგნოსტიკური კაბინეტი და მოწყობილობა. მის მეზობლად მოთავსებულია რკინიგზელთა 250 საწოლიანი საუწყებო სანატორიუმი, რომელიც დაარსდა 1954 წ.

საქართველოს კურორტთა სამმართველოს ყოფ. № 2 სანატორიუმი გადაკეთებულ შენობაშია მოთავსებული და გენერალური გეგმის თანახმად უნდა აღებულ იქნეს. ეს სანატორიუმი ერთ-ერთი უძველესია და პირველი მეცნიერული დაკვირვება ავადმყოფებზე იქ წარმოებდა. საქართველოს კურორტოლოგიის ინსტიტუტს წყალტუბოში აქვს საკუთარი სამეცნიერო ბაზა თავისი ფილიალის სახით, რომელიც მოთავსებულია ლამაზ შენობაში და გამოირჩევა თავისი კომფორტაბელური მოწყობილობით.

ირგვლივი გზის მახლობლად, მრავალწლოვან მუხრანით შემოსილ ერთ-ერთ ულამაზეს გორაკზე მოთავსებულია რევმატიზმით დაავადებულ ბავშვთა 75-საწოლიანი სანატორიუმი; ამ სანატორიუმის მახლობლად მდებარეობს სამხედრო-საზღვაო ფლოტის 500 საწოლიანი სანატორიუმი; იგი ერთ-ერთი საუკეთესო სანატორიუმია წყალტუბოში. მას ესაზღვრება მარადმწვანე ნარგავთა მასივები; სხვა სანატორიუმებიდან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მეშახტეთა 325 საწოლიანი სანატორიუმი და სანატორიუმი „მეტალურგი“, სასტუმრო-პანსიონატი „თბილისი“, რომლებიც გამოირჩევიან თავისი შენობების გრანდიოზულობით, არქიტექტურული გაფორმებით და კეთილმოწყობით.

1952 წელს გახსნილი სსრკ ქვანახშირის მრეწველობის სამინისტროს 250 საწოლიანი სანატორიუმი „მეშახტე“ აგებულია ქართული სტილით; ავადმყოფთა მკურნალობისათვის ამ სანატორიუმს აქვს კარგად მოწყობილი პოლიკლინიკა სამკურნალო და დიაგნოსტიკური კაბინეტებით, აგრეთვე სხვადასხვა ლაბორატორიები, კულტურული დასვენებისათვის კი — 17 ოთახი, 300 ადგილიანი საკონცერტო დარბაზი, ბიბლიოთეკა-სამკითხველო.

აქვე მოგვყავს ცნობები წყალტუბოში ამჟამად (1956 წლის ბოლოს) მოქმედ სანატორიუმთა შესახებ (იხ. ცხრილი).

ექსპლოატაციაში მყოფი სანატორიუმები (1956 წლის ბოლოს)

№№	სანატორიუმის დასახელება	საწოლთა რაოდენო- ბა
1	სანატორიუმი № 2 საკურორტო სამმართველოსი	225
2	სანატორიუმი „მეგობრობა“	600
3	სანატორიუმი „რიონი“	100
4	სსრკ თავდაცვის სამინისტროს სანატორიუმი	500
5	სანატორიუმი „რკინიგზელი“	250
6	სანატორიუმი „მეშახტე“	305
7	სანატორიუმი „მეტალურგი“	225
8	საწარმოო კოოპერ. დამზღვევი საბჭოს სანატორიუმი	100
9	სამკურნალო-სანატ. სამმართველოს სანატორიუმი	100
10	სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის სანატორიუმი	50
11	სსრკ ჯ/დ სამინისტროს ბავშვთა რევმატიული სანატორიუმი	75
12	კურორტოლოგიის ინსტიტუტის ფილიალი	75
13	სასტუმრო-პანსიონატი „თბილისი“	200
14	პანსიონატი კვებით	100
		2.925

ამჟამად შენდება სანატორიუმი, მათ შორის 4 — მთავარი სამ-
კურნალო სამმართველოს სისტემისა, 2 — დამზღვევი საღაროებისა.

გარდა სანატორიუმებსა და პანსიონატებში მოთავსებულ ავად-
მყოფებისა, წყალტუბოში სამკურნალოდ ჩასული ბევრი ავად-
მყოფი (10.000-დან 15.000-მდე) თავსდება ადგილობრივი მცხოვ-
რებლების სახლებში. ასეთი ავადმყოფობისათვის ყოველწლიურად
დაახლოებით 1.000 ოთახია გამოყოფილი, რომლებიც აღრიცხუ-
ხულია საკურორტო ბიუროს მიერ და იმყოფება სანიტარულ-ჰი-
გიენური ზედამხედველობის ქვეშ. ინდივიდუალურად მომკურნალე
ავადმყოფებისათვის კურორტზე მუშაობს კომფორტაბელური ავ-
ტობუსები. არასანატორიული ავადმყოფების მკურნალობა წარმოებს
კურორტის ცენტრალურ და მეორე პოლიკლინიკაში. ორივე პო-
ლიკლინიკა კარგადაა მოწყობილი, აქვს საექიმო და დიაგნოსტიკუ-
რი კაბინეტები (რენტგენის განყოფილება, კლინიკურ-დიაგნოს-
ტიკური და ბიოქიმიური ლაბორატორიები, ელექტროკარდიოგრა-
ფი, სამკურნალო ფიზიკური კულტურის და ფიზიოთერაპიის კაბი-
ნეტები), მეორე პოლიკლინიკაში არის სანიტარული გამტარიც.

კურორტზე არსებობს საკოლმეურნეო ბაზარი, სადაც მთელი
წლის განმავლობაში გამოაქვთ გასაყიდად რძის პროდუქტები,
ფრინველი, ხილი, კენკრა, ბოსტნეული და სხვა პროდუქტები.

კურორტის ცენტრალურ ნაწილში მოთავსებულია რესტორანი,
უნივერსალი, ფოსტა-ტელეგრაფი.

კურორტის ცენტრალურ პარკში არსებობს მდიდარი ბიბლიო-
თეკა და საზაფხულო თეატრი, კურორტზე არის კაპიტალური 500
ადგილიანი საზამთრო კინოთეატრი; სხვა დაწესებულებებიდან უნ-
და აღინიშნოს სანიტარულ-ჰიგიენური და ჰიდროგეოლოგიური
სადგურები, რომელთაგან პირველი თვალყურს ადევნებს კვებისა
და სანიტარიის მდგომარეობას, მეორე კი — მინერალური წყლე-
ბის რეჟიმს.

ამრიგად, წყალტუბო ერთ-ერთ კეთილმოწყობილ კურორტად
შეიძლება ჩაითვალოს მთელი კავშირის მაშტაბით, მაგრამ კიდევ
უფრო გრანდიოზულია და შესანიშნავი მისი განვითარების პერს-
პექტივები.

წყალტუბო. № 6 სააბაზანო. სამკურნალო ფიზკულტურის აუზი.

წყალტუბო. № 6 სააბაზანო. კორიდორი.

კურორტ წყალტუბოს განვითარების გენერალური გეგმა, რომელიც დაიშუშავებულია კურორტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ, ითვალისწინებს კურორტის ერთდროული გამტარიანობის გაზრდას 10.000 ავადმყოფამდე, რომელთაგან 85% იქნება სანატორიული ავადმყოფები, ხოლო 15% — პოლიკლინიკური. კურორტის ადგილობრივი მოსახლეობა მიაღწევს 2.000 კაცს, ამრიგად, კურორტზე ერთდროულად მყოფი მოსახლეობა იქნება 12.000 კაცი.

1932 წ. წყალტუბოს რაიონი გამოყოფილ იქნა ქუთაისის რაიონისაგან დამოუკიდებელ ადმინისტრაციულ რაიონად ცენტრით წყალტუბოში. ამასთან დაკავშირებით, 1940 წ. საჭირო გახდა კურორტის განვითარების წინათ დასახული სქემის გადამუშავება.

ერთ-ერთ მთავარ ღონისძიებას წყალტუბოში წარმოადგენს ჰიდროტექნიკურ სამუშაოთა კომპლექსის ჩატარება.

ჰიდროტექნიკურ ღონისძიებათა კომპლექსის დამუშავება დაიწყო 1931 წლიდან, როცა უმაღლესი სადირექტივო ორგანოების დადგენილებით ფართოდ გაიშალა კურორტ წყალტუბოს შესწავლის და განვითარების სამუშაოები.

კომპლექსურ სამუშაოთა პირველი ეტაპი იყო მდ. წყალტუბოს გადაშვება მარჯვნივ და წყალსაშვები არხების მოწყობა მარცხნივ (1933—35 წლები).

მდინარის გადაშვებამ ბალნეოლოგიური ზონის გარეთ რამდენიმე ამოცანა გადაჭრა: მდ. წყალტუბოს კალაპოტში გამომავალი წყაროების რაციონალური კაპტაჟისა და ექსპლოატაციისათვის პირობების შექმნა, სააბაზანო შენობების ნორმალური ექსპლოატაციის უზრუნველყოფა და კურორტის სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების გაუმჯობესება.

მაგრამ მდ. წყალტუბოს გადაშვება მხოლოდ ნაწილობრივ წყვეტს პრობლემას. მისი სრული გადაწყვეტისათვის აუცილებელია მდინარის რეგულირება წყალსაშვები არხების ქვემოთ.

მდ. წყალტუბოს კალაპოტში გამომავალი მინერალური წყაროების (რაც შეადგენს მინერალური წყლების საერთო რესურსების 40%) რაციონალური გამოყენება დამოკიდებულია მდინარის კალაპოტის ამოვსებისა და თითოეული წყაროს კაპტაჟისაგან.

ძველი კალაპოტის ამოვსება, თავის მხრივ, დამოკიდებულია მინერალური კოლექტორის მოწყობაზე. აუცილებელია აგრეთვე ჰიდროტექნიკური ქსელის მოწყობა დაბლობის ამოსაშრობად და ნიაღვრის წყლების რეგულირება წყალსაგდებ არხებს შორის. მთელი მოგროვილი წყალი გაშვებულ უნდა იქნეს მდ. წყალტუბოს უკვე რეგულირებულ კალაპოტში.

ჰიდროტექნიკურ ღონისძიებათა კომპლექსი ნაწილობრივ განხორციელდა 1939 წელს, როცა ამოვსებულ იქნა მდ. წყალტუბოს კალაპოტის ნაწილი №4 და 5 სააბაზანოებს შორის და გაკეთდა №5 წყაროს კაპტაჟი.

1946—47 წლებში საქართველოს კურორტოლოგიის და ფიზიკური მეთოდებით მკურნალობის ინსტიტუტმა დაამუშავა ჰიდროტექნიკურ ღონისძიებათა კომპლექსის საპროექტო დავალება: 1) ძველი კალაპოტის ნაწილის ამოვსება იქ არსებული გრიფონებით; 2) მინერალური წყლების კოლექტორის მოწყობა, 3) ნიაღვრის წყლების გადაგდება.

გეგმის მიხედვით მთელი კურორტი იყოფა სარტყლებად — ზონებად.

პირველი ზონა — ბალნეოლოგიური, წარმოადგენს კურორტის ცენტრს, რომლის გარშემო მოთავსდება ყველა დანარჩენი ზონა, ამ ბალნეოლოგიურ ზონას უჭირავს ვაკე 22 ჰექტარი ფართობით. რაოდენობით. აქ გათვალისწინებულია 10 ახალი სააბაზანოს მშენებლობა და კურორტის ცენტრალური პარკის გაშენება. აგრეთვე პარკის გაშენება ტბასთან, რომელიც გაფართოებულ და კეთილმოწყობილ უნდა იქნეს. მოეწყობა სასეირნო სანაპირო და აშენდება ნაგებობანი საწყლო სპორტისა და ფიზკულტურული ღონისძიებების ჩასატარებლად.

სააბაზანო შენობებში აბაზანების რაოდენობა იქნება 20%, ხოლო ინდივიდუალური აბაზანებისა — 80%.

ბალნეოლოგიურ ზონაში გათვალისწინებულია საკურორტო ბუჩქუმის აგება.

მეორე ზონა — სანატორიული — ამფითეატრად მდებარეობს პირველის ირგვლივ.

ამ ზონის თავისებური მდებარეობის გამო, ბალნეოლოგიური რაიონიდან მთლიანად გამოჩნდება მაღლობებზე მოთავსებული სანატორიუმები. სანატორიული ზონა იყოფა ორ სამშენებლო ქვე-ზონად.

პირველი სამშენებლო ქვეზონა უშუალოდ გარს უვლის ბალნეოლოგიურ ზონას. ამ ქვეზონაში აიგება სამსართულიანი სახლები. მეორე სამშენებლო ქვეზონა თავსდება პირველის ირგვლივ, სადაც გათვალისწინებულია ოთხსართულიანი შენობების აგება, ამავე ზონაში გათვალისწინებულია აიგოს საკურორტო სამმართველოს, უნივერსიტეტის და საზოგადოებრივი დანიშნულების შენობები. ეს ზონა შეიცავს 500 ჰექტარ ტერიტორიას. არსებული სანატორიუმებიდან უნდა აღებულ იქნეს ოთხი სანატორიუმი 365 საწოლით, ხოლო 8.500 სანატორიული ავადმყოფის ერთდროულად მოსათავსებლად, არსებული ფონდის მხედველობაში მიღებით, უნდა აიგოს 51 სანატორიუმი, მათგან: 100 საწოლიანი — 15 სანატორიუმი, 150 საწოლიანი — 26 სანატორიუმი, 200 საწოლიანი — 8 სანატორიუმი, 250 საწოლიანი — 2 სანატორიუმი.

მესამე ზონა შეიცავს არსებულ მცირე პარკს და ქალაქის ტერიტორიას კურორტის მუშა-მოსამსახურეთა საცხოვრებელი რაიონით. აქ ჩატარდება ინდივიდუალური მშენებლობა და საცხოვრებელი სახლების მშენებლობა კურორტის მუშა-მოსამსახურეთათვის.

პერსპექტიულ გეგმაში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი პარკებსა და მწვანე ნარგავებს, რაც კურორტის მეოთხე ზონა იქნება. ამჟამად კურორტზე უკვე დარგულია 500.000 ფოთლოვანი, მარადმწვანე და სუბტროპიკული ხეები. წყალტუბოს კარგად შეეგუა შემდეგი ჯიშები: ჭადარი (ჩინარი), რომლისაგანაც მშვენიერი ირგვლივი ხეივანია გაკეთებული, ნეკერჩხალი, კედარი, სხვადასხვა ფიჭვი, კვიპაროსი, ნაძვი, ცაცხვი, სხვადასხვა სახის ევკალიპტი, პალმები, დაფნა, ინდოეთის ლაგერშტროემია, მარადმწვანე ლიგისტრუმი, ტუია, ბზა, ბროწეული, ველური ლიმონი, იაპონური კრიპტომერია და ბალის ჩინარი, თელა, ფორზიცია, დენცია, აგავი, ოლეანდრი, მაგნოლია, იუკა, დრაცენი და სხვა, აგრეთვე ციტრუსები: ლიმონი, მანდარინი, ფორთოხალი და სხვადასხვა ხეხილი. წყალტუბო-ქუთაისის გზატკეცილის გასწვრივ რამდენიმე მწკრივად გაშენებულია აკაცია, ჩინარი და კაკალი.

მეოთხე — მცენარეული ზონა — გარს ერტყმის სანატორიულ ბალნეოლოგიურ და სხვა ზონებს და წარმოადგენს არა განცალკევებულ ტერიტორიას, არამედ სხვადასხვა ზონის გაერთიანებულ მწვანე მასივს. არსებული ხეები ფართოდ უნდა იქნას გამწვანებული და გაუერთიანდეს ის ტყეებსა და პარკებს.

მეხუთე ზონა წარმოადგენს სამეურნეო-საგარეო მშენებლობისა და ადგილობრივი მრეწველობის რაიონს.

როგორც სანატორიულ, ისე სხვა ზონებში აიგება საკურორტო-სასტუმროები პოლიკლინიკური ავადმყოფების, ე. ი. ერთდროულად 1500 კაცის მოსათავსებლად.

გენერალური გეგმით უნდა აგებულ იქნეს 10 სასტუმრო, თითო 100—150 საწოლიანი. ამ სასტუმროთა უმრავლესობა უნდა აიგოს რკინიგზის სადგურის რაიონში.

გარდა ამისა, გენერალური გეგმით გათვალისწინებულია საავადმყოფოების, ფიზიოთერაპიული ინსტიტუტის, აფთიაქების; სასწრაფო დახმარების სადგურის და სხვა სამედიცინო დაწესებულებების მშენებლობა.

გეგმით გათვალისწინებულია მოეწყოს ადგილობრივი მოსახლეობისათვის საკუთარი სამედიცინო-სანიტარული ქსელი: საავადმყოფო, აფთიაქი და სხვ. გათვალისწინებულია ერთი რაიონული საავადმყოფოს მშენებლობა 200 საწოლის რაოდენობით, მას ექნება ყველა სპეციალური განყოფილება, იგი გათვალისწინებულია როგორც ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, ისე სანატორიული ავადმყოფებისათვის.

სანატორიულ ზონაში ბალნეოლოგიური ზონის ახლოს გათვალისწინებულია ერთი საკურორტო პოლიკლინიკის აგება დაახლოებით 800 ავადმყოფის გამტარუნარიანობით დღეში, აქედან 60% შეადგენს სანატორიული ავადმყოფები, ხოლო დანარჩენი 40% — არასანატორიული ავადმყოფები.

წყალტუბოს საცხოვრებელ (საქალაქო) ზონაში, რომელიც სანატორიული ზონის გარეთაა, ძირითადად რკინიგზის სადგურის რაიონში, აიგება საქალაქო პოლიკლინიკა წყალტუბოს მუდმივ მცხოვრებთა და ახლომდებარე სოფლების კოლმეურნეთათვის 375 ავადმყოფის გამტარუნარიანობით დღეში.

გენერალური გეგმა ითვალისწინებს ორი აფთიაქის მშენებლობას, ერთისა — საკურორტო, მეორისა — ქალაქის მოსახლეობისათვის.

საქალაქო და საკურორტო ზონებს შორის გათვალისწინებულია სასწრაფო საექიმო დახმარების სადგურის მშენებლობა.

საქალაქო ზონაში აიგება სანიტარული სადგური, რომელიც შეამოწმებს ყველა სანიტარულ-ჰიგიენური ღონისძიების გატარებას კურორტზე.

სანიტარული სადგური გააერთიანებს მთელ რიგ პროფილაქტიკურ დაწესებულებებს: სანიტარულ-ბაქტერიოლოგიურ, კვების, მიკრობიოლოგიურ და სხვა ლაბორატორიებს, სადებინფექციო კამერას, სანიტარული განათლების სახლს და სხვ.

ფიზიოთერაპიული ინსტიტუტი (ფიზიოთერაპიული სამკურნალო) აიგება კურორტის ცენტრალურ ნაწილში — ბალნეოლოგიურ ზონაში; ამ დაწესებულების გამტარუნარიანობა განისაზღვრება იმ ავადმყოფებით, რომლებიც ვერ შეძლებენ ყველა ფიზიოთერაპიული პროცედურის მიღებას სანატორიუმში და პოლიკლინიკური ავადმყოფებით. ფიზიოთერაპიული სამკურნალო დღეში ჩაატარებს 2.000 პროცედურას.

გენერალური გეგმა ითვალისწინებს აგრეთვე ფიზკულტურულ ნაგებობათა ქსელის შექმნას, რომელიც მომსახურებას გაუწევს კურორტის ავადმყოფებსა და მუდმივ მოსახლეობას. ფიზკულტურული ნაგებობები გათვალისწინებულია სანატორიუმებთან, ფიზიო-თერაპიულ ინსტიტუტთან და პანსიონატებთან.

გარდა ამისა, გათვალისწინებულია მთელი რიგი ფიზკულტურული მოედნები და სხვა ნაგებობანი, კერძოდ: დილის სავარჯიშო, მოძრავ თამაშობათა, ჩოგბურთის მოედნები, აეროსოლარიუმი, დოზირებული სვლის ბილიკები, ვერანდები, ტერასები და სხვ.

გარდა ამისა, კურორტის ჩრდილო ნაწილში, მის გაშლილ ტერიტორიაზე გათვალისწინებულია კურორტის ცენტრალური ფიზკულტურული ბაზის მოწყობა, სადაც იქნება საწყლო სპორტის სადგური მხატვრული პავილიონით, სანავეთი, სახტომი კოშკებით და სხვ.

აგებულ იქნება სპეციალური სააბაზანო შენობა სამკურნალო ტანვარჯიშის ჩასატარებლად, იქ იქნება სპეციალური აუზები გამდინარე წყლით.

გენერალური გეგმა ითვალისწინებს საყოფაცხოვრებო, საგზაო და სხვა ნაგებობათა მშენებლობას, კულტურულ დაწესებულებათა — კინოების, თეატრების, ესტრადების და სხვ. მშენებლობას.

მინერალური წყაროების დასაცავად და კურორტზე სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების უზრუნველყოფის მიზნით გამოყოფილია სამთო-სანიტარული დაცვითი ზონა, რაც დამტკიცებულია მთავრობის მიერ 1952 წ. ეს ზონა ვრცელდება ცხენის წყლის ნა-

პირებამდე, სამგურალისა და ლეჩხუმის ქედებამდე, მისი რადიუსი 50—80 კმ აღწევს; იგი იყოფა მთელ რიგ სარტყლებად; საკურორტო ზონასთან უშუალოდ მდებარე რაიონში აკრძალულია ტყის ჭრა. ამ ზონის დაცვა უზრუნველყოფს წყალტუბოს რაიონში არსებული ბუნებრივი პირობების შენარჩუნებას და ხელს შეუწყობს ამ შესანიშნავი კურორტის სამკურნალო თვისებების მუდმივობას.

ამრიგად, წყალტუბოს შემდგომი განვითარების პროექტი ითვალისწინებს დიდი სოციალისტური კურორტის მშენებლობას ავადმყოფთა მკურნალობისა, დასვენებისა და კულტურული მომსახურების ყველა აუცილებელი პირობით, აგრეთვე ტურისტების მომსახურებას, რომელთაც ასე იზიდავს კავკასია.

ამ პროექტის განხორციელების შემდეგ კურორტზე შეიქმნება უძლიერესი სამკურნალო-პროფილაქტიკური კომბინატი, რომელიც ერთ-ერთი საუკეთესო სამკურნალო კერა იქნება მთელ საბჭოთა კავშირში.

საქსურსიო მარშრუტები

საკურორტო მკურნალობის სხვა ფაქტორებთან ერთად, რომელთაც კეთილნაყოფიერი გავლენა აქვთ ადამიანის ორგანიზმზე, განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ექსკურსიებს.

საკურორტო რეჟიმი ითვალისწინებს ექსკურსიების ჩატარებას კურორტის და მის ახლო მდებარე ღირსშესანიშნავი ადგილების გაცნობის მიზნით. არქიტექტურის ძეგლების, კულტურული დაწესებულებების, ისტორიული ადგილების, ნაკრძალების გაცნობა ქმნის აქტიური დასვენების საუკეთესო პირობებს და ხელს უწყობს კურორტზე მკურნალობით მიღებული შედეგების განმტკიცებას.

კურორტმა მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს სწორი რეჟიმის გამომუშავებაში, კერძოდ მან უნდა აღუძრას დამსვენებელს მისწრაფება ექსკურსიებისა და რაციონალური დასვენებისადმი.

ამიტომ წყალტუბოში მყოფი ავადმყოფის სურვილს — პროცედურებიდან თავისუფალი დრო გაატაროს ქუთაისში — ხელი უნდა შევეწყოთ.

საექსკურსიო მარშრუტების და ახლომდებარე ღირსშესანიშნავი ადგილების გაცნობა მეტად სასარგებლოა.

ექსკურსიები და კურორტის გარეთ ორგანიზებული გასეირნება მკურნალი ექიმის მიერ უნდა იყოს ნებადართული. წყალტუბოს ახლო მდებარეობს შემდეგი ადგილები, რომლებიც აინტერესებთ ექსკურსანტებს.

სათაფლია. ნაკრძალი „სათაფლია“ — წყალტუბოდან 11 კმ დაშორებით, ზღვის დონიდან 500 მეტრის სიმაღლეზეა. იგი აღმოჩენილია 1925 წელს. ქუთაისელი პედაგოგი და არქეოლოგიის მოყვარული პ. ჭაბუკიანი წააწყდა სტალაქტიტების გამოქვაბულს, გადაშენებული დინოზავრების ნაკვალევს, ჩამქრალი ვულკანის კრატერს, პრეისტორიული ადამიანის სადგომს, წყაროებს და სხვ.

1929 წელს იქ დაარსდა ნაკრძალი 300 ჰ ფართობზე.

სათაფლია საინტერესოა კარსტული გამოქვაბულებით და პალეონტოლოგიური ძეგლებით.

სათაფლიას პირველი სტალაქტიტურ-სტალაგმიტური გამოქვაბულის სიგრძე არის 330—350 მეტრი, სიგანე — 5-დან 20 მეტრამდე, სიმაღლე — 5-დან 15 მეტრამდე. გამოქვაბულში არის ნაკადული, რომლის სათავე ჩამქრალი ვულკანის კრატერთან იწყება, იგი ერთვის მდ. გუბისწყალს. გამოქვაბულის წარმოშობას მიაწერენ მდინარის მოქმედებას მილიონი წლების განმავლობაში.

გამოქვაბულში არის 2,5 — 3 მეტრი სიღრმის ორმო, სადაც „იკარგება“ პატარა მდინარე ოლასკურა, რომელიც შემდეგ გამოდის სათაფლიას მთის სამხრეთი ფერდობის ძირში. მეორე გამოქვაბული მდებარეობს პირველიდან 200 მეტრის დაშორებით და აქვს 50 მეტრი სიგრძე. ამ გამოქვაბულში შეიძლება ვნახოთ მთის მაგარი ქანების ხვეულების იშვიათი ნიმუში.

სათაფლიას მწვერვალის დასავლეთ ფერდობზე, თიხოვანი მერგელის 300 კვ. მეტრი სიფართის პლასტზე, 1938 წელს პ. ჭაბუკიანმა აღმოაჩინა გადაშენებული დინოზავრების ნაკვალევი (სიტყვა დინოზავრი ბერძნულია და ნიშნავს „საშინელ კუს“. ეს ცხოველი მეტად გავრცელებული იყო იურის და ცარცის პერიოდებში).

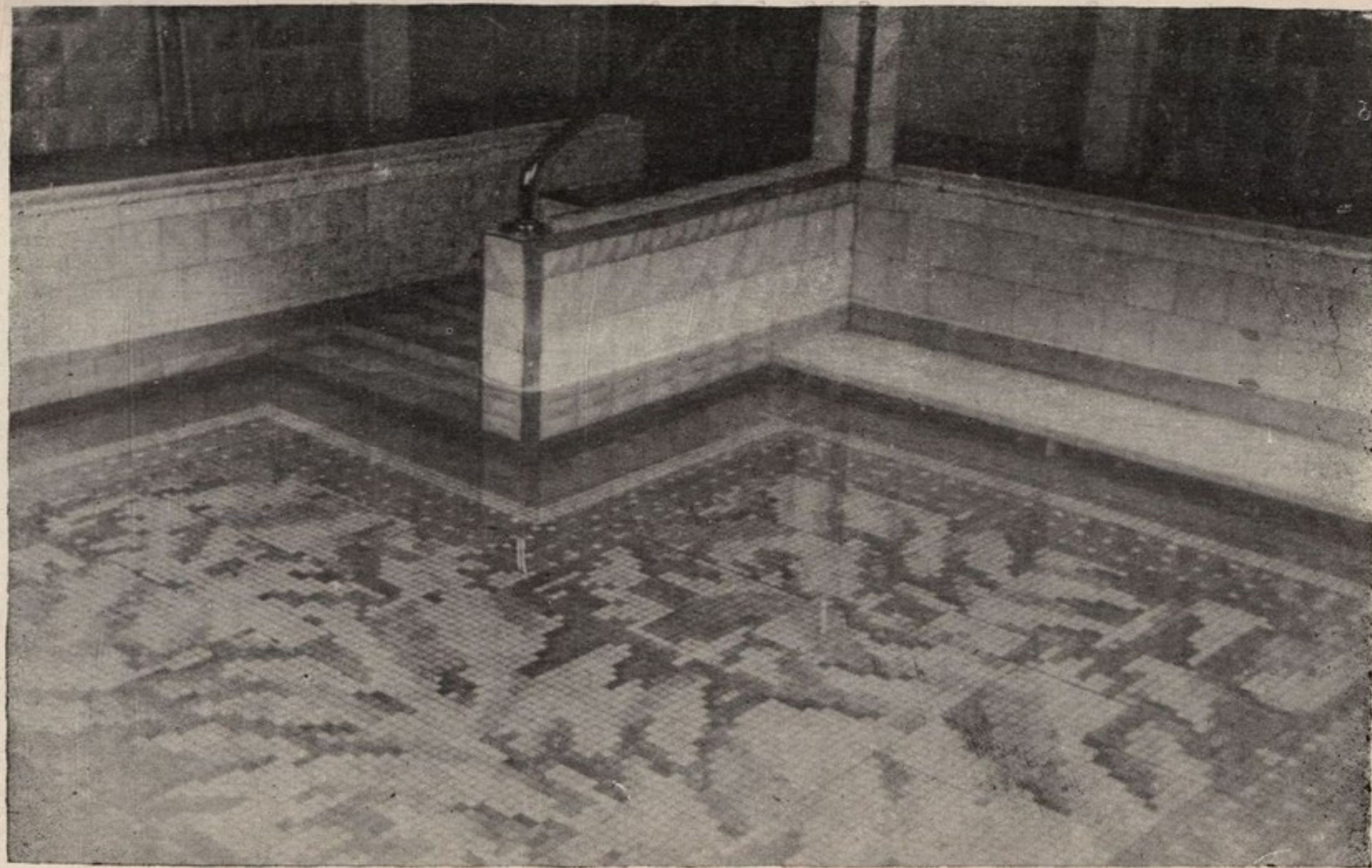
როგორც მეცნიერები აღნიშნავენ, სათაფლია დინოზავრების ნაკვალევის სიმრავლით ერთადერთია საბჭოთა კავშირში და ერთ-ერთი უმდიდრესი — მსოფლიოში. დინოზავრების ნაკვალევის დაწვრილებითი შესწავლის საფუძველზე შესაძლებელი გახდა დაედგინათ ამ რაიონის გეოლოგიური აგებულების ცვლილებები და წარსულ ეპოქებში ზღვის არსებობა ამ ადგილას. ამასვე ამტკიცებს სათაფლიაში ნაპოვნი გაქვავებული ნოლუსკების ნაშთები.

სათაფლიაში დინოზავრების გაქვავებული ნაკვალევი სამი წვეტიანი თითის გამოსახულებით მკაფიოდ ჩანს; მისი ყველაზე დიდი სიგრძეა — 30 სმ, სიგანე — 23 სმ, ნაბიჯის სიგრძე 100 სმ. აქ მცხოვრები დინოზავრები, ალბად „ორფეხა“ მტაცებელ ბალახისმჭამელ დინოზავრების ჯგუფს ეკუთვნოდნენ, რომელთა სიმაღლე 2 მეტრს აღწევდა, ხოლო სიგრძე — 6 მ. ნაკვალევის მიხედვით დათვლილია სამი სახეობის 25 ცხოველისაგან შემდგარი ჯოგი.

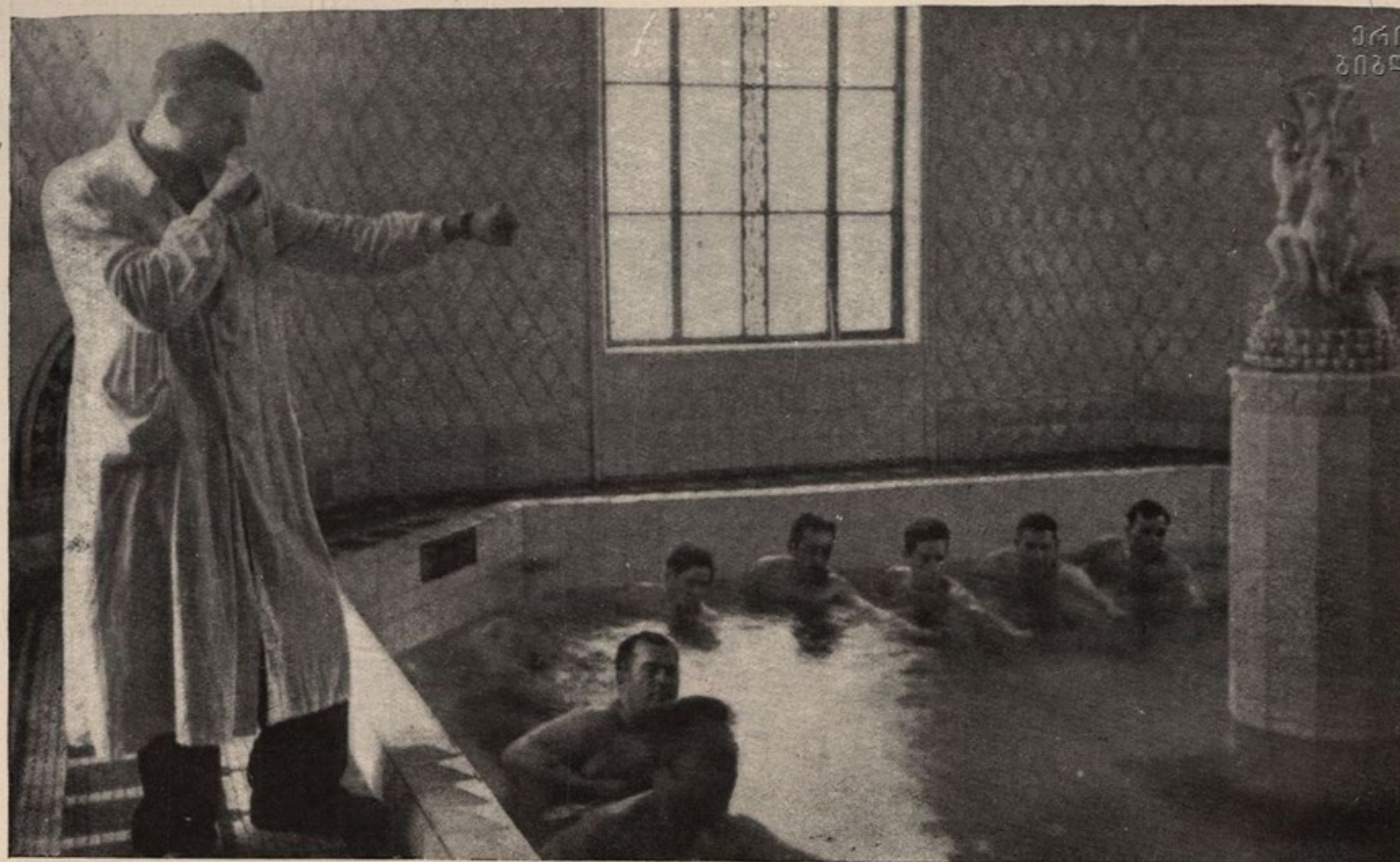
დიდ ინტერესს იწვევს ჩამქრალი ვულკანის კრატერი; აქედან ჩანს წყალტუბოს, ქუთაისის და კოლხეთის დაბლობის მშვენიერი

ქართული
ბიბლიოთეკა

წყალტუბო. № 6 სააბაზანო. საერთო აუზი.

წყალტუბო. № 6 სააბაზანო. სამკურნალო ფიზკულტურის პროცედურა აუზში.

ხედი. 1932 წელს აქ გააშენეს ტყე დასავლეთ საქართველოს ფლორისათვის დამახასიათებელი ხის ჯიშებისაგან.

ეს ადგილი ხასიათდება კლიმატური პირობების კეთილმოქმედებით. აქ აშენდება სანატორიუმები და კოტეჯები იმ ავადმყოფთათვის, რომლებიც წყალტუბოში ბალნეოლოგიური მკურნალობის შემდეგ დასვენებას საჭიროებენ.

სათაფლიაში მისასვლელი გზები: წყალტუბოდან ქუთაისში მიაგალ გზატკეცილით 7 კილომეტრის გავლის შემდეგ გზა უხვევს მარცხნივ—სათაფლიას ფერდობისაკენ. გზის ამ ნაწილის გავლა ფეხითაც შეიძლება.

წყალტუბოს განვითარების გენერალური გეგმით სათაფლია კურორტის ზონაშია შეტანილი; აქ უნდა აიგოს კლიმატურ-პროფილაქტიკური დაწესებულებანი, დასასვენებელი სახლი, კოტეჯები ადამიანთა დასასვენებლად ბალნეოლოგიური მკურნალობის შემდეგ.

კურორტოლოგიის ინსტიტუტის წყალტუბოს ფილიალის კლიმატის შემსწავლელი ექსპედიციების მიერ 1951 წელს ჩატარებულმა სამუშაოებმა (ხელმძღვანელი ლატკოვსკი) დაგვანახა, რომ სათაფლიას კლიმატი ზაფხულობით წყალტუბოს კლიმატზე უკეთესია. ქუთაისისა და მდ. რიონის დაბლობის პანორამა, რაც აქედან იშლება, კიდევ უფრო მეტად მნიშვნელოვანსა ხდის სათაფლიას.

გელათი. გელათის ნაკრძალი მდებარეობს სოფ. გელათში, წყალტუბოდან 23 კილომეტრის და ქუთაისიდან 12 კმ მანძილზე. აქ არის ცნობილი გელათის მონასტერი, აგებული მე-XII საუკუნეში მეფე დავით აღმაშენებლის მიერ (აგება დაიწყო 1106 წელს და დამთავრებულ იქნა დავითის შვილის დემეტრეს მიერ 1130 წელს). იგი წარმოადგენს საქართველოს შუა საუკუნეების ორიგინალური არქიტექტურის ერთ-ერთ ღირსშესანიშნავ ძეგლს.

მონასტერს უჭირავს დაახლოებით 4 ჰა ფართობი და შემოღობილია ქვის 4 მეტრი სიმაღლის გალავნით. მის გარშემო გორებზე მოჩანს ყოფილი ციხე-სიმაგრის ნანგრევები (აშენებული გელათის დასაცავად). მონასტერში გაყვანილია შესანიშნავი წყაროს წყალი მახლობელი მთიდან თიხის მილებით. გელათის მონასტერი შეიცავს შემდეგ ისტორიულ ნაგებობებს:

1) დიდ ტაძარს, რომელიც წარმოადგენს თაღოვან ბაზილიკას; აგებულია დიდი ზომის თლილი ქვებისაგან.

გელათის დიდი ტაძარი ცნობილია თავისი ფრესკებით, რომ-

ლებიც მე-XII საუკუნეს ეკუთვნის. ტაძრის ფრესკული პორტრეტებიდან აქამდე ყველაზე მეტად შემონახულია დავით აღმაშენებლის გამოსახულება.

ტაძრის სხვა ღირსშესანიშნაობათაგან უნდა აღინიშნოს საკურთხეველის აბსიდის შესანიშნავი მოზაიკური გაფორმება. მოზაიკა შესრულებულია 1125—1150 წლებში პატარა მოოქრული კენჭებისაგან. შესრულების ტექნიკითა და მხატვრული თვალსაზრისით ის შეიძლება მიეკუთვნოს უძველესი მსოფლიო მოზაიკური ხელოვნების შედეგებს;

2) ორი ეკლესია;

3) აკადემიის შენობის ნანგრევები;

4) დავით აღმაშენებლის საფლავი.

შუა საუკუნეების დიდი ქართველი სახელმწიფო მოღვაწის დავით აღმაშენებლის სახელი დაკავშირებულია საქართველოს სამეფოს გაერთიანებასა და განმტკიცებასა და მთელი რიგი სოციალურ-ეკონომიური და კულტურული რეფორმების გატარებასთან, რასაც დიდი მნიშვნელობა ქონდა ქვეყნის შემდგომი განვითარებისათვის. მან დაიმორჩილა ურჩი ფეოდალები, რომელთა სამფლობელოები შეუერთა თავის ცენტრალიზებულ სახელმწიფოს — გაერთიანებულ აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს, მანვე გაათავისუფლა საქართველოს ტერიტორია უცხო დამპყრობლებისაგან.

გელათი ცნობილია არა მარტო თავისი მაღალმხატვრული მოზაიკითა და ფრესკებით, შესანიშნავი ხახულისა და ანჩისხატის ხატებით, ბეჟა და ბეშქენ ოპიზარების მიერ მოჭედილი წყაროსთვის და სხვ. სახარებებით, რომლებიც საქართველოს საოქრომჭედლო ხელოვნების შედეგს წარმოადგენს, არამედ აკადემიითაც.

გელათის აკადემია წარმოადგენდა საქართველოს სამეცნიერო-კულტურულ ცენტრს და თავის გარშემო თავს უყრიდა იმ დროის საუკეთესო მოაზროვნეებს იოანე პეტრიწის მეთაურობით. გელათის აკადემიაში ასწავლიდნენ გეომეტრიას, არითმეტიკას, გრამატიკას, რიტორიკას, მუსიკას, ფილოსოფიას, მედიცინას და ასტრონომიას. გელათის აკადემიის ნაყოფიერი მოღვაწეობა გაგრძელდა მე-XIII საუკუნის ოცდაათიან წლებამდე, როცა დაიწყო მონღოლების შემოსევა.

ქუთაისიდან გელათამდე გადის საავტომობილო გზა. იქ ჩასვლა შეიძლება ქუთაის-ტყიბულის რკინიგზითაც სადგურ გელათამდე, საიდანაც მონასტრამდე 3 კილომეტრია. ამ გზის გავლა ფეხითაც შეიძლება.

ქუთაისი. წყალტუბოდან 11 კილომეტრის დაშორებით, მდ. რიონის ორივე ნაპირზე გაშენებულია მწვანეში ჩაფლული დასავლეთ საქართველოს სამრეწველო და კულტურული ცენტრი, თავისი მნიშვნელობით მეორე ქალაქი რესპუბლიკაში — ქუთაისი.

მეფის დროის საგუბერნიო ქალაქი ქუთაისი ნაკლებ კეთილმოწყობილი იყო. ატარებდა რა ნაციონალური უმცირესობის ჩაგვრის კოლონიურ პოლიტიკას, მეფის მთავრობა ნაკლებ ზრუნავდა ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებაზე და ყოველნაირად ცდილობდა ჩაეხშო ქუთაისის მოწინავე ინტელიგენციისა და პროგრესული მოღვაწეების კულტურული წამოწყებანი.

ამ დროს ქუთაისში იყო მხოლოდ რამდენიმე საშუალო სასწავლებელი, სადაც უმთავრესად თავად-აზნაურთა და შეძლებულთა შვილები სწავლობდნენ.

საფაბრიკო-საქარხნო წარმოება მაშინდელ ქუთაისის გუბერნიაში არ იყო განვითარებული, ერთეული ფაბრიკები წვრილ მესაკუთრეებს ეკუთვნოდა. მუშათა რაოდენობა 1913 წელს ძლივს აღწევდა 3 ათასს, მცხოვრებთა საერთო რაოდენობა კი — 30 ათასს.

ქუთაისში ელექტროენერგია პირველად მიიღო 1893 წელს. პირველი ელექტროდანადგარის სიმძლავრე მხოლოდ 85 ცხენის ძალისა იყო. ოცი წლის შემდეგ ის გაიზარდა 105 ცხ. ძალამდე. ასეთი იყო ყოფილი ქუთაისის გუბერნიის ეკონომიკის „განვითარების“ ტემპი.

საბჭოთა მთავრობის მზრუნველობით, ხუთწლიანი გეგმების წარმატებითი განხორციელების შემდეგ ქუთაისი გადაიქცა საქართველოს მეორე სამრეწველო ქალაქად.

აქ აიგო დიდი საავტომობილო, მანქანათმშენებელი, ლიტონის და საკონსერვო ქარხნები, სამკერვალო და მათუნის ფაბრიკები, აბრეშუმისა და ტყავ-ფეხსაცმლის კომბინატები, დიდად გაიზარდა ადგილობრივი მრეწველობის საწარმოთა რიცხვი.

1938 წელს ამუშავდა დიდი ჰიდროელექტროსადგური — რიონ-ჰესი — 50 ათასი კვტ სიმძლავრით. აიგო მთელი რიგი ახალი საწარმოები და ელექტროფიცირებულ იქნა ამიერკავკასიის რკინიგზის რამდენიმე უბანი.

1926 წელს ქუთაისში 45,8 ათასი მცხოვრები ითვლებოდა, 1936 წელს — 73 ათასი, მათ შორის 12 ათასი მუშა, 1952 წელს კი ქუთაისის მცხოვრებთა რაოდენობამ რამდენიმე ასეულ ათასს მიაღწია.

ქუთაისის სამრეწველო საწარმოთა პროდუქცია 500-ჯერ მარტო
ბოზს 1913 წლის დონეს.

ჩატარებულია დიდი სამუშაოები ქალაქის რეკონსტრუქციისა
და საცხოვრებელი სახლების მშენებლობის მხრივ.

ქუთაისში ყურადღებას იქცევს საქართველოს კომუნისტური
პარტიის ქუთაისის საქალაქო კომიტეტის შენობა, ახალი სასტუმ-
რო, კინოთეატრი „გამარჯვება“, ა. წულუკიძის სახელობის პე-
დაგოგიური ინსტიტუტი, თეატრის ლამაზად გაფორმებული შენო-
ბა, რომელიც 1200 მაყურებელს იტევს. კეთილმოწყობილია ქა-
ლაქის ცენტრალური პარკი, სადაც დგას დიდი ქართველი პოეტის
აკაკი წერეთლის ძეგლი. 1950 წელს რეკონსტრუირებულ იქნა
რკინიგზის სადგურის მოედანი.

ქუთაისში 31 საშუალო სკოლაა, რამდენიმე ტექნიკური და სხვა
სპეციალური სასწავლებლები.

1951 წელს დაარსდა ქუთაისის სასოფლო-სამეურნეო ინსტი-
ტუტი, რომელიც ამზადებს აგრონომებს — ჩაის, ციტრუსების და
სხვა სუბტროპიკული კულტურების სპეციალისტებს. ინსტიტუტში
არსებობს ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვით მოწყობილი 36 კათედ-
რა ლაბორატორიებით, ინსტიტუტს აქვს საკუთარი ციტრუსების
მეურნეობა და ქარხნები სუბტროპიკული ნაყოფისა და ტექნიკური
კულტურების გადასამუშავებლად.

ქალაქში არსებობს მეორე უმაღლესი სასწავლებელიც — ა. წუ-
ლუკიძის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტი, რომელიც ათა-
სობით მასწავლებელს ამზადებს საქართველოს დაქვეითი და სა-
შუალო სკოლებისათვის.

ფართო სამუშაოები ტარდება ქალაქის კეთილმოწყობისა და
გამწვანებისათვის. წყალტუბო-ქუთაისის გზატკეცილის ორივე მხა-
რეს დარგულია 150 ათასი ჩინარი, ზღვის ფიჭვი, თხილი, თეთრი
აკაცია და მარად მწვანე ბუჩქები. სტალინის და გორის ქუჩაზე
დარგულია მარადმწვანე ხეები. ქალაქის ნაპირა მდებარე მუხნა-
რის ტყეში მოწყობილია კულტურისა და დასვენების პარკი.

ქუთაისის რაიონში დიდად არის განვითარებული მეხილეობა,
მევენახეობა, მებოსტნეობა-მეხაღებლობა, მეაბრეშუმეობა და ჩაის
მოშენება.

ქუთაისი უძველესი ქალაქია, იგი ცნობილია ჯერ კიდევ ანტი-
კურ ეპოქაში, როგორც ძლიერი ციხე-სიმახრე სტრატეგიულად
მნიშვნელოვანი გზების დასაცავად. ქალაქში შემონახულია ბაგრა-
ტის ციხე-ტაძრის დიდებული ნანგრევები. ტაძარი აგებულია მე-XI
საუკუნის პირველ ნახევარში. 1691 წელს ფი მტრის მიერ აღე-

ბულ და დანგრეულ იქნა. ბაგრატის ტაძარი თავისი სიდიდით, სკულპტურული დეტალების სიმრავლით და შინაგანი მოპირკეთებით (მოზაიკა) ქართული არქიტექტურის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ძეგლია.

ქუთაისში ცხოვრობდნენ და სწავლობდნენ საქართველოს კულტურის მოღვაწენი: პოეტი აკაკი წერეთელი, მწერლები — გიორგი წერეთელი, დავით კლდიაშვილი, ცნობილი პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე ნიკო ნიკოლაძე, ქართული საოპერო მუსიკის შემოქმედი, „აბესალომ და ეთერის“, „დაისის“, „ლატავრას“ ავტორი კომპოზიტორი ზ. ფალიაშვილი. 1902 წლიდან 1906 წლამდე ქუთაისის გიმნაზიაში სწავლობდა პოეტი ვლადიმერ მაიაკოვსკი. თავის ერთ-ერთ საუკეთესო პოემაში „მიყვარს“, რომელიც დაწერილია 1922 წელს, საბჭოთა ეპოქის დიდი პოეტი იგონებს ქუთაისს და მდ. რიონს, რომლის ნაპირებზე გაატარა მან თავისი ბავშვობა.

1923 წლიდან ქუთაისში მუშაობს სახელმწიფო ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი. მუზეუმში ინახება მე-V-XI-XII საუკუნის უნიკალური ექსპონატები, სასოფლო-სამეურნეო და სხვა იარაღი, უძველესი ავეჯი, მუსიკალური საკრავები, ტანსაცმელი, ძველი ქუთაისის დამახასიათებელი და ახალი სოციალისტური ქუთაისის ამსახველი ფოტოსურათები.

მუზეუმს აქვს შემდეგი განყოფილებანი: არქეოლოგიური, ისტორიული, ეთნოგრაფიული და სოციალისტური მშენებლობის. ყველამ, ვისაც კი სურვილი აქვს გაეცნოს დასავლეთ საქართველოს კულტურასა და ისტორიას, ქუთაისის დღევანდელ ყოფას, უნდა ინახულოს ეს მუზეუმი. იქვე სისტემატურად იკითხება ლექციები.

ქალაქში არსებობს ა. წულუკიძის სახელობის სახლ-მუზეუმი (გაიხსნა 1939 წლის დეკემბერში). იგი მდებარეობს წულუკიძის ქ. № 21 სახლში, სადაც 1887 წლიდან 1905 წლამდე ცხოვრობდა ალექსანდრე გიორგის ძე (საშა) წულუკიძე — ნიჭიერი პროზაგანდისტი, პუბლიცისტი და პროფესიონალური რევოლუციონერი.

ქუთაისიდან 18 კილომეტრის დაშორებით მდებარეობს სოფელი სიმონეთი, სადაც 1862 წელს დაიბადა მწერალი დავით კლდიაშვილი — ქართული პროზის კლასიკოსი, მე-XIX საუკუნის უკანასკნელი წლების და მე-XX საუკუნის დასაწყისის ქართული ლიტერატურის გამოჩენილი წარმომადგენელი.

ქუთაისიდან გადის მშვენიერი გზატკეცილი დაბა მაიაკოვსკისაკენ. იგი გაივლის მუხნარ ტყეში, რომელიც გრძელდება რკინიგზის სადგურ რიონამდე 6 კილომეტრ მანძილზე.

გზატკეცილი ამ სადგურის ზემოთ (აღმოსავლეთით) გადაჭრის რკინიგზას და მიიმართება ვარციხის მევენახეობა-მელვინეობის მეურნეობისაკენ. ამ მეურნეობაში მზადდება მაღალი ხარისხის შამპანური ღვინოები, იქვე მახლობლად მდებარეობს აჯამეთის ახალგაზრდა მუხნარის ნაკრძალი, შემდეგ გზა მიდის მაიაკოვსკისაკენ, რომელიც ექსკურსანტების საყვარელი ადგილია.

მაიაკოვსკი (ყოფილი ბაღდათი) მდებარეობს წყალტუბოდან 43 კმ, ხოლო ქუთაისიდან 32 კმ დაშორებით, ზღვის დონიდან 205 მეტრის სიმაღლეზე, აქ 1893 წელს დაიბადა საბჭოთა ეპოქის დიდი პოეტი ვლადიმერ მაიაკოვსკი. პოეტის მამა ვლადიმერ კონსტანტინეს ძე მაიაკოვსკი მეტყევედ მუშაობდა სოფ. ბაღდათში.

დასავლეთ საქართველოს დამახასიათებელმა მომხიბლავმა ბუნებაში, ლამაზმა პეიზაჟმა, ლაქვარდმა ცამ, ხავერდად გაშლილმა ბაღებმა და ვენახებმა, ირგვლივ შემორტყმულმა ლამაზმა მთა-გორებმა და აჭარა-იმერეთის მთაგრებილმა დაუვიწყარი შთაბეჭდილება მოახდინა ვ. მაიაკოვსკზე. პოეტს ძლიერ უყვარდა საქართველო, მისი ხალხი, მისი ბუნება და მშობლიური ბაღდათი. ამ გრძნობებს ის არაერთხელ ამჟღავნებს თავის შესანიშნავ ლექსებსა და პოემებში.

ვ. მაიაკოვსკიმ კარგად იცოდა ქართული ენა, იცნობდა ქართულ კულტურას და ქართველ პოეტებს, მან დიდი გავლენა მოახდინა ქართულ საბჭოთა პოეზიაზე. თავის მხრივ, ქართველ ხალხს, მის ინტელიგენციას, ქართველ მწერლებს და ახალგაზრდობას მხურვალედ უყვართ დიდი რუსი ხალხის, რუსული საბჭოთა პოეზიის უდიდესი წარმომადგენელი ვ. მაიაკოვსკი.

საქართველოს მთავრობის დადგენილებით სოფ. ბაღდათს 1930 წ. ეწოდა მაიაკოვსკი.

სახლი, სადაც 8 წლამდე იზრდებოდა ვ. მაიაკოვსკი, გადაკეთდა სახლ-მუზეუმად, რომელიც საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგებლობაშია. ამ მუზეუმის ექსპონატებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ვ. მაიაკოვსკის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლისათვის.

სახლ-მუზეუმს აქვს ორი განყოფილება.

პირველში 200-მდე მემორიალური ექსპონატია, რითაც ხასიათდება მაიაკოვსკის ოჯახური პირობები მისი ცხოვრების პირველ წლებში. პოეტის დამ, ლიუდმილა ვლადიმერის ასულმა მუზეუმში ახალი მასალებით შეავსო.

მუზეუმშია ახლახან აღდგენილი პოეტის აკვანი და ვ. მაიაკოვსკის პირადი ნივთები: ჭადრაკი, ფოტოაპარატი და სხვ.

სახლ-მუზეუმში სისტემატურად ტარდება ლექციები, მიძღვნილი საბჭოთა ეპოქის დიდი პოეტისადმი.

მაიაკოვსკიდან 25 კმ დაშორებით, ტყის მასივებს შორის ზღვის დონიდან 700 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს ბალნეოლოგიური კურორტი საირმე, რომლის მინერალურმა წყაროებმა სახელი გაითქვა საშარდე გზების კენჭოვანი სნეულების (თირკმლის, შარდ-საწვეთების, შარდბუშტის კენჭები) და კუჭის დაავადებათა მკურნალობაში.

საირმიდან გზატკეცილი ზეკარის უღელტეხილზე გავლით მიემართება კურორტ აბასთუმანში.

გორდი. წყალტუბოდან 12 კმ დაშორებით (პირდაპირი ხაზით), ზღვის დონიდან 650 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს სამთო კლიმატური სადგური გორდი, რომელიც დასავლეთ საქართველოში ცნობილია თავისი სამკურნალო კლიმატური თვისებებით, ლამაზი ადგილმდებარეობით და მშვენიერი წყაროებით. გორდი წარსულში სამეგრელოს მთავრების — დადიანების საზაფხულო რეზიდენციას წარმოადგენდა.

აქ აგებული იყო სასახლე და ტყე-პარკი 70—75 ჰა ფართობზე.

პერსპექტიული გეგმით გორდში უნდა აიგოს სანატორიუმები და კოტეჯები იმ ავადმყოფთათვის, რომელთაც მკურნალობა ჩატარდათ წყალტუბოს აბაზანებით და რომლებიც ბალნეოლოგიური მკურნალობის შემდეგ კლიმატურ მკურნალობას და დასვენებას საჭიროებენ.

მკურნალობის ტექტი ტყალოცებში

1. მკურნალობის კურსის გავლის უფლება ეძლევათ იმ ავადმყოფებს, რომელთაც აქვთ საკურორტო-სამკურნალო წიგნაკი.

2. კურორტზე მკურნალობის პერიოდში ავადმყოფი მკურნალ ექიმთან დადის დანიშნულ ვადებში. სპეციალური გასინჯვისას მკურნალი ექიმი ავადმყოფს გზავნის სპეციალისტთან კონსულტაციისათვის.

3. მკურნალობის კურსის მიმდინარეობის დროს ავადმყოფი მოვალეა შეასრულოს ექიმის დანიშვნები და დაიცვას კურორტზე არსებული წესები.

4. ავადმყოფი მოვალეა დანიშნულ დროს გამოცხადდეს მკურნალ ექიმთან განმეორებითი გასინჯვისათვის.

5. სამკურნალო დაწესებულებებში მყოფმა ავადმყოფმა საჭირო შემთხვევაში უნდა მიმართოს მკურნალ ან მორიგე ექიმს.

6. კურორტის სამკურნალო დაწესებულებას არა აქვს უფლება გაუგრძელოს ავადმყოფს შვებულების ვადა ავადმყოფობის გამო.

7. დერმატოლოგისა და გინეკოლოგის გასინჯვის გარეშე ავადმყოფი არ დაიშვება ბალნეოპროცედურებზე.

8. სააბაზანო შენობაში ავადმყოფები დაიშვებიან შესაფერისი სამედიცინო გაფორმების შემდეგ.

9. აბაზანის მისაღებად ავადმყოფი უნდა გამოცხადდეს ტალონზე დანიშნულ დროზე 15 წუთით ადრე.

10. აბაზანის მისაღებად დაგვიანებით მოსული ან გაცდენილი ტალონით ავადმყოფი პროცედურის მიღების უფლებას კარგავს.

11. ავადმყოფი ვალდებულია წარმოადგინოს საკურორტო წიგნაკი და გატარდეს რეგისტრაციაში.

12. საერთო აუზში აბაზანის მიღების წინ ავადმყოფმა უნდა მიიღოს შხაპი.

13. აბაზანის მიღების დროს აკრძალულია ლაპარაკი, თავის დასველება და ცურვა.

14. ავადმყოფი აბაზანაში უნდა იჯდეს წყნარად და გულმკერდის არე არ უნდა დაფაროს წყლით.

ქართული
ბიბლიოთეკა

ქუთაისი. ბაგრატის ტაძარი. ნ. სვერდოვის რეკონსტრუქცია.

გელათი. მთავარი ტაძარი.

15. თუ ავადმყოფი აბაზანის მიღების დროს ან შემდეგ ცუდად იგრძნობს თავს, უნდა მიმართოს სამედიცინო პერსონალს.

16. აბაზანის მიღების შემდეგ ავადმყოფმა უნდა შეისვენოს 10—15 წუთი დასასვენებელ ოთახში, შემდეგ კი — სანატორიუმში ან ბინაზე — ერთი საათის განმავლობაში.

17. სააბაზანო შენობაში შესვლა არაფხიზელ მდგომარეობაში აკრძალულია.

18. სააბაზანო შენობაში არ შეიძლება შეტანილ იქნეს პროდუქტები და რაიმე ნივთი.

19. ბალნეოპროცედურების მიღება ჭამისთანავე, ექსკურსიის ან კურორტიდან გამგზავრების დღეს აკრძალულია.

20. ავადმყოფი, რომელიც პროცედურის მიღებისას მეთვალ-ყურეობას საჭიროებს და ამის შესახებ აღნიშვნა აქვს წიგნაკში, ვალდებულია განუცხადოს ეს მორიგე მედპერსონალს.

ხელოვნებაში მკურნალობის ხეობები

I. გულ-სისხლძარღვთა დაავადებანი

უმთავრესად კომბინირებული სხვა დაავადებებთან, რომელთა მკურნალობა ნაჩვენებია წყალტუბოში.

მიოკარდიუმის დაავადებანი

1. მდგომარეობა გადატანილი მიოკარდიტის (რევმატიული) ან მისი რეციდივის შემდეგ არამკვეთრად აჩქარებული ედრ-ით და ნეიტროფილების გამოხატული მარცხნივ გადახრის გარეშე, არა უადრეს 2—4 თვისა გულის მხრივ მწვავე და ქვემწვავე მოვლენების გავლის შემდეგ (სახსრების დაზიანებით).

2. მიოკარდიოდისტროფია გადაღლილობის და ნივთიერებათა ცვლის მოშლის ნიადაგზე, აგრეთვე ენდოკრინული, ტოქსიკური ან ინფექციური წარმოშობისა, სისხლის მიმოქცევის 0—I და I ხარისხის უკმარისობით.

3. კარდიოსკლეროზი მიოკარდიტული ან ათეროსკლეროზული სისხლის მიმოქცევის 0—I და I ხარისხის უკმარისობით გულის ანგინის მძიმე შეტევების გარეშე.

შენიშვნა: სისხლმიმოქცევის I ხარისხის უკმარისობის დროს—სანატორიული მკურნალობა; 0—I ხარისხის უკმარისობისას — პოლიკლინიკური მკურნალობა.

სარქველების მანკი

მიტრალური და აორტული. სარქველების მანკი სისხლის მიმოქცევის 0—I და I ხარისხის უკმარისობით, ნეიტროფილების გამოხატული მარცხნივ გადახრის გარეშე (სისხლის მიმოქცევის I ხარისხის უკმარისობის და სუბფებრილური ტემპერატურის დროს — სანატორიული მკურნალობა, 0—I ხარისხისას—პოლიკლინიკური).

სისხლძარღვთა დაავადებანი

1. ზომიერი საერთო არტერიოსკლეროზი და აორტის ათეროსკლეროზი ტვინისა და თირკმლების სისხლძარღვთა სკლეროზის მკვეთრად გამოხატული მოვლენების გარეშე 0—I ხარისხის სისხლმიმოქცევის უკმარისობით.

2. თრომბოფლებიტის ნარჩენი მოვლენები მწვავე ან ქვემწვავე მოვლენების გავლიდან არა ნაკლებ 2 თვის შემდეგ (გამოხატული ფორმები — სანატორიული მკურნალობა, მსუბუქი — პოლიკლინიკური).

3. ობლიტერირებითი ენდარტერიიტები (დაწყებით სტადიაში).

ნ ე ი რ ო ჰ უ მ ო რ ა ლ უ რ ი რ ე გ უ ლ ა ც ი ი ს მ ო შ ლ ა

1. I და II სტადიის ჰიპერტონიული დაავადება ტვინის სისხლძარღვთა სკლეროზისა და გულის ანგინის მძიმე ფორმების გარეშე (გამოხატული მოვლენებისას — სანატორიული მკურნალობა, დანარჩენ შემთხვევებში — პოლიკლინიკური);

2. გულის ნევროზი და ანგიონევროზი (მკვეთრად გამოხატული ფორმა — სანატორიული მკურნალობა, მსუბუქი ფორმა — პოლიკლინიკური).

3. გულის ანგინა არამკვეთრად გამოხატული მტკივნეული მოვლენებით (მკურნალობა სპეციალიზებულ სანატორიუმში).

II რევმატიზმი (სოკოლსკი-ბუიოს დაავადება)

1. მწვავე რევმატიზმის ნარჩენი მოვლენები:

ა) გულის რევმატიული მანკი (სისხლმიმოქცევის I ხარისხის უკმარისობით — სანატორიული მკურნალობა, კომპენსირებულ მდგომარეობის დროს — პოლიკლინიკური);

ბ) რევმატიული მიოკარდიოსკლეროზი;

გ) სახსრების რევმატიული ფიბროზიტები;

დ) რევმატიული მედეგი პოლიართრალგია;

2. რევმატიზმის რეციდივული კარდიალური ფორმა პროცესის ჩაქრობის სტადიაში;

3. ღუნედ მიმდინარე რეციდივული რევმატიული პოლიართრიტი (მწვავე მოვლენების გარეშე);

4. ქორეა არამკაფიოდ ან მკაფიოდ გამოხატული კარდიტით და სხვა რევმატიული დაავადებით (ქვემწვავე ან ქრობადი ფორმა);

შენიშვნა: სუბფებრილური ტემპერატურა და ედრ არამკვეთრი მომატება არ წარმოადგენს წინააღმდეგჩვენებებს წყალტუბოში ბალნეოლოგიური მკურნალობისათვის.

III. სამოძრაო ორგანოთა და ქირურგიული დაავადებანი

პოლიართრიტები

1. გონორეული ა) (მეტასტაზური გონოართრიტი); ბ) ალერგიული პოლიართრიტი;
2. სიფილისური ა) ოსტეოართრიტი; ბ) ალერგიული პოლიართრიტი;
3. სეპტიკური ა) ართრიტი, პოლიართრიტი სეპტიკოპიემიური (მეტასტაზური); ბ) ალერგიული პოლიართრიტი;
4. ბრუცელოზური ართრიტი, პოლიართრიტი;
5. დიზენტერიული ართრიტი, პოლიართრიტი;
6. ართრიტები ზოგიერთი მწვავე ინფექციური დაავადების (გრიპის, პნევმონიის, ტიფ-პარატიფული დაავადების, ბავშვთა ინფექციის და სხვ.) გადატანის შემდეგ.

I ჯგუფი. სახსრების ინფექციური დაავადება გაუჭვავებელ ეტიოლოგიისა, დაკავშირებული არასპეციფიკურ კეროვან ინფექციასთან:

ა) გამოვლინებული კერით: ნუშისებრ ჯირკვლებში (ტონზილოგენური), კბილებში (ოდონტოგენური), შარდ-სასქესო სფეროში, ნაღვლის ბუშტში და სხვ., აგრეთვე ჭრილობისმიერი ინფექციის ან გამოუვლინებელი კერების დროს;

ბ) ინფექციური ართრიტი ბავშვებში (სტილის დაავადება);

II ჯგუფი. დისტროფიული ართრიტები:

1. კეთილთვისებიანი ფიზიკური გადაღლილობის, გაციების, კიდურების იძულებითი მდებარეობის შემთხვევაში, რაც დაკავშირებულია შრომის ჰიგიენური პირობების დარღვევასთან;

2. დეფორმირებითი ქრონიკული ოსტეოართრიტი (წინათ—ოსტეოართროზი);

3. ძვალ-ხრტილოვანი ქსოვილის ასეპტიკური ნეკროზი (ოსტეოქონდროპათია);

4. სახსრების დაზიანება ნეირო-სისხლძარღვთა სპასტიკური და ობლიტერირებითი დაავადებების დროს;

5. ნერვული სისტემის დაავადების (სირინგომიელია, ზურგის ტვინის ტაბესი) და მისი ტრავმული დაზიანების დროს;

6. ნივთიერებათა ცვლის მოშლის, ინტოქსიკაციების და ავითამინოზების დროს: ა) ნიკრისული ართრიტი; ბ) კაშინ-ბეკის დეფორმირებითი ოსტეოართრიტი; გ) სკორბუტული ართრიტი;

7. ენდოკრინული დაავადების დროს: ა) თირეოტოქსიკური, ბ) კლიმაქტერიული.

III. ჯგუფი. ტრავმული ართროიტები:

1. სახსრების დაზარალებული ტრავმის დროს;
2. განმეორებითი მსუბუქი ტრავმისას.

IV ჯგუფი. სახსრების დაავადებებს განსაკუთრებული ფორმები:

1. შრატის დაავადების დროს;
2. სახსრების ხანგამოშვებითი წყალმანკი;
3. ფსორიაზული;
4. ჰემორაგიული დიათეზების დროს (ჰემოფილიური ართროიტი).

ხერხემლის დაავადებანი

(არატუბერკულოზური წარმოშობისა)

1. ინფექციური და ტოქსიკური წარმოშობის ქრონიკული სპონდილოართროიტი;

2. ქრონიკული სპონდილიტი: ა) ტოქსიკური და ინფექციური (გარდა ტუბერკულოზურისა) ქრონიკულ და ქვემწვავე სტადიებში ფისტულების გარეშე, როცა ავადმყოფს დამოუკიდებელი მოძრაობა შეუძლია; გ) ტრავმული (კიუმელის დაავადება);

3. სპონდილოზები ხერხემლის მოძრაობის მკვეთრი შეზღუდვის გარეშე;

1, 2 და 3 მუხ. აღნიშნულ დაავადებათა დროს — სანატორიული მკურნალობა.

ძვლების, კუნთების და მყესების დაავადებანი

1. ძვლების მოტეხილობანი ცუდად განვითარებული ან მტკივნეული ძვლის კოჩით (მოძრაობის შეზღუდვის დროს — სანატორიული მკურნალობა, მის გარეშე — პოლიკლინიკური).

2. ინფექციური და ტრავმული ოსტიტი და პერიოსტიტი (მათ შორის ლუესური).

3. ინფექციური, ტოქსიკური და ტრავმული წარმოშობის მიოზიტი, ბურსიტი და ტენდოვაგინიტი;

4. არამედვეგი კონტრაქტურები ჭრილობის ან ოპერაციის შემდეგ (დერმატოგენური, დამწვრობის, ფლეგმონის შედეგად, მიოგენური და ართროგენური არატუბერკულოზური და არაპარალიზური წარმოშობისა) ძვლის სახსროვან ბოლოების დეფორმაციის გარეშე.

5. რბილი ქსოვილის დუნედ შეხორცებადი ჭრილობები.

შენიშვნა: 2, 3 და 4 მუხ. აღნიშნულ დაავადებათა დროს მკურნალობა ისეთივეა, როგორც 1 მუხლისათვის.

IV. ნევთიერებათა ცვლის დაავადებანი

ნიკრისი, სიმსუქნის და ღიაბეტის არამძიმე ფორმები (მკაფიოდ გამოხატული ფორმების დროს — სანატორიული მკურნალობა, მსუბუქის დროს — პოლიკლინიკური).

V. ნერვული სისტემის დაავადებანი

ა. პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებანი

1. რადიკულიტი, პოლირადიკულო-ნევრიტი, პლექსიტი, მონონევრიტი, ნევრალგია, ნევროფიბრომიოზიტი ინფექციური, რევმატიური ინტოქსიკაციის და ავტოინტოქსიკაციის ნიადაგზე, აგრეთვე მეორადი, ხერხემლის, გინეკოლოგიურ და სხვა დაავადებების მიხედვით, რომლებიც წყალტუბოში სამკურნალოდ არის ნაჩვენები მწვავე პერიოდის დასრულების შემდეგ.

2. პერიფერიული ნერვული სისტემის ჭრილობებისა და სხვა ტრავმების შედეგები, რომლებიც ქირურგიულ მკურნალობას არ მოითხოვს ან ამ უკანასკნელის შემდეგ, შეუქცევადი ცვლილებების დაწყებამდე.

1 და 2 მუხ. აღნიშნულ დაავადებათა დროს მკაფიოდ გამოხატულ შემთხვევებში — სანატორიული მკურნალობა. სუსტად გამოხატულ შემთხვევებში — პოლიკლინიკური.

ბ. ნერვული სისტემის ფუნქციონალური დაავადებანი

ნევროზების არამკვეთრად გამოხატული რეაქტიული ფორმები ან ვეგეტატიური ნერვული სისტემის ფუნქციების მოშლა, კომბინირებული სხვა დაავადებებთან, რომელთა მკურნალობაც ნაჩვენებია წყალტუბოში (მკურნალობა წარმოებს მთელი წლის განმავლობაში დაავადების ხარისხის მიხედვით სანატორიული ან პოლიკლინიკური, გარდა ივლისისა და აგვისტოსი).

VI. კანის დაავადებანი

1. ფსორიაზი ერითროდერმიის მოვლენების და გაზაფხულ-ზაფხულის გამწვავებისადმი მიდრეკილების გარეშე — ზაფხულის პერიოდში (ფართოდ გავრცელებისას — სანატორიული მკურნა-

ლობა, ადგილობრივი გავრცელებისას — პოლიკლინიკური).

2. კანის ქავილი (უნივერსალური ფორმა — სანატორიული მკურნალობა, ლოკალური — პოლიკლინიკური).

3. ქავილი (ჭებრის ფორმა — მხოლოდ სანატორიული).

4. ნეიროდერმიტი (მკვეთრად გამოხატული — სანატორიული მკურნალობა, სხვა შემთხვევებში პოლიკლინიკური).

5. სკლეროდემია — საწყისი ფორმა მკვეთრად გამოხატული ატროფიის გარეშე (მკურნალობა ისე, როგორც მე-4 მუხლში).

VII. გინეკოლოგიური დაავადებანი

ა. ქალის სასქესო ორგანოების ანთებითი ქრონიკული პროცესები: კოლპიტი, ცერვიციტი, ენდოცერვიციტი, მეტროენდომეტრიტი, საშვილოსნოს, მისი დანამატების, პერიტონეუმის, კანქვეშა ქსოვილის ანთება, ოპერაციისშემდგომი ინფილტრატი, შეზორცებები.

ბ) სასქესო ორგანოების არასაკმაო განვითარებით და საკვერცხეების ფუნქციის დაქვეითებით განპირობებული ჰიპოგენიტალური აშლილობანი.

გ) კლიმაქტერიული სინდრომი.

დ) უნაყოფობა და ორსულობის ვადაზე ადრე შეწყვეტა.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: სასქესო ორგანოების ანთებით დაავადებულნი წყალტუბოში იგზავნებიან მწვავე პროცესის დამთავრებიდან 3—4 კვირის შემდეგ.

წყალტუბოში მკურნალობის წინააღმდეგჩვენებანი

1. ყველა დაავადება მწვავე პერიოდში,
2. გულის დაავადება სრული დეკომპენსაციის სტადიაში,
3. ყველა სახის ტუბერკულოზი,
4. ეპილეფსია, ფსიქოზები, ფსიქასთენია, ისტერია, ნევრასთენიის მძიმე ფორმები,
5. ცენტრალური ნერვული სისტემის ორგანული დაავადებანი (პოლიომიელიტის, სპასტიკური პარაპარეზის გარეშე),
6. ავთვისებიანი სიმსივნეები,
7. მეორე ნახევრის ორსულობა,
8. მეტროენდომეტრიტი და მეტროპათია სისხლის დენისადმი მიდრეკილებით,

9. ფიბრომიომა აქტიურ სტადიაში (ზრდისადმი მიდრეკილუ-
ბით, დიდი ზომის, სისხლმდენი),

10. დაავადებანი, რომელთა დროს სრულიად გამორიცხულია
ყურორტული მკურნალობა.

უ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი	3
ისტორიული ცნობები	5
ადგილმდებარეობა და კლიმატური პირობები	10
წყალტუბოს წყაროების ჰიდროლოგია	13
წყალტუბოს წყლის ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები	15
წყალტუბოს წყლის მოქმედება ადამიანის ორგანიზმზე	23
რომელი სნეულებით დაავადებული ავადმყოფები მკურნალობენ წყალტუბოში	26
მკურნალობის ვადები და მეთოდები	55
კურორტის მინერალური წყაროები და ბალნეოლოგიური დაწესებულებანი	66
კურორტის თანამედროვე მდგომარეობა	72
კურორტის განვითარების პერსპექტივები	77
საექსკურსიო მარშრუტები	83
მკურნალობის წესები წყალტუბოში	92
წყალტუბოში მკურნალობის ჩვენებანი	94

რედაქტორი ს. საყვარელიძე
გამომცემლობის რედაქტორი ვ. გადილა
მხატვარი რ. რევაზიშვილი
ტექნორედაქტორი ვ. ხუციშვილი

ზელმოწერილია დასაბეჭდად 20/XII-57 წ. ანაწყოების
ზომა 6×10 . ქაღალდის ზომა $60 \times 92^{1/16}$ სასტამბო
ფორმა 6,5. შეკვ. № 1220 ტირაჟი 3000. უე 05315

მაქარაშვილის სსრ კულტურის სამინისტროს მთავარბოლიგრაფგამომცემლობის
შე-4 სტამბა, თბილისი, მედქალაქი

Г. В. ЦИТЛАНАДЗЕ
КУРОРТ ЦХАЛТУБО

(На грузинском языке)

Грузмедгиз
Тбилиси
1958

25/65

შპს 4 მპ. 35 კპ.